

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

MARIE FRANTIŠKA A FERDINAND ZE SCHWARZENBERKU.
PRŮBĚH VÝBĚRU VHODNÉHO ŽENICHA PRO DCERU OČIMA
UROZENÉHO OTCE

Vedoucí práce: PhDr. Rostislav Smíšek, Ph. D.

Autorka práce: Marie Nováčková

Studijní obor: Historie

Ročník: Čtvrtý

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci Marie Františka a Ferdinand ze Schwarzenberku. Průběh výběru vhodného ženicha pro dceru očima urozeného otce jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 28. července 2017

.....
Marie Nováčková

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Rostislavu Smíškovi, Ph.D, za cenné rady, připomínky a trpělivost při vedení mé práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za pomoc a podporu, kterou mi poskytli během studia.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se věnuje jednání ohledně plánovaného sňatku Marie Františky ze Schwarzenberku s Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, které probíhalo v letech 1691-1694. Cílem pojednání je v první řadě proniknout do myšlenkového světa Ferdinanda ze Schwarzenberku a zachytit tak jeho představu o ideálním ženichovi pro dceru. Těžiště celé práce pak představuje rekonstrukce průběhu vyjednávání sňatkové aliance. Prostřednictvím bohaté korespondence, která tvoří heuristický základ práce, je možné získat představu o části komunikační sítě Ferdinanda a Marie Anny ze Schwarzenberku. Pozornost je přitom věnována osobám zapojeným do procesu jednání, především zprostředkovatelům zájmů obou urozených rodů a informátorům. Součástí práce je rovněž rozbor plánovaného uspořádání majetkových poměrů mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru.

Annotation

This bachelor's thesis focuses on negotiation concerning a planned marriage of Maria Francisca of Schwarzenberg to Francis Alexander of Nassau-Hadamar, which were taking place in 1691-1694. It's principal aim is to shed light on the mental world of Ferdinand of Schwarzenberg in order to discover his idea of an ideal groom for his daughter. The core of the thesis is a reconstruction of the course of negotiating the marriage alliance. The substantial correspondence of Ferdinand and Maria Anna of Schwarzenberg, which provides a heuristic basis for this treatise, allows us to form a picture of a part of their network of communications. Attention is also given to persons involved in the negotiations, especially to the intermediaries acting for the interests of both noble families and to the informants. Part of the thesis also details a planned settlement of property between Maria Francisca of Schwarzenberg and Francis Alexander of Nassau-Hadamar.

Obsah

I. Úvod.....	7
I. 1. Literatura.....	8
I. 2. Pramenná základna a metodologie.....	13
II. Schwarzenberkové.....	16
III. Sňatkové strategie šlechty od počátku 16. do poloviny 18. století.....	24
IV. Marie Františka ze Schwarzenberku a František Alexandr z Nassau-Hadamaru.....	35
IV. 1. Ideální ženich očima Ferdinanda ze Schwarzenberku.....	35
IV. 2. František Alexandr z Nassau-Hadamaru.....	37
IV. 3. Zprostředkovatelé a informátoři.....	39
IV. 4. Průběh jednání.....	46
IV. 5. Uspořádání majetkových poměrů mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru.....	54
V. Závěr.....	61
VI. Seznam použitých pramenů a literatury	64
VI. 1. Archivní prameny.....	64
VI. 2. Vydané prameny.....	64
VI. 3. Literatura.....	64
VI. 4. Internetové zdroje.....	72
VII. Přílohy.....	74

I. Úvod

Ačkoli je dnes sňatek považován za jeden z nejdůležitějších okamžiků a přechodových rituálů v lidském životě, měl pro raně novověkého člověka nesrovnatelně větší význam. Díky němu získal jedinec novou rodinu, majetek, popřípadě sociální postavení. Zejména pro ženu představoval klíčovou událost. Na rozdíl od muže jeho prostřednictvím nezískala svobodu, ale přešla do manželova područí.¹ Přesto volba jejího budoucího partnera nespočívala na ní, ale na její rodině, především na otci, případně poručnících. Ti se při výběru řídili vlastními (rodovými) zájmy a na dceřiny city či osobní přání už nezbylo místo.² Jako příklad takto koncipované sňatkové strategie může posloužit právě předložené pojednání.

V něm se autorka bakalářská práce věnuje průběhu jednání o uzavření manželské aliance mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, které probíhalo v letech 1691-1694. Jejím cílem není pouze zachytit průběh vyjednávání, ale také snaha proniknout do myšlenkového světa hlavních aktérů a pokusit se odhalit jejich hodnotový žebříček. V první části práce autorka zhodnotí stávající odbornou literaturu ke zmiňovanému tématu a zamyslí se nad stavem současného bádání. Stranou pozornosti neponechá ani rozbor pramenné základny a metodologická východiska práce. Ve druhé kapitole bude vylíčena stručná historie schwarzenberského rodu až do smrti Ferdinanda ze Schwarzenberku roku 1703. Následující část bakalářské práce se zaměří na analýzu sňatkových strategií šlechty z českých zemí od počátku 16. do poloviny 18. století. Důraz bude kladen především na rozbor kritérií výběru vhodného partnera či partnerky. Stranou zájmu ovšem nezůstane ani následný proces vedoucí ke svatebnímu obřadu, zakončený přínosem nevěsty. Čtvrtá kapitola se bude věnovat samotným jednáním ohledně plánovaného sňatku Marie Františky ze Schwarzenberku s Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru. Autorka postupně podrobně rozebere sňatkovou strategii otce mladé šlechtičny – Ferdinanda ze Schwarzenberku a jeho představy o ideálním ženichovi. Poté důkladně analyzuje důvody, proč kníže ze Schwarzenberku považoval Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru za vhodného manžela pro svou dceru. Dále se dotkne důležité úlohy, kterou v průběhu vyjednávání sehráli třetí osoby. Vedle zprostředkovatelů požadavků

¹ Milena LENDEROVÁ – Božena KOPIČKOVÁ – Jana BUREŠOVÁ – Eduard MAUR, *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009, s. 117.

² Evelin OBBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band. Eheprojekte, Heiratspakten und Hochzeit im fürstlichen Haus*, in: táž (ed.), *Der Ganze Welt ein Lob und Spiegel. Das Fürstenhaus Liechtenstein in der Frühen Neuzeit*, München 1990, s. 182.

jednotlivých stran bude autorka věnovat pozornost také různým informátorům. Následně se zaměří na samotný průběh jednání. Na základě bohaté korespondence jednotlivých aktérů vytvoří plastický obraz jeho chronologického vývoje. V závěru bakalářské práce se pak autorka zamyslí nad ekonomickou stránkou plánovaného sňatku. Budou v ní blíže rozebrány představy jednotlivých stran o uspořádání majetkových poměrů mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru i následné hledání shody u jednotlivých požadavků.

I. 1. Literatura

Rod Schwarzenberků se již poměrně dlouhou dobu těší pozornosti historiků, která se odráží v bohaté odborné literatuře. Nejstarší pokusy o zachycení komplexní historie této urozené rodiny pocházejí z 19. století. Prvenství v tomto směru náleží schwarzenberskému archiváři Adolfu Bergerovi a jeho německy psanému dílu *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*.³ Stejným směrem se ubíral také Antonín Markus, který se nepochybně značně inspiroval dříve zmíněným autorem. Kvalitu Markusovy práce ovšem citelně snižuje nedostatečná kritičnost a přílišná idealizace jednotlivých příslušníků rodu.⁴ Roku 1963 zaznamenal historii své rodiny Karel VI. ze Schwarzenberku v díle *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg*, které představuje asi nejzevrubnější práci o dějinách rodu.⁵ Jeho část vydal v roce 2007 v českém překladu Martin C. Putna.⁶ Ve spolupráci tohoto literárního historika se Zdeňkem Bezecným a Martinem Gažim vznikla publikace věnující se kulturní historii schwarzenberského rodu od 17. do poloviny 20. století.⁷ Stručný přehled dějin této urozené rodiny s heraldickým zaměřením poskytuje také *Lexikon české šlechty*⁸ Jiřího Halady, který ovšem obsahuje řadu chyb. V poněkud lepším světle se jeví *Modrá krev* od Petra Maška.⁹ Významnou platformu k publikování analytických studií o dějinách Schwarzenberků představuje časopis *Obnovená tradice*. Jedním z nejaktivnějších přispěvatelů do tohoto periodika byl také schwarzenberský archivář Jiří Zálaha.

³ Adolph BERGER, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866.

⁴ Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Schwarzenberská ročenka 1935.

⁵ Karl zu SCHWARZENBERG, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg I*, Neustadt an der Aisch 1963.

⁶ Martin C. PUTNA (ed.), *Karel VI. Schwarzenberg. Torzo díla*, Praha 2007.

⁷ Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.

⁸ Jiří HALADA, *Lexikon české šlechty*, Praha 1992, s. 140-142.

⁹ Petr MAŠEK, *Modrá krev*, Praha 2003, s. 253-258.

Věnoval se původu rodu i významným okamžikům jeho dějin, jako například usídlení v Čechách či povýšení jednotlivých příslušníků do hraběcího či knížecího stavu.¹⁰ Řadu studií publikovala rovněž archivářka Anna Kubíková, která se zabývala zejména vztahem Schwarzenberků k Českému Krumlovu.¹¹

Řada historiků se také zaměřila na osudy konkrétních příslušníků schwarzenberského rodu v 17. a na počátku 18. století. Pozornost Adama Wolfa upoutal již v polovině 19. století Ferdinand ze Schwarzenberku.¹² Životní osudy tohoto knížete shrnula ve svém krátkém pojednání rovněž zmiňovaná Anna Kubíková.¹³ Jeho sestra Marie Arnošta z Eggenberku se naopak stala předmětem zájmu Jitky Radimské.¹⁴ Ta ve svých studiích zkoumala osobnost šlechtičny optikou literatury, kterou vlastnila a četla. Četná díla zaměřená především na osobnosti Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku pocházejí z pera Rostislava Smiška.¹⁵ Tento jihočeský historik se zaměřil na řadu aspektů života zmiňovaných knížat od jejich kariér přes komunikační praxi obou jedinců až po sňatkové strategie barokních Schwarzenberků. Významným zdrojem informací pro předkládanou bakalářskou práci se stala kromě řady studií tohoto autora také jeho edice deníku Ferdinanda ze Schwarzenberku, obsahující také zevrubný

¹⁰ Výběrově Jiří ZÁLOHA, *O původu Schwarzenberků*, *Obnovená tradice* 12, 2001, č. 24, s. 55-57; týž, *Do hraběcího stavu*, *Obnovená tradice* 9, 1998, č. 18, s. 21-23; týž, *Schwarzenberkové v Čechách*, *Obnovená tradice* 6, 1996, č. 14, s. 5-6; týž, *Hrabata ze Schwarzenberku -1599*, *Obnovená tradice* 10, 1999, č. 19, s. 34-37.

¹¹ Anna KUBÍKOVÁ, *Kterak Schwarzenberkové ke Krumlovu přišli*, *Obnovená tradice* 26, 2015, č. 52, s. 54-58; táž, *Stopy Schwarzenbergů v Českém Krumlově*, *Obnovená tradice* 20, 2009, č. 40, s. 24-28.

¹² Adam WOLF, *Fürst Ferdinand von Schwarzenberg. 1652-1703*, in: týž (ed.), *Geschichtliche Bilder aus Oesterreich II. Aus dem Zeitalter des Absolutismus und der Aufklärung (1648-1792)*, Wien 1880, s. 146-197.

¹³ A. KUBÍKOVÁ, *Ferdinand ze Schwarzenberku. 300 let od úmrtí*, *Obnovená tradice* 14, 2003, č. 28, s. 30-31.

¹⁴ Pouze výběrově Jitka RADIMSKÁ, *Knihovna šlechtičny. Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenbergu na zámku v Českém Krumlově*, České Budějovice 2007. Další literatura je uvedena níže, v kapitole *Ideální ženich očima Ferdinanda ze Schwarzenberku*.

¹⁵ Rostislav SMÍŠEK, *"Dvorská" kariéra očima knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku*, *Jihočeský sborník historický* 73, 2004, s. 94-120; týž, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= *Monographia historica* 11); týž, *Šlechtic a sňatek ve druhé polovině 17. století. Sňatkové strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku*, *Folia historica bohemia* 24, 2009, č. 1, s. 167-198; týž, *Komunikační síť knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku na přelomu 17. a 18. století*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 333-355; týž, *Císařský dvůr v polovině 17. století očima nejvyššího hofmistra arciknížete Leopolda Viléma. Deník Jana Adolfa ze Schwarzenberku z roku 1657*, *Folia historica bohemia* 27, 2012, s. 263-314; týž, *Die Heiratsstrategien der Fürsten zu Schwarzenberg 1600 bis 1750*, in: Ronald G. Asch – Václav Bůžek – Volker Trugenberg (edd.), *Adel in Südwestdeutschland und Böhmen 1450-1850*, Stuttgart 2013 (= *Veröffentlichungen der Kommission für geschichtliche Landeskunde in Baden-Württemberg* 191, Reihe B), s. 127-154.

biogram knížete.¹⁶ Konkrétním příslušníkům rodu v 17. století se ve svých bakalářských pracích věnovaly například Hanka Tlamsová, Nikola Michňová a Kristýna Bauerová.¹⁷

Přestože zájem českých historiků o sňatkové strategie raně novověké šlechty v poslední době stoupá, literatura k tomuto tématu stále není dostatečná. Zatímco předbělohorské období je v domácí historiografii poměrně dobře zpracované, následující staletí jsou na odborné práce mnohem chudší. Důvodem je jednak velké množství dochovaných pramenů z této doby, jednak jejich paleografická a jazyková náročnost. Nejstarší odborné publikace k tématu šlechtických sňatků se týkaly manželského práva. Mezi ně patří například *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského* Jana Kaprase¹⁸ nebo *Právní postavení ženy v českém právu zemském* Anděly Kozákové z první třetiny 20. století.¹⁹ V následujících letech se téma šlechtických sňatků objevovalo v dílech zabývajících se obecně šlechtou²⁰ či konkrétními urozenými rody.²¹ Předně je třeba zmínit práci kolektivu jihočeských historiků *Věk urozených*, která poskytla ucelený přehled celého procesu, od výběru budoucího partnera či partnerky až po přínos nevěsty do manželova domu. Podobné, ovšem mnohem stručnější shrnutí sňatkových strategií urozců přinesl v roce 2003 ve své studii Martin Holý.²² Další významnou publikaci představuje *Svět české aristokracie* od

¹⁶ Týž, (ed.), *Das Tagebuch Ferdinands zu Schwarzenberg aus den Jahren 1686-1688 und 1696-1697. Eine vollständige kritische Edition*, České Budějovice 2015 (= Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.-XVIII. Ilustrantia B/5).

¹⁷ Nikola MICHŇOVÁ, *Svatba Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu roku 1613*, České Budějovice 2011 (Bakalářská práce); Hanka TLAMSOVÁ, *Marie Justina ze Schwarzenberku. Obraz (nemocné) šlechtičny v polovině 17. století*, České Budějovice 2012 (Bakalářská práce); Kristýna BAUEROVÁ, *Jan Adolf ze Schwarzenberku a řád Zlatého rouna*, České Budějovice 2014 (Bakalářská práce).

¹⁸ Jan KAPRAS, *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského*, Praha 1908.

¹⁹ Anděla KOZÁKOVÁ, *Právní postavení ženy v českém právu zemském*, Praha 1926.

²⁰ Josef JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1996; Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2001; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha –Litomyšl 2002; Aleš VALENTA, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011. Další práce týkající se šlechtických sňatků Pavel KRÁL, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovníckých a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439-456; Jiří KAŠNÝ, *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006; Jana JIROUŠKOVÁ (ed.), *Svatební rituály u nás a ve světě*, Praha 2012.

²¹ Jaroslav PÁNEK, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997; Jiří KUBEŠ, *Rodinné vztahy pánů z Hradce a Rožmberků v předbělohorském století*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 273-318; Jiří HRBEK, *Barokní Valdštejnové v Čechách 1640-1740*, Praha 2013.

²² Martin HOLÝ, *Šlechtické sňatky v českých zemích v letech 1500 až 1650*, Historická demografie 27, 2003, s. 5-35. Podobně také týž, „Čehož sem také při ní, panně šlechtičně, aby mě za manžela sobě oblíbila, vyhledávati neobmeškal.“ *Sňatky české a moravské šlechty na prahu novověku (1500 - 1620)*, in: *Oznamuje se láskám našim*, Pardubice 2007, s. 7-18.

Petra Mati, jež se zaměřila jak na předbělohorské, tak na pobělohorské období. Autor zde pracoval s tezí o čtyřech rovinách šlechtického sňatku – reprodukční, majetkové, socializační a symbolické, které odvodil z jeho hlavních funkcí.²³

Již od sedmdesátých let vznikaly studie týkající se konkrétních manželských svazků. Jednou z prvních prací v tomto směru byl *Španělský sňatek Vratislava z Pernštejna* od Charlotte Fritzové a Jindřicha Růžičky.²⁴ Novější práce tohoto typu představovala například *Pernštejnská svatba v Prostějově roku 1550* z pera Petra Vorla.²⁵ Podobně se Jaroslav Pánek zabýval výběrem říšských nevěst Viléma z Rožmberka.²⁶ Konkrétnímu urození se věnoval rovněž Petr Maťa ve svém pojednání o zasnubách Zdeňka Brtnického z Valdštejna s Magdalénou z Thurnu.²⁷ Jednu z nejnovějších prací představuje *Sňatek Zikmunda z Tiefenbachu a Kateřiny Meziříčské z Lomnice v kontextu sňatkových aliancí evangelické šlechty na předbělohorské Moravě* od Josefa Hrdličky. V ní se autor jako jeden z mála zaměřil na konfesijní stránku sňatku.²⁸ Zatímco starší díla byla koncipována v duchu prostého popisu, po roce 1989 badatelé začali využívat moderní metodologická východiska, především historickou antropologii.

Odlišný pohled na šlechtické sňatky poskytl již zmiňovaný Petr Vorel. V devadesátých letech se ve svém pojednání *Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie* zaměřil na to, jak se vztah panovníka a stavovské obce odrážel při uzavírání manželských svazků urozenců.²⁹ V kontextu hmotné kultury se problematiky manželství dotkl také Josef Petráň.³⁰

Další metodu hojně využívanou při výzkumu šlechtických sňatků představuje historická demografie. V tomto duchu zkoumali Eduard Maur a Václav Štorek pět

²³ Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

²⁴ Charlotte FRITZOVÁ – Jindřich RŮŽIČKA, *Španělský sňatek Vratislava z Pernštejna (1555)*, Sborník prací východočeských archivů 3, 1975, s. 63-77.

²⁵ Petr VOREL, *Pernštejnská svatba v Prostějově roku 1550*, Časopis Matice moravské 114, 1995, s. 139-162.

²⁶ J. PÁNEK, *Říšská sňatková politika Viléma z Rožmberka*, Zlatá stezka 4, 1997, s. 41-56.

²⁷ P. MAŤA, *Rituál zasnub v deníku renesančního kavalíra*, Dějiny a současnost 18, 1996, č. 6, s. 11-15.

²⁸ J. HRDLIČKA, *Sňatek Zikmunda z Tiefenbachu a Kateřiny Meziříčské z Lomnice v kontextu sňatkových aliancí evangelické šlechty na předbělohorské Moravě*, Opera historica 17, 2016, č. 1, s. 7-33.

²⁹ P. VOREL, *Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 191-206.

³⁰ Josef PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury. Kultura každodenního života od 16. do 18. století II/1*, Praha 1995.

manželství uzavřených Hynkem Krabicí z Weitmile.³¹ Manželské spory se rovněž staly předmětem zájmu Jindřicha Francka³² nebo Pavla Krále.³³

Otázce sňatkových strategií přímo u Schwarzenberků se věnoval již zmíněný Rostislav Smíšek, přičemž se zaměřil na myšlenkové světy konkrétních příslušníků rodu. Právě jeho studie *Die Heiratsstrategien der Fürsten zu Schwarzenberg 1600 bis 1750 a Šlechtic a sňatek ve druhé polovině 17. století. Sňatkové strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku* představují jeden z pilířů předkládané bakalářské práce.³⁴ Poskytly záklasní informace o manželských strategiích Ferdinanda ze Schwarzenberku, na nichž mohla autorka následně stavět předkládané pojednání.

Mnohem bohatší zdroj informací ohledně šlechtických sňatků v 17. století představuje zahraniční literatura.³⁵ Velký význam pro tuto bakalářskou práci měla především studie Evelin Oberhammerové zaměřená na uzavírání sňatků u Lichtenštejnů.³⁶ Další neméně významná díla pocházejí z pera rakouské historičky Beatrix Bastlové.³⁷ Ta se na základě výzkumu svatebních smluv, korespondence a

³¹ Eduard MAUR – Václav ŠTORCH, *K demografii české šlechty v 16. století (Hynek krabice z Weitmile a jeho pět manželék)*, Historická demografie 26, 2002, s. 5-27. Historickou demografií využil ve svých pracích rovněž Josef Grulich. Například Josef GRULICH, "Slavnostní okamžiky" - svatební a křestní obřad v období raného novověku (Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století), Historická demografie 23, 2000, s. 49-82.

³² Jindřich FRANCEK, *Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*, Praha 2000.

³³ P. KRÁL, *Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku*, Opera historica 16, 2015, č. 2, s. 185-206.

³⁴ R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien*; týž, *Šlechtic a sňatek*.

³⁵ Arnold van GENNEP, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997; Hans Jürgen JÜNGLING, *Die Heiraten des Hauses Liechtenstein im 17. und 18. Jahrhundert. Konnubium und soziale Verflechtungen am Beispiel der habsburgischen Hocharistokratie*, in: Volker Press – Dietmar Willoweit (edd.), *Liechtenstein – Fürstliches Haus und staatliche Ordnung. Geschichtliche Grundlagen und moderne Perspektiven*, Vaduz-München-Wien 1988, s. 329-346; Michael MITTERAUER, *Zur Frage des Heiratsverhaltens im österreichischen Adel*, in: Heinrich Fichtenau – Erich Zöllner (edd.), *Beiträge zur neueren Geschichte Österreichs*, Wien 1974, s. 174-194; Richard van DÜLMEN, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16-18. století) I. Dům a jeho lidé*, Praha 1999; týž, *Heirat und Eheleben in der Frühen Neuzeit*, Archiv für Kulturgeschichte 72, 1990, s. 155-171.

³⁶ E. OBBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band, s. 182-203*.

³⁷ Beatrix BASTL, *Mezi mocí a bezmocí. Úvahy o každodenním životě šlechticů v raném novověku*, Dějiny a současnost 3, 1994, s. 24-26; táž, *Wan ich nur bei dier sein mecht/ würden mier alle beschwerden leichter. Zur Bedeutung von Ehe und Liebe innerhalb des österreichischen Adels in der Frühen Neuzeit*, Unsere Heimat 66, 1995, s. 4-44; táž, *Eheliche Sexualität in der Frühen Neuzeit zwischen Lust und Last. Die Instruktion des Fürsten Karl Eusebius von Liechtenstein*, Archiv für Kulturgeschichte 78, 1996, s. 277-301; táž, *Hochzeitsrituale. Zur Sozialanthropologie von Verhaltensweisen innerhalb des österreichischen Adels der Frühen Neuzeit*, in: Wolfgang Adam (ed.), *Geselligkeit und Gesellschaft im Barockzeitalter. Unter Mitwirkung von Knut Kiesant, Winfried Schulze und Christoph Strosetzki II*, Wiesbaden 1997, s. 751-764; táž, *Gabentausch. Wiener Adelshochzeiten und ihre Bedeutung für die interkulturelle Kommunikation*, Wiener Geschichtsblätter 54, 1999, s. 257-271; táž, *Macht der Emotionen? Refugium der Intimität?. Die Erhaltung des Namens und die Ordnung der aristokratischen Familie*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 495-534; táž *Tugend, Liebe, Ehe. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit*, Wien 2000.

testamentů šlechtičen pokusila zachytit mimo jiné emoce urozených žen. Katrin Kellerová se naopak zaměřila na roli dvorních dam na dvorském sňatkovém trhu.³⁸ Pozornost přitom věnovala motivaci dívek ke službě u dvora v podobě budoucího výhodného sňatku. Stranou jejího zájmu nezůstala ani role, jakou při výběru partnerů pro dvorní dámy hráli příslušníci panovnické dynastie.

I. 2. Pramenná základna a metodologie

Heuristický základ předkládané bakalářské práce tvoří korespondence týkající se plánovaného sňatku Marie Františky ze Schwarzenberku a Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru. Bohatý soubor dopisů z let 1691-1694 se nachází v doposud neuspořádaném Rodinném archivu Schwarzenberků ve Státním oblastním archivu Třeboň, oddělení Český Krumlov. Z dochované kolekce pramenů vystupují svým chybným časovým zařazením dva listy pocházející z roku 1677.³⁹ Jejich prostřednictvím informoval Ferdinand ze Schwarzenberku tchána Jana Ludvíka II. ze Sulzu o narození své dcery Marie Františky. Až na tři výjimky jsou veškeré písemnosti psány německy. Koncipovány jsou poměrně obtížně čitelnou novogotickou kurzívou, přičemž se v nich hojně objevují různé zkratky. Nejčastěji se jedná o krácení koncovek slov či titulů jednotlivých osob. Porozumění textu stěžují vedle složitého německého jazyka také jednotlivé výrazy či celé pasáže ve francouzštině, italštině, latině a španělštině napsané humanistickým písmem.

Autory dochovaných dopisů je poměrně početná skupina osob. Vedle samotného Ferdinanda ze Schwarzenberku a jeho manželky Marie Anny ze Schwarzenberku, rozené ze Sulzu, jde o knížata z Nassau-Hadamaru a z Nassau-Siegeny, informátory a zprostředkovatele obou stran. Jednotlivé pisatele je možné rozdělit do šesti hlavních okruhů, v nichž se vzájemná komunikace odehrávala. Nejčilejší korespondence putovala mezi Františkem Janem Wetzlem a Antonínem Františkem Nikolaiem, kteří zastupovali zájmy svých pánů a vyjednávali konkrétní podobu sňatkové aliance. V kontaktu byli od počátku jednání v dubnu 1691 až do prosince 1693. Od září 1692 si František Jan Wetzel dopisoval s Annou Marií ze Schwarzenberku, od ledna 1693 pak s jejím manželem, knížetem ze Schwarzenberku. Písemný styk obou uskupení přetrval

³⁸ Katrin KELLER, *Hofdamen. Amtsträgerinnen im Wiener Hofstaat des 17. Jahrhundert*, Wien-Köln-Weimar 2005.

³⁹ Dopisy Ferdinanda ze Schwarzenberku Janu Ludvíkovi II. ze Sulzu z 19. srpna 1677. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

až do podzimu 1694. Poslední rok vyjednávání plánovaného sňatku se nesl ve znamení korespondence Ferdinanda ze Schwarzenberku s poručníky Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru. Nejprve komunikoval v lednu a únoru 1694 s Františkem Bernardem z Nassau-Hadamaru. K nim se následně v červnu téhož roku připojil Jan František z Nassau-Siegeneru.⁴⁰ Trojice knížat zůstala v kontaktu pravděpodobně do října 1694.⁴¹ Důležitá byla rovněž komunikace s informátory. Během krátkého období od července do září 1692 vedli rodiče Marie Františky ze Schwarzenberku korespondenci s kněžnou pověřeným informátorem Janem Jindřichem Anethanem. Zajímavé je, že zatímco veškeré koncepty dopisů určených tomuto muži pocházejí od Marie Anny ze Schwarzenberku, jejich příjemce adresoval téměř pokaždé své odpovědi knížecímu páru dohromady.⁴² Komunikaci s dalším informátorem Janem Matyášem Backesem měl na starosti od června do září 1691 sekretář Ferdinanda ze Schwarzenberku Jan Jiří Bendel. Z uvedeného rozdělení se vymykají dva koncepty dopisů, v nichž chybí jméno odesílatele i příjemce. Další nezařazené písemnosti představuje list Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru adresovaný Marii Anně ze Schwarzenberku a koncept dopisu Ferdinanda ze Schwarzenberku pro jeho dceru Marii Františku.

Významnou součástí dochované korespondence tvoří návrhy na uspořádání majetkových vztahů mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru. Obě strany si jich od ledna 1693 do září 1694 vyměnily celkem šest.⁴³ Obsahují v bodech sepsané požadavky, nabídky a připomínky ekonomického charakteru. Díky tomu představují cenný pramen pro poznání plánované podoby majetku urozených manželů.

Z metodologického hlediska tvoří páteř předkládané práce dnes mnohými historiky využívaná historická antropologie.⁴⁴ Autorka se jejím prostřednictvím

⁴⁰ O poručnících Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru blíže níže, kapitola *Marie Františka ze Schwarzenberku a František Alexandr z Nassau-Hadamaru*, podkapitola *František Alexandr z Nassau-Hadamaru*.

⁴¹ Poslední dochovaný koncept dopisu Ferdinanda ze Schwarzenberku Františku Bernardovi z Nassau-Hadamaru a Janu Františkovi z Nassau-Siegeneru pochází z 20. října 1694. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

⁴² Koncepty dopisů Marie Anny ze Schwarzenberku Janu Jindřichovi Anethanovi z 10. července 1692, 13. července 1692, 27. července 1692, 24. srpna 1692, blíže nedatovaný dopis Jana Jindřicha Anethana Marii Anně ze Schwarzenberku, dopisy Jana Jindřicha Anethana Ferdinandovi a Marii Anně ze Schwarzenberku z 14. srpna 1692, 17. srpna 1692, 21. srpna 1692 a 4. září 1692. Tamtéž.

⁴³ Návrhy poručníků Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru byl odeslán 11. ledna 1693, 20. června 1694 a 19. září 1694. Koncepty schwarzenberských nabídek a požadavků pocházejí z 11. února 1693, pravděpodobně z ledna 1694 a z 10. července 1694. Tamtéž.

⁴⁴ K tomu Václav BŮŽEK – Dana ŠTEFANOVÁ (edd.), *Mensche-Handlungen-Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= Opera historica 9); R. van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002; Jan

pokusila proniknout do myšlenkového světa hlavních aktérů usilujících o uzavření plánovaného sňatku. V první řadě se zaměřila na Ferdinanda ze Schwarzenberku. Stranou pozornosti ovšem nezůstala ani jeho manželka, která v celém vyjednávání hrála nezastupitelnou roli. Jelikož je práce založena výhradně na analýze výpovědí dochované korespondence, bylo v určitých chvílích nezbytné využít instrumentarium historické sémantiky. Právě výzkum významu oslovení některých pisatelů pomohl odhalit povahu vztahu mezi těmito jedinci.⁴⁵

HORSKÝ, *Historická antropologie*, *Historická demografie* 17, 1993, s. 241-270; Zdeněk R. NEŠPOR – Jan HORSKÝ, *Historická antropologie? Metodické problémy a paradoxy na pomezí dějepisectví, sociologie a sociální antropologie*, *Kuděj* 6, 2004, č. 1, s. 61-81; Martin NODL - Daniela TINKOVÁ (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007; Lucie STORCHOVÁ (ed.), *Conditio humana konstanta či historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*, Praha 2007.

⁴⁵ Výběrově Josef MACEK, *Historická sémantika*. *Český časopis historický* 89, 1991, s. 1-30; Zdeněk BENEŠ, *Fakt, slovo, znak (Pět tezí ke vztahu sémiologie a historie)*, in: *Verba et historia. Igoru Němcovi k 80. narozeninám*, Praha 2005, s. 21-29.

II. Schwarzenberkové

Během své dlouhé a bohaté historie se Schwarzenberkové zařadili mezi nejdůležitější šlechtické rody v českých zemích i v celé habsburské monarchii. Historie tohoto původem říšského rodu se začala psát již ve 12. století v Dolních Francích, kde měl své první sídlo v tvrzi Seinsheim, po níž zpočátku nesl své jméno.⁴⁶ Nejstarší záznam o něm spadá do roku 1155, kdy bezdětný rytíř Eberhard Eispert ze Seinsheimu přepsal svůj majetek na klášter Michelsberg v Bamberku.⁴⁷ Za prvního doloženého přímého předka Schwarzenberků je považován Siegfried ze Seinsheimu,⁴⁸ uvedený jako svědek na listině císaře Friedricha Barbarossy z 19. dubna 1172.⁴⁹

Významnou úlohu v raných dějinách schwarzenberského rodu sehrál Erkinger ze Seinsheimu. Mezi lety 1405-1411 koupil hrad a panství Schwarzenberk, podle něhož začal používat přídomek „ze Seinsheimu a na Schwarzenberku“. Současně dosáhl ještě jednoho rodového prvenství – kontaktu s českými zeměmi.⁵⁰ Svému příbuznému Zikmundovi Lucemburskému⁵¹ pomáhal nejen prostřednictvím finančních půjček, ale také účastí na taženích proti husitům. Za odměnu obdržel od císaře roku 1422 do zástavy města a hrady Točnick, Žebrák, Beroun, Žatec, Kadaň a dvůr Libanice.⁵² O sedm let později byl povýšen do stavu říšských svobodných pánů.⁵³ Erkingerovou smrtí v roce 1437 se rod rozštěpil na stefansberskou a hohenlandsberskou (franskou) větev. V Čechách se usadili příslušníci první linie.⁵⁴

Z hohenlandsberské větve se proslavil Erkingerův vnuk Jan Silný ze Schwarzenberku v oblasti vojenství, práva a diplomacie. Nejprve se zúčastnil tažení říšské šlechty do Španělského Nizozemí, vedeného za účelem osvobození v Bruggách vězněného místodržitele a pozdějšího císaře Maxmiliána I.⁵⁵ Později s armádou

⁴⁶ Václav RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenberkové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 26.

⁴⁷ Raimund PALECZEK, *350 let Schwarzenberků v Čechách*, *Obnovená tradice* 16, 2005, č. 31, s. 23.

⁴⁸ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 15.

⁴⁹ J. ZÁLOHA, *O původu Schwarzenberků*, s. 56.

⁵⁰ V. RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství*, s. 26.

⁵¹ Druhá manželka Erkingera ze Schwarzenberku byla sestřenicí Zikmundovy choti Barbory. Martin C. Putna (ed.), *Karel VI. Schwarzenberg*, s. 907.

⁵² A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 19-20.

⁵³ BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005 (= *Monographia historica* 5), s. 41.

⁵⁴ V. RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství*, s. 26.

⁵⁵ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 30.

zmiňovaného panovníka válčil na Apeninském poloostrově a v Římsko-německé říši.⁵⁶ Jako předseda dvorského soudu se zasloužil o vytvoření nového hrdelního řádu, podílel se také na sepsání říšského zákoníku „Carolina“.⁵⁷ Jeho vnuk Jan Mladší byl za věrné služby císaři spolu s dalšími příslušníky hohenlandsberské větve rodu povýšen roku 1566 Maxmiliánem II. do hraběcího stavu. Zároveň mu byl polepšen erb o znak v podobě bílé čtyřboké věže stojící na černé hoře se třemi vrcholky. Tento symbol představoval hrabství Schwarzenberk.⁵⁸

Posledním příslušníkem hohenlandsberské linie byl Jiří Ludvík ze Schwarzenberku (†1646).⁵⁹ Působil ve službách Habsburků a zejména během třicetileté války se zúčastnil řady diplomatických misí.⁶⁰ Prostřednictvím sňatku s o padesát let starší Annou Neumannovou z Wasserleonburku se mu podařilo značně rozšířit rodový majetek. Tato pětinasobná vdova byla majitelkou štyrského panství Murau, které po její smrti roku 1623 připadlo právě jejímu šestému manželovi.⁶¹ Jiří Ludvík ze Schwarzenberku se sice z druhého manželství dočkal dvou synů, oba však zemřeli v dětském věku. Jako svého dědice si proto zvolil představitele stefansberské větve schwarzenberského rodu Adama, který však zemřel již roku 1641. Nakonec Jiří Ludvík odkázal svůj majetek Adamovu synovi Janu Adolfovi ze Schwarzenberku.⁶²

Ze stefansberské větve se jako první zapsal do širšího povědomí tehdejší společnosti Adamův dědeček Adolf ze Schwarzenberku, který proslul svými válečnými úspěchy. Svou vojenskou kariéru započal bojem proti hugenotům ve Francii a proti vzbouřeným Nizozemcům. Zde se vyznamenal především při obléhání pevnosti Berg v Hennegavsku.⁶³ V osmdesátých letech působil Adolf ze Schwarzenberku ve službách kolínského kurfiřta Arnošta Bavorského⁶⁴, kde prožil úspěšnou kariéru. Od roku 1594 se až do konce života téměř nepřetržitě věnoval válčení s Turky. Po řadě úspěšných bojů přišel v březnu 1598 vrchol jeho kariéry, když se mu podařilo dobýt nazpět pevnost Ráb.⁶⁵ Císař Rudolf II. strůjce vítězství – Adolfa ze Schwarzenberku – odměnil darem 40 000 zlatých a především povýšením do říšského hraběcího stavu. Slavnostní

⁵⁶ Tamtéž, s. 34.

⁵⁷ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 21.

⁵⁸ J. ZÁLOHA, *Do hraběcího stavu*, s. 21-22.

⁵⁹ V. RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství*, s. 26.

⁶⁰ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 24.

⁶¹ Tamtéž, s. 25.

⁶² J. ZÁLOHA, *Schwarzenberkové v Čechách*, s. 5-6.

⁶³ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 85.

⁶⁴ Helmut MÜLLER – Karl Friedrich KRIEGER – Hanna VOLLRATH, *Dějiny Německa*, Praha 1995, s. 525.

⁶⁵ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 26.

akt se odehrál 5. června 1599 na Pražském hradě.⁶⁶ Vojenský úspěch prvního hraběte ze Schwarzenberku ze stefansberské linie rodu se odrazil rovněž v erbu Schwarzenberků. Ten byl rozšířen o symbol uťaté hlavy Turka, kterému krkavec klove levé oko.⁶⁷

Následujícího roku se Adolf ze Schwarzenberku postavil vzbouřeným francouzským a valonským žoldnérům, kteří obsadili pevnost Pápa a chtěli ji vydat Turkům. Při pokusu o její zpětné dobytí byl hrabě ze Schwarzenberku 29. července 1600 zabit střelou do hlavy. Jeho tělo bylo následně převezeno do Vídně a pochováno v tamním augustiánském kostele.⁶⁸

Adolf ze Schwarzenberku se z manželství s Markétou Wolfovou z Metternichu dočkal jediného syna Adama, jenž se narodil roku 1583.⁶⁹ Ten svou veřejnou kariéru započal roku 1601, kdy se stal komorníkem arciknížete a pozdějšího císaře Matyáše I. Stejně jako jeho otec se v mládí věnoval válčení proti Turkům v Uhrách, za což mu francouzský král Jindřich IV. udělil Řád svatého Michala.⁷⁰ Následně přešel do služeb braniborského kurfiřta Jana Zikmunda, který ho jmenoval svým nejvyšším komorníkem a tajným radou. Po nástupu nového kurfiřta Jiřího Viléma roku 1613 začal Adam ze Schwarzenberku působit jako jeho rádce a ministr.⁷¹

Zpočátku úspěšná kariéra syna Adolfa ze Schwarzenberku nabrala v následujících desetiletích strmý pád. Prohabsbursky orientovaná zahraniční politika braniborského kurfiřta, kterou Adam prosazoval během třicetileté války, měla za následek nepřátelství švédského krále Gustava II. Adolfa. Kromě ztráty dosavadního spojence vyvolalo nelibost braniborských stavů vůči hraběti ze Schwarzenberku také to, že se nechal roku 1625 zvolit velmistrem řádu johanitů v Braniborské marce.⁷² Tato hodnost totiž tradičně příslušela pouze členům tamního vládnoucího rodu Hohenzollernů. Po smrti Jiřího Viléma roku 1640 upadl Adam ze Schwarzenberku u jeho nástupce Fridricha Viléma v nemilost. Hrabě zemřel v březnu následujícího roku ve Spandau. Krátce poté dal braniborský kurfiřt zkonfiskovat jeho majetek.⁷³

⁶⁶ J. ZÁLOHA, *Hrabata ze Schwarzenberku-1599*, s. 35.

⁶⁷ V. RAMEŠ, *Schwarzenbergové v našich zemích*, Obnovená tradice 10, 1999, č. 20, s. 23.

⁶⁸ J. ZÁLOHA, *Hrabata ze Schwarzenberku-1599*, s. 35.

⁶⁹ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 27.

⁷⁰ N. MICHŇOVÁ, *Svatba Adama ze Schwarzenberku*, s. 19. Ke sňatku Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu dále táž, *Svatební hostina Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu 27. listopadu 1613 (Příspěvek k sebe prezentaci šlechty na prahu novověku)*, Jihočeský sborník historický 93, 2014, s. 425-444.

⁷¹ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 27.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

Adam ze Schwarzenberku se roku 1613 oženil s Markétou z Pallantu. Z tohoto pouze dva roky trvajících manželství vzešli synové František Hartard a Jan Adolf.⁷⁴ Narození mladšího Jana Adolfa 20. září 1615 ve Weibelskirchenu doprovázela rodinná tragédie, neboť jeho matka krátce po porodu zemřela.⁷⁵ Oba chlapci byli zprvu vychováváni babičkou hraběnkou Magdalenou z Pallantu, rozenou z Reiffenbergu. V letech 1631-1636 urození bratři absolvovali kavalírskou cestu po Evropě, během níž postupně navštívili Francii, Nizozemí, Itálii a Římsko-německou říši. Při návratu domů zemřel v Kolíně nad Rýnem po krátké nemoci František Hartard ze Schwarzenberku.⁷⁶ Tato nešťastná událost znamenala zásadní obrat v životě Jana Adolfa. Z druhorozeného potomka, původně předurčeného k církevní kariéře, se stal dědicem a jediným pokračovatelem schwarzenberského rodu.

Jan Adolf ze Schwarzenberku se zprvu angažoval v řádu johanitů, ale již roku 1637 přešel do císařových služeb. Ziskem hodnosti komorníka zde zahájil svou velmi úspěšnou kariéru. O tři roky později byl jmenován císařským říšským dvorním radou a následně členem dvorské válečné rady.⁷⁷ V polovině čtyřicátých let 17. století přešel do služeb bratra císaře Ferdinanda III. arciknížete Leopolda Viléma. Zde se mu dařilo rychle stoupat po kariérním žebříčku postupným působením v úřadu nejvyššího komorníka, nejvyššího štolmistra a od roku 1656 nejvyššího hofmistra.⁷⁸ Léta 1647-1656 strávil ve Španělském Nizozemí, kde jeho pán působil jako místodržící. V roce 1650 udělil španělský král Janu Adolfovi ze Schwarzenberku Řád zlatého rouna⁷⁹

Osobou Jana Adolfa spojil schwarzenberský rod natrvalo svůj osud s českými zeměmi a stal se nedílnou součástí jejich dějin. Roku 1654 udělil císař Ferdinand III. hraběti ze Schwarzenberku český inkolát. Prvním majetkem, který nejvyšší hofmistr Leopolda Viléma v Čechách získal, bylo panství Křivoklát se statkem Krušovice. V

⁷⁴ N. MICHŇOVÁ, *Svatba Adama ze Schwarzenberku*, s. 20.

⁷⁵ V. RAMEŠ, *Schwarzenbergové v našich zemích*, s. 23.

⁷⁶ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 103.

⁷⁷ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 28.

⁷⁸ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr v polovině 17. století*, s. 265.

⁷⁹ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 28-29. Řád zlatého rouna, pojmenovaný po báji o Iasonovi a Argonautech založil roku 1430 burgundský vévoda Filip Dobrý. Po smrti posledního mužského příslušníka burgundské dynastie Karla Smělého roku 1477 přešel řád přes jeho dceru Marii, manželku Maximiliána I., na Habsburky. Následkem sporů císaře Karla VI. a španělského krále Filipa V. o burgundské vévodství během války o španělské dědictví se řád v roce 1725 rozdělil na španělský a rakouský. Udělován byl pouze příslušníkům starobylých evropských rodů za zásluhy ve prospěch habsburského rodu. Patronem řádu je svatý Ondřej, řádový svátek připadá na 30. listopad. V tento den jsou přijímáni noví členové. Do dnešního dne získalo řád 17 příslušníků schwarzenberského rodu. František LOBKOWICZ, *Encyklopedie řádů a významání*, Praha 1995, s. 122-123. O udělení řádu Janu Adolfovi ze Schwarzenberku blíže K. BAUEROVÁ, *Jan Adolf ze Schwarzenberku*.

roce 1658 ho dostal do zástavy od císaře.⁸⁰ Schwarzenberkové však toto panství drželi jen krátce, do roku 1685, kdy ho císař Leopold I. odprodal Arnoštu Josefovi z Valdštejna.⁸¹ V roce 1660 dostal Jan Adolf ze Schwarzenberku od arciknížete Leopolda Viléma jako náhradu za nesplacené dluhy panství Třeboň.⁸² O rok později odkoupil od hraběte Bartoloměje Marradase Hlubokou a roku 1662 panství Mšec a palác na Hradčanech.⁸³ V následujících letech přibyly statky Radomilice u Protivína, Bzí, Branovice u Třeboně, panství Vlčice, Žlutice a Nižburk u Křivoklátu.⁸⁴ Prostřednictvím dědictví po Janu Ludvíkovi ze Schwarzenberku z hohenlandsberské větve rodu rozšířil Jan Adolf ze Schwarzenberku v roce 1646 rodový majetek za hranicemi českých zemí.⁸⁵ O čtyři roky později se mu po několikaletém úsilí podařilo získat panství Gimborn zkonfiskované jeho otci braniborským kurfiřtem Fridrichem Vilémem.⁸⁶

Významnou událost v životě Jana Adolfa ze Schwarzenberku představovalo povýšení do knížecího stavu. Stalo se tak na základě diplomu císaře Leopolda I. ze 14. července 1670,⁸⁷ přičemž knížecí titul mohli užívat pouze prvorození příslušníci rodu. Zároveň bylo hrabství Schwarzenberk prohlášeno okněžněným hrabstvím.⁸⁸ Téhož roku se Jan Adolf ze Schwarzenberku stal prezidentem říšské dvorské rady,⁸⁹ o rok později byl vyznamenán velkým palatinátem.⁹⁰

Jan Adolf ze Schwarzenberku se roku 1644 oženil s Marií Justinou ze Starhemberku.⁹¹ Z manželství sice vzešlo celkem sedm dětí, ovšem jen dvě se dožily dospělosti. Vedle budoucího dědice Ferdinanda Viléma Eusebia šlo o jeho starší sestru Marii Arnoštku, která se roku 1666 provdala za Jana Kristiána z Eggenberku.⁹² Jelikož se tento pár během společného, více než třicetiletého života nedočkal žádných potomků, přešel eggenberský majetek v Čechách spolu s titulem vévodů krumlovských na

⁸⁰ R. PALECZEK, *350 let Schwarzenberků v Čechách*, s. 24.

⁸¹ J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové*, s. 139.

⁸² A. VALENTA, *Lesk a bída barokní*, s. 77.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ V. RAMEŠ, *Schwarzenbergové v našich zemích*, s. 26.

⁸⁵ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 30.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ V. RAMEŠ, *Schwarzenbergové v našich zemích*, s. 24.

⁸⁸ Na všechny příslušníky rodu byl knížecí titul rozšířen až roku 1746. J. ZÁLOHA, *Schwarzenberkové-knížata česká*, *Obnovená tradice* 6, 1995, č. 12, s. 7.

⁸⁹ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 107.

⁹⁰ Tato výsada mu mimo jiné umožňovala povyšovat ostatní osoby do nižšího šlechtického stavu a razit vlastní mince. V. RAMEŠ, *Schwarzenbergové v našich zemích*, s. 24.

⁹¹ O tom více Hanka TLAMSOVÁ, *Marie Justina ze Schwarzenberku*, zde s. 22.

⁹² Tamtéž, s. 23.

Schwarzenberky.⁹³ Jan Adolf ze Schwarzenberku zemřel 26. května 1683 v Laxenburgu u Vídně.⁹⁴

Ferdinand Vilém Eusebius ze Schwarzenberku se díky svým schopnostem, veřejným službám a zářné kariéře u císařského dvora zařadil mezi nejvýznamnější osobnosti svého rodu i tehdejší doby. Narodil se 23. května 1652 v Bruselu, kde jeho otec působil ve službách španělského místodržícího arciknížete Leopolda Viléma. Zde strávil prvních osm let svého života. Poté byl poslán za otcem do Vídně.⁹⁵ Vzdělání, kterého se mu v následujících letech dostalo, bylo všestranné a důkladné. Nejprve studoval ve Vídni a posléze v Praze.⁹⁶

Roku 1665 se vydal na kavalírskou cestu po jihozápadní Evropě.⁹⁷ Ta tvořila nedílnou součást vzdělávacího a výchovného procesu šlechtice v raném novověku. Kromě doplnění již dosažených vědomostí sloužila také k osvojení schopností a způsobů chování nezbytných pro správné vystupování ve šlechtické společnosti. Zároveň tyto znalosti představovaly pro mladé kavalíry předpoklad pro jejich úspěšné uplatnění ve dvorské službě.⁹⁸

V rámci své studijní cesty se syn Jana Adolfa ze Schwarzenberku vydal nejprve do francouzského Besançonu. Studium na tamní jezuitské koleji však musel po dvou letech ukončit kvůli vypuknutí devoluční války mezi Francií a Španělskem. Jan Adolf ze Schwarzenberku v obavách o synovo bezpečí nařídil jeho návrat do střední Evropy.⁹⁹ Ovšem již na přelomu let 1667 a 1668 se urozený mladík znovu nacházel na cestách. Tentokrát zamířil na Apeninský poloostrov, kde si rozšiřoval vzdělání v Sienně a především v Římě.¹⁰⁰ Během zdejších studií se zaměřil zejména na právní vědu.¹⁰¹ Po návratu do Vídně roku 1670 složil Ferdinand ze Schwarzenberku komornickou přísahu¹⁰² a následně zamířil do Salcburku, kde studoval na právnické fakultě

⁹³ A. KUBÍKOVÁ, *Kterak Schwarzenberkové ke Krumlovu přišli*, s. 54.

⁹⁴ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 32.

⁹⁵ A. WOLF, *Fürst Ferdinand von Schwarzenberg*, s. 161.

⁹⁶ A. KUBÍKOVÁ, *Ferdinand ze Schwarzenberku*, s. 30.

⁹⁷ R. SMÍŠEK (ed.), *Das Tagebuch*, s. 32.

⁹⁸ J. KUBEŠ, *Náročná dospívání urozených. Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*, Pelhřimov 2013, s. 254.

⁹⁹ R. SMÍŠEK (ed.), *Das Tagebuch*, s. 31.

¹⁰⁰ Řím lákal mladé kavalíry především jako sídlo papežského dvora. Audience u hlavy katolické církve patřila k vrcholným okamžikům místního pobytu. Ferdinandovi ze Schwarzenberku se jí podařilo dosáhnout především díky kontaktům jeho otce s vlivnými příslušníky římské společnosti a dvora Svatého otce. Tamtéž, s. 41-42, 45.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 35.

¹⁰² A. WOLF, *Fürst Ferdinand von Schwarzenberg*, s. 161-163

benediktýnské univerzity.¹⁰³ Tamní studium ukončil roku 1673, kdy byl podle svého učitele připravený na budování vlastní kariéry.¹⁰⁴

V květnu následujícího roku se Ferdinand ze Schwarzenberku oženil s Marií Annou ze Sulzu, bohatou dědičkou hrabství Sulz a landkrabství Kleggau.¹⁰⁵ Během 24 let společného života se urozený pár dočkal deseti dětí. Dospělosti se dožili syn Adam František, dcery Marie Františka, Marie Anna, Marie Louisa a Marie Johanna.¹⁰⁶

Kariéra Ferdinanda ze Schwarzenberku byla mimořádně úspěšná. Rychle získával nové hodnosti a dosáhl i na jeden z nejvyšších dvorských úřadů, čímž překonal svého otce. Jeho kariérní růst začal roku 1675, kdy byl jmenován členem zemské vlády v Dolních Rakousích, o dva roky později získal hodnost říšského dvorního rady.¹⁰⁷ Krátce nato se stal v roce 1678 nejvyšším štolmistrem ovdovělé císařovny Marie Eleonory Gonzagové. V tomto úřadu působil až do roku 1683.¹⁰⁸

Ferdinand ze Schwarzenberku si vydobyl slávu a úctu tehdejší společnosti díky svému veřejnému působení v morem zasažené Vídni v letech 1679-1680.¹⁰⁹ Jako člen komise ustanovené císařem za účelem potlačení epidemie se staral o dodržování vydaných hygienických nařízení. Tyto „*Pestinstructiones*“ měly zabránit nejen šíření nemoci, ale také vykrádání opuštěných domů a olupování zemřelých. Za tuto prospěšnou a odvážnou činnost si kníže ze Schwarzenberku vysloužil titul „*Pestkönig*“.¹¹⁰

Roku 1683 byl Ferdinand ze Schwarzenberku jmenován tajným radou, o dva roky později začal zastávat úřad nejvyššího dvorního maršálka. Roku 1692 dosáhl vrcholu své kariéry, když se stal nejvyšším hofmistrem císařovny Eleonory Magdaleny Falcko-Neuburské.¹¹¹

Stejně jako Jan Adolf ze Schwarzenberku se i jeho syn věnoval systematickému rozšiřování rodového majetku. V Čechách, v Bavorsku a ve Štýrsku získal řadu statků,¹¹² ve Vídni odkoupil palác na náměstí Neumarkt. Další územní zisky

¹⁰³ R. SMÍŠEK (ed.), *Das Tagebuch*, s. 50.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 53-54.

¹⁰⁵ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 34.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 35-36.

¹⁰⁷ R. SMÍŠEK, *Dvorská kariéra*, s. 108.

¹⁰⁸ Týž, *Das Tagebuch*, s. 93.

¹⁰⁹ A. BERGER, *Das Fürstenhaus*, s. 118.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 118-119.

¹¹¹ A. MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, s. 34.

¹¹² V Čechách koupil statky Jinonice, Smíchov, Bučovice, Kestřany, Skočice, Přečín a panství Postoloprty. V Bavorsku zakoupil statek Burggrub, ve Štýrsku statky Scheiffling, Teuffenbach, Ranten,

přestavovalo hrabství Sulz a landkrabství Kleggau zděděné roku 1687 po otci Marie Anny ze Sulzu Janu Ludvíkovi II.¹¹³

Klíčový dokument pro další směřování schwarzenberského rodu představovala závěť Ferdinanda ze Schwarzenberku. V ní kníže ustanovil dva majoráty, čímž položil základ pro budoucí rozdělení rodu.¹¹⁴ Tímto způsobem se mělo předejít jeho vymření. Podmínkou k převzetí fideikomisu bylo uzavření rovnorodého sňatku. V opačném případě měl jedinec o nárok na dědictví přijít.¹¹⁵

Ferdinand ze Schwarzenberku zemřel po krátké nemoci 22. října 1703 ve věku pouhých 51 let. Jako místo posledního odpočinku si vybral Schwarzenberskou hrobku v augustiniánském kostele ve Vídni.¹¹⁶

Schrattenberg, Tschakatur, Katsch, Saurau a Reifenstein. A. KUBÍKOVÁ, *Ferdinand ze Schwarzenberku*, s. 31.

¹¹³ Tamtéž, s. 30-31.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 31.

¹¹⁵ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 613.

¹¹⁶ A. WOLF, *Fürst Ferdinand von Schwarzenberg*, s. 193.

III. Sňatkové strategie šlechty od počátku 16. do poloviny 18. století

Jednotlivé životní etapy člověka v raném novověku oddělovaly klíčové okamžiky, takzvané přechodové rituály. Mezi nejvýznamnější z nich patřil vedle křtu a pohřbu právě sňatek.¹¹⁷ Zejména pro šlechtice znamenal zlomovou událost určující další životní osudy a směřování jedince i celého rodu. V myšlení urozenců představoval definitivní opuštění dětského světa a vstup do světa dospělých. Tímto způsobem bylo možné vymanit se z otcovského vlivu a založit svou vlastní domácnost. Především ale manželství představovalo jediné místo, kde bylo možné zplodit legitimní potomky v čele s mužským dědicem a zajistit tak pokračování rodu.¹¹⁸

Na rozdíl od dnešní doby nebyl v raném novověku sňatek soukromou záležitostí dvou jedinců, ale veřejnou událostí sloužící k reprezentaci urozených rodin. Uzavírání manželských svazků se řídilo racionálními motivy, emoce zde hrály jen okrajovou roli.¹¹⁹ Na manželství z lásky se pohlíželo skepticky, přičemž rodiče před ním mnohdy své potomky varovali.¹²⁰ Manželská láska se měla dostavit až v průběhu společného života.¹²¹ Nejednalo se však o žádný vášnivý cit, ale spíše o vztah založený na vzájemné úctě.¹²² To však neznamená, že by ke sňatkům z lásky nedocházelo. Jako názorný příklad může sloužit Zdeněk Brtnický z Valdštejna, který byl při seznámení se svou budoucí manželkou Magdalenou z Thurnu roku 1603 „zasazen šípy Cupidovými, pobídnut ostruhami Venušinými.“¹²³ Mladý kavalír se poté začal šlechtičně dvořit, přičemž ta mu jeho city opětovala. Jelikož se proti Valdštejnovým záměrům nepostavil ani dívčín otec, mohla se následujícího roku konat svatba.¹²⁴

Většina manželských svazků však měla mnohem pragmatičtější základ. Výběr vhodného partnera či partnerka podléhal řadě kritérií, jejichž význam se v průběhu doby mohl více či méně měnit. Například vzhled nevěsty neměl zpočátku nijak zásadní význam. Jan Hasištejnský z Lobkovic nabádal ve svého syna Jaroslava, aby se ženil

¹¹⁷ P. KRÁL, *Křtiny*, s. 439-440.

¹¹⁸ R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek*, s. 168.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 169.

¹²⁰ Richard van DÜLMEN, *Kultura a každodenní život*, s. 141.

¹²¹ V tomto duchu popisovala Zuzana Černínová z Harasova své manželství s Janem Černínem z Chudenic: „My jsme s mým přenejmilejším panem manželem neměli, když jsme se k sobě dostali, tak mnoho; když jsme na sebe laskavi byli, Pán Bůh nám žehnati ráčil, že jsme sasmi nevěděli, odkud nám to přichází.“ Zdeněk KALISTA (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Černínem z Chudenic*, Praha 1941, s. 201.

¹²² M. KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, s. 34.

¹²³ P. MAŤA, *Rituál zasnub*, s. 14.

¹²⁴ Tamtéž, s. 14-15.

„ušima a ne očima“.¹²⁵ V podobném duchu se rovněž nesly rady autora spisu *Abeceda pobožné manželky a rozšafné hospodyně* Jana Kocína. Podle něj „od krásy tělesné začátek lásky manželské bráti jiného nic není než na písku grunt domu svého zakládati.“¹²⁶ Časem ale začali šlechtici věnovat kráse nevěst stále větší pozornost. Například u Lichtenštejnů se objevily ohledně vzhledu zcela konkrétní požadavky. Budoucí manželky těchto knížat měly oplývat dobře stavěnou postavou a velkýma tmavýma očima.¹²⁷

Rozhodující roli při volbě životního partnera obvykle nehrál ani věk. Většinou se však požadovalo, aby nevěsta byla mladší než ženich.¹²⁸ Zároveň měl být mezi budoucími manželi přiměřený věkový rozdíl. V tehdejší společnosti totiž panovaly obavy, že si manželka výrazně staršího muže najde milence. Nemale znepokojení způsobovalo také hromadění majetku v rukách bohatých vdov, čímž se vytvářelo uskupení šlechticů vedoucích poměrně nezávislý život.¹²⁹ V praxi ale uzavírání sňatků mezi osobami s výrazným věkovým rozdílem nic nezabránilo, přestože proti nim brojila především katolická církev.¹³⁰ Například Vilém z Rožmberka si roku 1587 ve svých 52 letech vzal o 32 let mladší Polyxenu z Pernštejna.¹³¹ Občas ale docházelo také k opačným případům, kdy byla nevěsta starší než ženich. K takovému druhu manželství patřil například již v předchozí kapitole zmiňovaný sňatek Jiřího Ludvíka ze Schwarzenberku s Annou Neumannovou z Wasserleonburgu.¹³²

Zatímco u věku a vzhledu bývaly případné nedostatky tolerovány, charakterové vlastnosti nevěst podléhaly mnohem přísnějším požadavkům.¹³³ Přední místo zaujímaly

¹²⁵ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 307.

¹²⁶ J. JANÁČEK, *Ženy české renesance*, s. 7; Jana RATAJOVÁ – Lucie STORCHOVÁ (edd.), *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření boží. Diskursy manželství v české literatuře raného novověku*, Praha 2009, s. 275.

¹²⁷ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 182

¹²⁸ J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové*, s. 299.

¹²⁹ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 15. K vdovám v raném novověku P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550-1650*, České Budějovice 2002 (= Monographia historica 2); týž, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004; týž, *Vdovy ve šlechtické společnosti raného novověku*, in: Tünde Lengyeolová (ed.), *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*, Bratislava 2004, s. 142-152; Týž, *Žena ve šlechtických testamentech v 16. a 17. století*, Česko-slovenská historická ročenka 2001, s. 157-167; Jana RATAJOVÁ – Lucie STORCHOVÁ (edd.), *Nádoby mdlé, hlavy nemající? Diskursy panství a vdovství v české literatuře raného novověku*, Praha 2008; Dana ŠTEFANOVÁ, *Vdovy v raném novověku. Studie k právnímu postavení a jednání „viditelných“ žen na příkladu praxe panství Frýdlant v Čechách mezi léty 1550-1750*, Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity, C 51, 2002, s. 49-69;

¹³⁰ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 14.

¹³¹ B. BASTL, *Mezi mocí a bezmocí*, s. 24.

¹³² Tamtéž.

¹³³ K představám raně novověké společnosti o ideální manželce J. RATAJOVÁ – L. STORCHOVÁ (edd.), *Žena není příšera*, Praha 2009.

počestnost a cudnost, následovaly zdrženlivost, laskavost a zbožnost. Požadovala se také vybraná výchova a mnohdy znalost dvorských mravů. Ta byla důležitá především pro jedince působící ve dvorských službách.¹³⁴

Klíčový význam pro zajištění pokračování šlechtického rodu však měla plodnost ženy. Protože se urozené rodiny poměrně často ocitaly na pokraji vymření, snažili se šlechtici získat maximální jistotu, že jim jejich vyvolená bude schopná porodit co možná nejvíce potomků. Například Lichtenštejnové si nechávali zjistit zdravotní stav potencionálních nevěst a jejich příbuzných, a také zda někdo z nich netrpěl dědičnou chorobou.¹³⁵ Za ukazatel plodnosti se považovalo množství sourozenců a tělesná konstituce dívky.¹³⁶ Touha po početném potomstvu se odrážela i v nízkém věku nevěst,¹³⁷ který měl zajistit co nejefektivnější využití plodného období ženy.¹³⁸

Samozřejmostí bylo panenství dívky.¹³⁹ Pokud o něj přišla, mohla očekávat nanejvýš sňatek s níže postaveným mužem. Tento osud výjimečně minul Elišku Kateřinu ze Smiřic, se kterou se i přes její skandální milostný poměr oženil roku 1619 Ota Jindřich z Vartemberka.¹⁴⁰ Jeho ochotu odhlédnout od nevěstina nedostatku však zapříčinila touha po rozsáhlém smiřickém dědictví.

Náboženské vyznání nemělo při uzavírání sňatků po většinu 16. století rozhodující význam. Konfesijně smíšená manželství v té době uzavírali také příslušníci nejurozenějších českých a moravských šlechtických rodů.¹⁴¹ Názorným příkladem takového tvrzení mohou být první dva sňatky Viléma z Rožmberka. Kateřina Brunšvická i Anna Marie z Badenu byly obě luteránky, přičemž vladař rožmberského

¹³⁴ R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien*, s. 137.

¹³⁵ E. OBBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 193.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ V 17. století uzavíraly příslušnice rodu Lichtenštejnů první sňatek obvykle v 16-23 letech. V následujícím století došlo v souladu s obecným trendem k poklesu sňatkového věku k 15.-16. roku života. Valdštejnové vdávali své dcery většinou ve věku kolem 20 let. E. OBBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 194; J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové*, s. 299.

¹³⁸ J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové*, s. 299.

¹³⁹ K fenoménu panenství v raném novověku více J. RATAJOVÁ – L. STORCHOVÁ (edd.), *Nádoby mdlé, hlavy nemající? Diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*, Praha 2008.

¹⁴⁰ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 17. Eliška Kateřina ze Smiřic udržovala milostný poměr s poddaným kovářem Jiřikem Wagnerem z Hodkovic v letech 1607-1608. Po jeho vyzrazení byla mladá šlechtična za trest vězněna matkou a později svými sourozenci na Hrubé skále a na Kramburku. Zároveň ztratila nárok na dědictví, neboť zemské zřízení stanovilo, aby v případě, „že by která panna panenství svého nezachovala, a to se v pravdě shledalo, má konečně svojoj díl a statek, k kterémuž by koli spravedlnost měla, ztratiti.“ J. FRANCEK, *Příběh tajné lásky. Eliška Kateřina ze Smiřic a její sexuální skandál*, Praha 2005, s. 76-88. K případu Elišky Kateřiny ze Smiřic dále týž, *Eliška Kateřina ze Smiřic a příběh její lásky*, Východočeský sborník historický 3, 1993, s. 173-198; týž, *Zločin a sex*, s. 173-180; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 305.

¹⁴¹ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 312.

rodu jejich víru plně respektoval. Nejen, že jim zaručil svobodu vyznání, ale Kateřině navíc dovolil vydržovat si na svém dvoře luterské kněze.¹⁴²

Situace se začala postupně měnit ke konci 16. století, kdy ruku v ruce s postupující konfesionalizací rostla ve společnosti averze vůči nábožensky smíšeným manželským svazkům. Nermalou roli zde hrálo také zvyšující se uplatnění šlechticů z českých zemí u císařského dvora. Strach z případného upadnutí v nemilost u císaře a ztráty sociálního a ekonomického postavení převažovaly v jejich myslích nad eventuálními výhodami sňatku s nekatoličkou.¹⁴³ Z tohoto důvodu se musel kníže Gundaker z Lichtenštejna přestat ucházet o ruku dcery saského vévody Marie Anny. Když viděl, jakou nelibost údajně vyvolal u císaře sňatek jistého knížete z Eggenberku s nekatoličkou, raději se svého plánu vzdal.¹⁴⁴

Důležitým, avšak nikoli zcela rozhodujícím faktorem při výběru životní partnerky byla její finanční situace. Zohledňovala se nejen výše věna, ale také potenciál ženy přinést do manželství pozemkový majetek. Mezi nejvyhledávanější nevěsty proto patřily dívky z rodů, v nichž chyběl mužský dědic, a bohaté vdovy.¹⁴⁵ Zbohatnutí prostřednictvím sňatku dosáhl například Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, který se roku 1602 oženil s Lucií Otýlií z Hradce. Ta se o dva roky později, po smrti svého bratra Jáchyma Oldřicha, stala dědičkou bohatého hradeckého panství.¹⁴⁶ Daleko větší důraz se však kladl na ekonomický aspekt při vdávání dcer. Jejich společenská pozice a náležitá reprezentace byly závislé na dostatečném materiálním zabezpečení¹⁴⁷

Velkou proměnou prošel během 16. a 17. století význam sociálního postavení. Zpočátku nebyly výjimečné sňatky pánů s dcerami z bohatých rytířských rodin, neboť podle zemského práva žena přejímala manželovo postavení.¹⁴⁸ Ve druhé polovině 17. věku se však začalo nahlížet na urozenost mnohem přísněji. V mnoha případech se dokonce prosadila jako nejdůležitější kritérium při výběru nevěsty. Případný sňatek s níže postavenou ženou mohl ohrozit vážnost a úctu, kterou šlechtic požíval ve společnosti.¹⁴⁹ Z tohoto důvodu podléhali potencionální partneři, jejich příbuzní a předci pečlivému genealogickému průzkumu. Například Karel z Lichtenštejna

¹⁴² J. PÁNEK, *Říšská sňatková politika*, s. 47-48.

¹⁴³ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 184.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 607.

¹⁴⁶ V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA a kol., *Dvory velmožů*, s. 10-11.

¹⁴⁷ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 192.

¹⁴⁸ P. VOREL, *Aristokratické svatby*, s. 198.

¹⁴⁹ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 195.

požadoval důkaz, že žádný z 16 předků vyhlédnuté osoby neuzavřel mesalianční sňatek.¹⁵⁰

Pečlivě se sledovala a hodnotila také příbuzenská síť rodu, u něhož se uvažovalo o případné sňatkové alianci. V tomto směru se považovaly za nejvýhodnější sňatky se šlechtou z Římsko-německé říše. Jejich prostřednictvím bylo možné dosáhnout spříznění nejen s řadou vznešených říšských šlechtických rodů, ale dokonce i s tamními vládnoucími dynastiemi.¹⁵¹ Například Marie Amálie ze Sulzbachu, doporučovaná jako vhodná nevěsta pro Ferdinanda ze Schwarzenberku, se mohla pochlubit příbuzenstvím s dánskou královskou linií Oldenburků i se samotnými Habsburky.¹⁵²

Výběr budoucí partnerky se odvíjel také podle toho, kdy se zájemce o sňatek narodil. Podle historičky Beatrix Bastlové totiž existovala souvislost mezi uzavíráním manželských svazků a dědictvím. Zatímco u prvorozených šlechticů představoval sňatek z důvodu zajištění kontinuity rodu sociální a ekonomickou nutnost, u jejich u mladších bratrů nebýval většinou žádaný.¹⁵³ Komplikaci představovalo také od počátku 17. století prosazované fideikomisní právo. Kvůli němu tito muži přicházeli o většinu otcovského dědictví a tím pádem o schopnost pojistit manželčino věno.¹⁵⁴ Při výběru nevěsty proto dbali více na majetek ženy než na její postavení.¹⁵⁵

Časem začal být domácí sňatkový trh především pro početně omezenou skupinu panských rodů, toužících po rovnorodých sňatcích, nedostatečný. Hledání životních partnerů a partnerek se proto přestalo omezovat na území Království českého a postupně překročilo jeho hranice. Nejprve se vybírali ženichové a nevěsty mezi členy šlechtických rodů z příhraničních oblastí, od poloviny 16. století přibývali příslušníci vznešených rodin z habsburských držav.¹⁵⁶ Řada českých velmožů se oženila se španělskými šlechtičkami, následkem čehož vznikla v Praze takzvaná španělská strana.¹⁵⁷ Asi nejznámější z těchto sňatků byl uzavřen 14. září 1555 ve Vídni mezi Vratislavem z Pernštejna a Marií Manrique de Lara.¹⁵⁸

¹⁵⁰ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 191-192. Stejný požadavek měli také Adam, Jan Adolf a Ferdinand ze Schwarzenberku. R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien*, s. 140.

¹⁵¹ R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien*, s. 140.

¹⁵² Tamtéž, s. 140-141.

¹⁵³ B. BASTL, *Tugend*, s. 53.

¹⁵⁴ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 185.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 188

¹⁵⁶ P. VOREL, *Aristokratické svatby*, s. 198-199.

¹⁵⁷ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 13-14.

¹⁵⁸ CH. FRITZOVÁ – J. RŮŽIČKA, *Španělský sňatek*, s. 68. Další významný sňatek tohoto typu byl uzavřen mezi Adamem z Ditrichštejna a Margaritou de Cardova. Tento manželský svazek se stal

Od druhé poloviny 16. století se začalo prosazovat uzavírání manželských svazků s říšskou šlechtou.¹⁵⁹ Jedním z prvních urozenců z českých zemí, který si přivedl nevěstu z Římsko-německé říše, byl Vilém z Rožmberka. Roku 1557 pojal za manželku Kateřinu Brunšvickou, jež však po pouhých dvou letech manželství zemřela.¹⁶⁰ Při výběru nové nevěsty se rožmberský pán rozhodl zamířit ještě výš, do prostředí říšských kurfiřtů. V roce 1561 se oženil s dcerou braniborského kurfiřta Žofií.¹⁶¹ Poté, co mladá šlechtična podlehla nemoci dva a půl roku po svatbě, zůstal nejvyšší purkrabí Království českého dlouhých 14 let vdovcem. Teprve roku 1568 spojil svůj životní osud s Marií Annou Bádenskou.¹⁶²

Za velice ambiciózní lze považovat pokus Albrechta Jana Smiřického oženit se s vnučkou Viléma Oranžského. Původně se ucházel o ruku princezny Charlotty Luisy Hanavsko-Münzenburské, ta však o sňatek nestála. Mladý šlechtic se tedy roku 1617 zasnoubil s její mladší sestrou Amálií Alžbětou. K plánované svatbě nakonec nedošlo, neboť smiřický pán v listopadu následujícího roku zemřel.¹⁶³

Po zavedení říšské titulatury v českých zemích¹⁶⁴ prahla především nová knížata po exkluzivním spojení se starými říšskými knížecími rody.¹⁶⁵ Tyto sňatkové aliance totiž kromě zisku již zmíněné rozvětvené příbuzenské sítě zvyšovaly vážnost a postavení jedince a jeho rodiny v očích soudobé společnosti. Pro většinu nových knížat z českých a rakouských zemí však zůstávalo takové spříznění nesplněným přáním, neboť je tyto starobylé urozené rodiny nepovažovaly za sobě rovné.¹⁶⁶

Poměrně často využívaný okruh potencionálních ženichů a nevěst představovalo příbuzenstvo. Uskutečnění těchto sňatků ale komplikovala katolická církev svým zákazem manželských svazků mezi osobami spřízněnými do čtvrtého kolena. Pokud chtěl někdo takové manželství uzavřít, potřeboval papežský dispens.¹⁶⁷ Vyžádat si ho

základem pro pozdější vytvoření rozsáhlé příbuzenské sítě Ditrichštejnů na Pyrenejském poloostrově. R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 207.

¹⁵⁹ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 611.

¹⁶⁰ J. PÁNEK, *Říšská sňatková politika*, s. 46-47.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 48.

¹⁶² Tamtéž, s. 50-52.

¹⁶³ M. KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, s. 33-34. K plánovanému sňatku Albrechta Jana Smiřického také Margret LEMBERGOVÁ, *Hanavské zásnuby Albrechta Jana Smiřického*, *Dějiny a současnost* 16, 1994, č. 6, s. 15-18.

¹⁶⁴ Vydáním Obnoveného zřízení zemského v Čechách 1627 a na Moravě 1628 bylo v českých zemích uzákoněno užívání říšských šlechtických titulů. Jejich nositelé byli zároveň prohlášeni za nadřazené nad českými pány. V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 63.

¹⁶⁵ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 612-613.

¹⁶⁶ R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek*, s. 172.

¹⁶⁷ B. BASTL, *Tugend*, s. 53

musel například Vilém Slavata kvůli sňatku s vlastní sestřenicí Lucií Otýlíí z Hradce.¹⁶⁸ U Lichtenštejnů se na přelomu 17. a 18. století staly žádosti o papežův souhlas běžnou záležitostí.¹⁶⁹

Budoucího partnera či partnerku si mohl vybrat jedinec sám jen málokdy. V naprosté většině případů se musel řídit představami rodičů a příbuzných. Jejich nárok na rozhodování či alespoň spolurozhodování v záležitosti sňatku zaručovalo zemské právo.¹⁷⁰ V důsledku toho nezřídka docházelo k nátlaku rodiny na urozené slečny a mladíky, přestože katolická církev i Obnovené zřízení zemské vynucené manželské svazky zakazovaly.¹⁷¹

Nedobrovolně uzavřené sňatky mnohdy vyústily v hluboké manželské krize. Roku 1616 byla vévodkyně Lukrécie Těšínská provdána proti své vůli za Gundakara z Lichtenštejna. Urozená dáma si na manžela nikdy nezvykla a po narození druhého syna se vrátila do Těšínska.¹⁷² Společenský skandál provázal rozpad manželství Adama Pavla Slavaty, kterého otec roku 1629 oženil s Marií Markétou z Eggenberka. Mladá kněžna po třech letech problematického soužití od manžela odešla a ve snaze dosáhnout ukončení manželství ho dokonce obvinila z impotence. Svazek byl nakonec anulován v lednu 1632 s odůvodněním, že šlechtična byla ke sňatku přinucena svým otcem.¹⁷³ Vleklou manželskou krizi prožili v letech 1710-1722 také Adam František ze Schwarzenberku a Eleonora Amálie z Lobkovic.¹⁷⁴

Vzepření se rodičovské vůli mělo pro neposlušné šlechtice a šlechtičny závažné následky, v krajním případě mohlo dojít dokonce k vydědění a zapuzení. Otcovský hněv v této formě pocítila Antonie z Lichtenštejna. Ta se roku 1702 nechala pod záminkou bohoslužby unést z kostela svatého Kříže hrabětem Janem Adamem z Vamberka. Na své svévolné jednání doplatila nejen ztrátou nároku na věno a výbavu, ale současně byla

¹⁶⁸ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 308.

¹⁶⁹ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 185. Johana Beatrix z Lichtenštejna se roku 1699 provdala za svého bratrance Maxmiliána Jakuba Mořice. Později se jeho třetí manželkou stala jeho neteř z druhého kolene Marie Alžběta z Lichtenštejna. V roce 1712 se Josef Jan Adam z Lichtenštejna oženil se svou sestřenicí třetího stupně Gabrielou z Lichtenštejna. O šest let později si Anna Marie z Lichtenštejna vzala svého bratrance Josefa Václava z Lichtenštejna. B. BASTL, *Tugend*, s. 60.

¹⁷⁰ R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek*, s. 620.

¹⁷¹ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 622.

¹⁷² B. BASTL, *Mezi mocí a bezmocí*, s. 93.

¹⁷³ P. KRÁL, *Konec manželství*, s. 186-200.

¹⁷⁴ Kristýna SWIDEROVÁ, *Adam František a Eleonora Amálie ze Schwarzenberku. Příčina a průběh jejich manželské krize v letech 1710-1722*, *Theatrum historiae* 9, 2011 s. 357. Roku 1710 vykázal Adam František ze Schwarzenberku svou choť kvůli podezření z nevěry ze všech svých statků a přerušil s ní kontakt. K usmíření manželů došlo až po téměř 12 letech a bylo do budoucna prezentováno jako zázračné dílo Jana Nepomuckého. Svou roli sehrál jistě fakt, že Eleonora Amálie z Lobkovic porodila ve svých 41 letech vytouzeného mužského dědice Josefa Adama ze Schwarzenberku. Tamtéž, s. 360-361, 372.

svým otcem, knížetem Antonínem Floriánem z Lichtenštejna zavržena.¹⁷⁵ O poznání lépe dopadl vzpurný Adam František ze Schwarzenberku. Během své kavalírské cesty v Římě v letech 1700-1701 se bez otcova vědomí a souhlasu zasnoubil s komtesou Charlottou z Althannu. Veškeré protesty Ferdinanda ze Schwarzenberku pak odbyval tvrzením, že už je plnoletý a rodiče nemají právo zasahovat mu do života. Císař Leopold I. nakonec nařídil zasnuby zrušit a nejvyššímu hofmistrovi císařovny uložil pokutu 40 000 zlatých, která měla být zaplacená z vlastního majetku Adama Františka.¹⁷⁶

U zamýšleného sňatku nestačil pouze souhlas rodičů, ale zároveň bylo nutné poradit se s osobami s okruhu „pánů a přátel“.¹⁷⁷ Právě jejich souhlas vyjádřený účastí na zasnubách a svatebním obřadu potvrzoval veřejnou legitimitu manželského svazku. Roku 1619 prosil Jaroslav Bořita z Martinic z exilu svého tchána, „pány a přátele“ o radu ohledně vdavků dcery.¹⁷⁸ František Zdeněk Novohradský z Kolovrat požadoval dokonce souhlas rodinných příslušníků s ženitbou svého syna.¹⁷⁹ Ignorování „pánů a přátel“ mohlo mít pro jedince závažné následky. Roku 1604 provdala Elišku ze Žerotína její matka za Ladislava Berku z Dubé, přestože dívka byla již řadu let zaslíbená Petrovi ze Švamberka. Svatba rozhněvala nejen uraženého snoubence, ale také nevěstiny strýce a poručníky Jana staršího a Kašpara Michala ze Žerotína. Oba šlechtici si stěžovali císaři, přičemž celou aféru nakonec řešil zemský soud.¹⁸⁰

V řadě případů se organizace šlechtických sňatků ujal samotný panovník, který se tak snažil ke svému dvoru připoutat katolicky a prohabsbursky orientované šlechtické rody z různých zemí monarchie.¹⁸¹ Tento mocenský prostředek začal jako první plně využívat Ferdinand I. Položil tak základ k vytvoření dvorského sňatkového trhu, jehož jádro představovala instituce dvorského fraucimoru.¹⁸²

¹⁷⁵ B. BASTL, *Macht der Emotionen?*, s. 502.

¹⁷⁶ R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien*, s. 148-150.

¹⁷⁷ Mezi „pány a přátele“ patřili jak pokrevní, tak nepokrevní příbuzní a v některých případech také panští a rytířští sousedi z okolí šlechticova sídla. Příslušníky skupiny nespřízněných „pánů a přátel“ si urozený jedinec vybíral na základě dostupnosti a prokazování „dobrého přátelství“ v každodenním životě. Více V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“ v *myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku*, *Český časopis historický* 100, 2002, s. 254.

¹⁷⁸ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 624.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 322.

¹⁸¹ V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= *Monographia historica* 7), s. 52.

¹⁸² P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 629.

Právě dvorní dámy sloužící v hofštátu císařovny nebo jiných příslušnic vládnoucí dynastie byly velmi žádanými nevěstami.¹⁸³ Jejich téměř nepřetržitá přítomnost v blízkosti císařské rodiny z nich činila nejen užitečné informátorky, ale také vlivné přímluvkyně.¹⁸⁴ Manželství s takovou dívkou zaručovalo jejímu choti přízeň panovnické dynastie i úspěšnou kariéru u císařského dvora. Když se dvorní dáma císařovny Marie Anny Marie Barbora z Khevenhüllera vdávala roku 1641 za Albrechta z Zinzendorfu, byl její manžel komorníkem císaře Ferdinanda III. V následujících letech rychle stoupal po kariérním žebříčku, až nakonec v roce 1583 získal úřad nejvyššího hofmistra Leopolda I.¹⁸⁵ Pro samotnou dvorní dámu znamenala její služba kromě doplnění vzdělání především zvýšené šance na výhodný a stavovsky přiměřený sňatek.¹⁸⁶ Jeho zprostředkování se nezřídka ujímal samotný císařský pár.¹⁸⁷ Pokud se chtěla dvorní dáma vdát, musela jí ke sňatku dát svolení její paní. Ta pak dívce vystrojila u dvora svatbu, jíž se účastnili příslušníci dvorské společnosti a panovnické rodiny.¹⁸⁸ Manželky mezi dvorními dámami našli například Humprecht Jan Černín z Chudenic, František Oldřich Kinský, Kryštof František Vratislav z Mitrovic, Leopold Šlik nebo Heřman Jakub Černín.¹⁸⁹

Po výběru vhodné partnerky čekal šlechtice ritualizovaný proces spočívající v námluvách, zasnoubení a nakonec v samotném sňatku. Pro jeho řádný průběh a úspěšný výsledek bylo nutné řídit se obecně závaznými pravidly, přičemž jakékoliv její zanedbání znamenalo ztrátu společenské prestiže.¹⁹⁰

Podnět k uzavření manželství pocházel podle dobových společenských konvencí od muže, popřípadě jeho rodiny.¹⁹¹ Urozenec plánující vlastní nebo potomkův sňatek oslovil pomocí prostředníka rodinu vyhlédnuté nevěsty. Jestliže i druhá strana projevila o sňatkovou alianci zájem, přistoupilo se k předběžným jednáním.¹⁹² Během nich obvykle také došlo k seznámení budoucích manželů. Tradičním místem setkání byl

¹⁸³ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 195.

¹⁸⁴ K. KELLER, *Hofdamen*, s. 155-156.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 76-77.

¹⁸⁶ Dívky se měly během pobytu u dvora zdokonalit v konverzaci, tanci, znalosti jazyků, ručních pracích a vedení domácnosti. Katrin Kellerová v této souvislosti přirovnává pobyt šlechtičen u dvora ke kavalírským cestám urozených mladíků. Tamtéž, s. 33-34.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 72-73. Císařovna Marie Eleonora Gonzagová se ujala role prostřednice na žádost vojevůdce Raimonda Montecuccoliho, který se toužil oženit s její dvorní dámou Marií Markétou z Ditrichštejna. R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 196.

¹⁸⁸ Tamtéž s. 155-156.

¹⁸⁹ Petra VOKÁČOVÁ, *Příběhy o hrdé pokoře*, Praha 2014, s. 302-303.

¹⁹⁰ V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 316; B. BASTL, *Tugend*, s. 156.

¹⁹¹ R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 137.

¹⁹² E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 190.

kostel, který poskytoval příležitost prohlédnout si při mši potencionální nevěstu či ženicha.¹⁹³

Po dosažení dohody mezi oběma urozenými rodinami a získání souhlasu dětí, popřípadě panovnického páru, se sňatkem, se mohlo přistoupit k sepsání svatební smlouvy.¹⁹⁴ Ta představovala právní základ manželství¹⁹⁵ a upravovala majetkoprávní vztahy mezi manželi během trvání partnerského svazku i po případném ovdovění jednoho z nich.¹⁹⁶ Beatrix Bastlová v této souvislosti používá pojem „Gabensystem“ – soubor darů, které si mezi sebou muž a žena předávali na základě manželské smlouvy.¹⁹⁷ Tvořilo ho věno, obvěnění, jitřní dar a vdovské zaopatření,¹⁹⁸ jež zahrnovalo všechny dary, které měly vdově zaručit stavovsky přiměřený život po manželově smrti.¹⁹⁹

Stěžejní body manželské úmluvy tvořilo věno a obvěnění. Věno představovalo majetek přinesený nevěstou do manželství, který následně přešel do rukou manžela. Mělo jednak zabezpečit ženu po manželově smrti, jednak pomoci novomanželům s vedením vlastní domácnosti.²⁰⁰ Podle zvyku dodržovaného v českých zemích dosahovalo maximální výše 25 000 zlatých, zatímco v rakouských zemích to bylo pouhých 2 000 zlatých.²⁰¹ Věno bylo obvykle pojištěné na manželových statcích pro případ, že by ho dědicové vdově nevyplatili ve stanoveném termínu.²⁰² Obdržením věna dívka zároveň ztrácela nárok na dědictví po rodičích.²⁰³

Důstojné živobytí mělo ženě v případě ovdovění zaručit také obvěnění. Jeho výše se na základě zemského zákona určovala podle velikosti věna. U vdov dosahovalo dvojnásobku věna, u panenských nevěst dvouapůlnásobku.²⁰⁴ Obvěnění připadlo ženě až po smrti jejího chotě; a disponovat s ním mohla pouze do uzavření nového sňatku.²⁰⁵

Obvyklou součástí svatebních smluv tvořil jitřní dar, kterým muž symbolicky odškodnil svou manželku za ztracené panenství. Jednalo se o peněžní hotovost nebo

¹⁹³ Tamtéž, s. 195.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 195-196.

¹⁹⁵ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 22.

¹⁹⁶ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 322.

¹⁹⁷ B. BASTL, *Tugend*, s. 50.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 77.

²⁰⁰ M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR, *Žena v českých zemích*, s. 117.

²⁰¹ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 196.

²⁰² P. KRÁL, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004 (= Monographia historica 4), s. 156.

²⁰³ J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové*, s. 306.

²⁰⁴ P. VOREL, *Aristokratické svatby*, s. 201.

²⁰⁵ M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR, *Žena v českých zemích*, s. 117.

klenot, jenž žena dostala po svatební noci. Na základě Deklatorií a Novel vydaných roku 1640 nesměla být hodnota jitřního daru a obvěnění vyšší než čtvrtina manželova majetku.²⁰⁶

Svatební smlouvy byly podepsány několik dní před uzavřením sňatku nebo přímo téhož dne buď samotnými novomanželi, nebo jejich rodiči, popřípadě poručníky, a třemi nebo čtyřmi svědky.²⁰⁷ Následoval svatební obřad, který byl veřejnosti předem oznámen trojími ohláškami.²⁰⁸ Definitivní tečku za celým procesem pak představoval přínos nevěsty do manželova domu.²⁰⁹

²⁰⁶ A. VALENTA, *Lesk a bída*, s. 93.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Cílem bylo zjistit, zda sňatku nebránily nějaké překážky, jako například zakázané formy příbuzenství nebo nesouhlas či nevědomost rodičů a příbuzných. M. LENDEROVÁ – B. KOPIČKOVÁ – J. BUREŠOVÁ – E. MAUR, *Žena v českých zemích*, s. 117.

²⁰⁹ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 22.

IV. Marie Františka ze Schwarzenberku a František Alexandr z Nassau-Hadamaru

IV. 1. Ideální ženich očima Ferdinanda ze Schwarzenberku

Podobně důležitý krok v životě raně novověkého šlechtice jako jeho sňatek představoval i pozdější výběr vhodných ženichů a nevěst pro vlastní potomky. Ferdinand ze Schwarzenberku se tohoto náročného úkolu poprvé zhostil u své nejstarší dcery Marie Františky Justiny. Dívka, o níž se v odborné literatuře nachází bohužel jen málo informací, se narodila 17. srpna 1677 jako druhé dítě Ferdinanda ze Schwarzenberku a jeho manželky Marie Anny rozené ze Sulzu.²¹⁰ Značnou část dospívání strávila u své tety Marie Arnoštky z Eggenberku v Českém Krumlově. Tato urozená dáma ve své době vynikala mimořádným vzděláním a sečtělostí. V důsledku dětství stráveného v Bruselu uměla dokonale francouzsky, ovládala pravděpodobně i italštinu a latinu. Literatura, kterou četla, se vyznačovala pestrou žánrovou skladbou. Zajímala se o historické knihy, lékařské a kulinářské příručky, divadelní hry a romány. Stranou kněžniny pozornosti nezůstaly ani zakázané a jansenistické spisy či moralistická literatura.²¹¹ Sestra Ferdinanda ze Schwarzenberku ovšem nebyla pouhou čtenářkou. Sama nad texty uvažovala, o čemž svědčí zatrhávání jednotlivých pasáží, připisování vlastních komentářů, hodnocení či opravování chyb v knihách.²¹² Právě Marie Arnoštka z Eggenberku se s největší pravděpodobností podstatnou měrou podílela nejen na výchově, ale také na vzdělání Marie Františky ze Schwarzenberku. Díky tomu se mezi oběma ženami vytvořilo blízké pouto, přičemž kněžna z Eggenberku byla v budoucnu své neteři velkou oporou.²¹³ Přestože se v životě Marie Františky ze

²¹⁰ R. SMÍŠEK (ed.), *Das Tagebuch*, s. 641.

²¹¹ J. RADIMSKÁ, *Knihovna šlechtičny*, s. 24, 75. Dále k Marii Arnoštce z Eggenberku též, *Barokní čtenářka Marie Arnoštka z Eggenberku a její knihovna*, in: též (ed.), *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Čtenář a jeho knihovna*, České Budějovice 2003 (= *Opera romanica* 4), s. 227-238; Též, *Ve znamení havranů. knižní sbírka rodiny Eggenbergů na zámku v Českém Krumlově*, Pelhřimov, 2011; Jitka RADIMSKÁ – Milena LENDEROVÁ, *Barokní čtenářky Eleonora a Anna Kateřina Šporkovy, Marie Arnoštka Eggenbergová*, in: M. Lenderová (ed.), *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 131-154; J. ZÁLOHA, *Neznámé znakové exlibris Marie Arnoštky z Eggenberku*, *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech* 33, 1996, č. 3, s. 220-222.

²¹² J. RADIMSKÁ, *Knihovna šlechtičny*, s. 75.

²¹³ Koncept dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Františkově Janu Wetzlovi z 11. února 1693. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

Schwarzenberku objevilo několik nápadníků,²¹⁴ nakonec stanula v únoru 1699 před oltářem s landkrabětem Karlem Egonem z Fürstenberku.²¹⁵

Při výběru budoucího manžela pro dceru mělo v očích Ferdinanda ze Schwarzenberku největší význam ženichovo sociální postavení a urozenost. V tomto směru měl vladař schwarzenberského rodu oproti řadě šlechticů z českých a rakouských dědičných zemí značnou výhodu. Jeho rodina patřila mezi tradiční říšskou šlechtu a od roku 1670²¹⁶ se představitelé rodu pyšnili knížecím titulem.²¹⁷ Díky tomu mohl otec Marie Františky ze Schwarzenberku upřít svůj zrak i do nejvyšších pater šlechtické společnosti Římsko-německé říše. Spojení s tamním starobyklým knížecím rodem v sobě neslo punc výjimečnosti a pro Ferdinanda ze Schwarzenberku představovalo vrcholný úspěch sňatkové politiky.²¹⁸

Klíčovou roli hrála vedle urozenosti ženicha také otázka víry. Pro schwarzenberského knížete jako vlivného a vysoce postaveného příslušníka císařského dvora, který se každodenně pohyboval v těsné blízkosti panovnické rodiny, bylo nepřijatelné mít v rodině nekatolíka.²¹⁹

V případě majetkových záležitostí kladl Ferdinand ze Schwarzenberku důraz na pozemkové vlastnictví, přičemž si nejvíce cenil říšských bezprostředních statků.²²⁰ Budoucí manžel jeho dcery musel mít rovněž dostatečné příjmy, aby mohl se svou rodinou vést stavovsky přiměřený život a náležitě reprezentovat. Nermalou pozornost věnoval urozený otec rovněž povaze a stáří ženicha.²²¹ Zároveň měl být mezi urozeným párem přiměřený věkový rozdíl.²²²

²¹⁴ Nedatovaný koncept dopisu blíže neznámého pisatele. Tamtéž.

²¹⁵ Esteban MAUERER, *Südwestdeutscher Reichsadel im 17. und 18. Jahrhundert. Geld, Reputation, Karriere: Das Haus Fürstenberg*, Göttingen 2001, s. 237.

²¹⁶ R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek*, s. 173.

²¹⁷ J. ZÁLOHA, *Schwarzenberkové-knížata a vévodové českokrumlovští*, *Obnovená tradice* 7, 1996, č. 13, s. 14.

²¹⁸ R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien*, s. 133.

²¹⁹ Tamtéž, s. 141.

²²⁰ Tamtéž, s. 139.

²²¹ Ferdinand ze Schwarzenberku považoval za ideální sňatkový věk 15-16 let u dcery a 22-25 u syna. Vyšší věk podle něj představoval nebezpečí, kdy si potomci budou chtít prosadit vlastní představy o svém manželském životě. R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek*, s. 174.

²²² *Verheyratungs Vorschlag an einem Prinzen von Nassau-Hadamar der Fräulein Gräfin Franciska, Tochter Ferdinands Fürsten zu Schwarzenberg* od Ferdinanda ze Schwarzenberku z roku 1691. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

IV. 2. František Alexandr z Nassau-Hadamaru

Vysoké nároky Ferdinanda ze Schwarzenberku, kladené na budoucího manžela pro dceru, značně ztěžovaly výběr. Poměrně problematická byla již samotná kombinace požadavků na sociální postavení a náboženské vyznání, neboť katolicky smýšlejících knížat se v Římsko-německé říši nacházelo jen omezené množství. Další představy urozeného otce o majetku, věku a charakteru vhodného ženicha okruh potencionálních kandidátů ještě více zužovaly. O to větší radost jistě udělal Ferdinandovi ze Schwarzenberku zájem poručníků knížete Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru o uzavření sňatkové aliance jejich svěřence s Marií Františkou ze Schwarzenberku.

Jediný dědic nassavsko-hadamarského knížectví František Alexandr se narodil 27. ledna 1674 v Hadamaru jako syn Mořice Jindřicha z Nassau-Hadamaru a jeho druhé manželky Marie Leopoldiny z Nassau-Siegeny.²²³ Poté, co ztratil nejprve roku 1675 matku a o čtyři léta později i otce, přešel do poručnictví svého strýce Františka Bernarda z Nassau-Hadamaru²²⁴ a dědečka Jana Františka Desiderata z Nassau-Siegeny.²²⁵ Jelikož se na Hadamaru nenacházely žádné ženské příbuzné, v jejichž fraucimoru by mohl urozený sirotek pobývat, byl zpočátku vychováván prarodiči z matčiny strany v Bruselu. Po návratu do Hadamaru roku 1684 chlapec nastoupil na místní jezuitské gymnázium. Následně studoval na univerzitách ve Štrasburku, Kolíně nad Rýnem, Trevíru,²²⁶ a na akademii v Bruselu.²²⁷ Závěrečnou fází jeho vzdělávání představovala

²²³ Jakob WAGNER, *Die Regentenfamilie von Nassau-Hadamar. Geschichte des Fürstenthums Hadamaru mit besonderer Rücksicht auf seine Kirchengeschichte, von der ältesten Zeiten bis auf unsere Tage, nach Urkunden bearbeitet* II, Wien 1863, s. 77-78.

²²⁴ Mladší bratr Mořice Jindřicha z Nassau-Hadamaru František Bernard z Nassau-Hadamaru se věnoval církevní kariéře. V letech 1650-1651 pobýval v klášteře v Antverpách, poté se odebral do Kolína nad Rýnem, kde dva roky studoval na místní univerzitě. Roku 1659 byl vysvěcen na podjáhana. V následujících letech působil jako probošt kolegiátní kapituly v Kolíně nad Rýnem a ve Štrasburku, probošt kolegiátního kostela v Emmerichu nad Rýnem a kanovník v Brémách. J. WAGNER, *Die Regentenfamilie von Nassau-Hadamar. Geschichte des Fürstenthums Hadamaru mit besonderer Rücksicht auf seine Kirchengeschichte, von der ältesten Zeiten bis auf unsere Tage, nach Urkunden bearbeitet* I, Wien 1863, s. 500.

²²⁵ Jan František Desideratus z Nassau-Siegeny působil v úřadech místodržícího v Lucembursku, poté v Limburku a od roku 1680 v Geldernu. Také získal Řád zlatého rouna. V roce 1652 byl císařem Fridrichem II. povýšen do stavu říšských knížat. Christian von STRAMBERG, *Denkwürdiger und nützlicher Rheinischer Antiquarius, welcher die wichtigsten und angenehmsten geographischen, historischen und politischen Merkwürdigkeiten des ganzen Rheinstroms von seinem Ausfluß in das Meer bis zu seinem Ursprunge darstellt, von einem Nachforscher in historischen Dingen. Mittelrhein* II. 14, Koblenz 1866, s. 775-776; August Friedemann Rühle von LILIENSTERN, *Weisthum der Gesetze, Ordnungen und Vorschriften, welche in die Nassauische teutsche Länder Ottoischer Linie, von den ältesten Zeiten bis hierhin ergangen sind: aufgestellt nach der Zeit- und Buchstabenfolge* I, Hadamar 1803, s. 15.

²²⁶ Eva BENDER, *Die Prinzenreise. Bildungsaufenthalten und Kavalierstour im höfischen Kontext gegen Ende des 17. Jahrhunderts*, Berlin 2011, s. 152.

kavalírská cesta na Apeninský poloostrov s cílem v Římě. Po návratu, roku 1692, se ujal správy rodového majetku.²²⁸

Ferdinand ze Schwarzenberku považoval Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru za téměř ideálního nápadníka. Jako příslušník starobylého říšského knížecího rodu se nacházel téměř na samém vrcholu tamní šlechtické hierarchie. Požadavek na víru splňoval svým katolickým vyznáním.²²⁹ Navíc jeho strýc a poručník František Bernard z Nassau-Hadamaru patřil k významným církevním hodnostářům.²³⁰ Urozený nápadník se nacházel ve vhodném věku, v pořádku se zdála i jeho finanční a rodinná situace. Rovněž na charakteru mladého kavalíra nenašel kníže ze Schwarzenberku žádnou závadu.²³¹

Ferdinand ze Schwarzenberku si však uvědomoval, že úspěšná dohoda obou rodů k realizaci sňatku nestačí. Jeho plány totiž stále mohla zkomplikovat sama Marie Františka svým případným odporem. Aby předešel takovým potížím, adresoval v průběhu roku 1691 své dceři dopis, jehož prostřednictvím se snažil zajistit si její poslušnost. V něm uváděl důvody k uzavření zmiňovaného manželského svazku i výhody, které by z něj plynuly pro ni i celý schwarzenberský rod.²³²

Psaní, jež umožňuje proniknout do myšlenkového světa Ferdinanda ze Schwarzenberku a spatřit jeho hodnotový žebříček, je rozděleno do několika částí. Ihned v úvodu urozený otec mladou šlechtičnu upozorňoval, že osoby jejího vysokého sociálního postavení by se měly při výběru nevěsty či ženicha řídit svým vznešeným původem a vycházet z vývodu předků. Za nevhodné naopak považoval podlehnout citům, protože ty by stejně brzy opadly a partneři by pak byli v manželství nespokojení.

V následujících čtyřech bodech kníže ze Schwarzenberku předkládal dceři přednosti Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru. Na prvním místě vychvaloval nápadníkův urozený původ i kvality jeho rodu. Nejvíce pak oceňoval právo zasedat v knížecích lavicích na říšském sněmu, v němž spatřoval „*ein grosses Cleynod*“. Díky tomu by sňatková aliance s touto urozenou rodinou dodala značný lesk rodu nevěsty.

²²⁷ Dopis Františka Jana Wetzla Antonínovi Františkovi Nikolaiovi z 14. července 1691. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

²²⁸ E. BENDER, *Die Prinzenreise*, s. 365-366.

²²⁹ *Verheyratungs Vorschlag an einem Prinzen von Nassau-Hadamar der Fräulein Gräfin Franciska, Tochter Ferdinands zu Schwarzenberg* od Ferdinanda ze Schwarzenberku z roku 1691. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

²³⁰ R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien*, s. 143.

²³¹ *Verheyratungs Vorschlag an einem Prinzen von Nassau-Hadamar der Fräulein Gräfin Franciska, Tochter Ferdinands zu Schwarzenberg* od Ferdinanda ze Schwarzenberku z roku 1691. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

²³² Tamtéž

Dále Ferdinand ze Schwarzenberku zdůrazňoval katolické vyznání mladého knížete. Jeho význam vyzdvihoval v souvislosti s tím, že se většina světských knížat v Římsko-německé říši hlásila k protestantismu. Ve třetím bodě se vyjadřoval k osobnostním kvalitám a věku nápadníka. Chválil kavalírovu vnímavou, ctnostnou a statečnou povahu a předpovídal mu skvělou budoucnost. Neopomněl zmínit ani vhodný věkový rozdíl mezi potencionálními manželi. Nakonec upnul otec Marie Františky ze Schwarzenberku svou pozornost k ekonomickým záležitostem. Majetek Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru podle něj nebyl předmětem žádných sporů a současně skýtal dostatečné příjmy, aby mohl mladý kníže i s rodinou vést život hodný příslušníka jeho stavu. Pozornosti knížete ze Schwarzenberku nešlo ani nápadníkovu vlastnictví říšských bezprostředních statků,²³³ neboť jejich držba zvyšovala vážnost jedince a jeho rodu v říšské společnosti.²³⁴

Poté se Ferdinand ze Schwarzenberku ve svém dopise opět obracel přímo na svou dceru. Připomínal jí, že kdyby zemřel její bratr Adam František ze Schwarzenberku bezdětný, stala by se dědičkou lankrabství Kleggau právě ona. Pokud by se však při výběru ženicha odmítla podříditi rodičům, mohla by o dědictví přijít ve prospěch svých sester.²³⁵ Pro knížete ze Schwarzenberku bylo nepřijatelné, aby jeho majetek připadl zeti, který by neodpovídal jeho představám.

Na závěr písemnosti proto urozený otec nabádal Marii Františku ze Schwarzenberku k poslušnosti poukazem na dodržování Božích přikázání a prohlášením, že pouze souhlas rodičů a uposlechnutí jejich rad zaručí skutečně šťastné manželství. Jako důkaz prospěšnosti takového chování uváděl svůj vlastní vydařený manželský svazek.²³⁶

IV. 3 Zprostředkovatelé a informátoři

Sňatek Marie Františky ze Schwarzenberku s Františkem Alexandrem Nassau-Hadamaru nevyjednávali její rodiče sami, nýbrž využívali služeb řady důvěryhodných osob. Jejich úkolem bylo nejprve získat podrobné informace o nápadníkovi, jeho

²³³ Tamtéž

²³⁴ R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien*, s. 139.

²³⁵ Marie Františka ze Schwarzenberku měla v té době dvě mladší sestry Marii Annu (1688-1757) a Marii Louisu (1689-1739). Roku 1692 přibyla ještě Marie Johanna (†1744). R. SMÍŠEK (ed.), *Das Tagebuch*, s. 641.

²³⁶ *Verheyratungs Vorschlag an einem Prinzen von Nassau-Hadamar der Fräulein Gräfin Franciska, Tochter Ferdinands zu Schwarzenberg* od Ferdinanda ze Schwarzenberku z roku 1691. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

majetkovém zázemí a příbuzenských vazbách, následně komunikovat se zástupcem druhé strany a zprostředkovat tak požadavky potencionálního ženicha rodině mladé hraběnky.

V souvislosti s komunikační praxí šlechty v raném novověku rozlišuje český historik Zdeněk Vybíral pojmy prostředník a zprostředkovatel. První ze zmíněných osob předávala ve formě příležitostné pomoci zprávy či informace rovnou jejich příjemci. Zprostředkovatel se naopak nepodílel přímo na doručení psaní, ale činil tak přes třetí osobu. Rozlišení obou rolí však ztěžuje fakt, že mnohdy splývaly či se mísily v jedné osobě.²³⁷ Na základě této koncepce plnil úlohu hlavního zprostředkovatele Schwarzenberků jurista a říšský dvorní rada svobodný pán Antonín František Nikolai.²³⁸ Na první pohled by se mohlo zdát překvapivé, že Ferdinand ze Schwarzenberku nevyužil podle tehdejšího zvyku služeb některé vznešenější osoby z okruhu „pánů a přátel“.²³⁹ Stejným způsobem však postupoval již jeho otec, který se při hledání vhodné nevěsty pro mladého Ferdinanda obrátil na správce a vrchního úředníka panství Schwarzenberk Kašpara ze Zelionu.²⁴⁰

Antonín František Nikolai měl od začátku jednání na starosti komunikaci se svobodným pánem Františkem Janem Wetzlem,²⁴¹ který zastupoval zájmy rodu Nassau-Hadamar.²⁴² Od něj měl pro Ferdinanda ze Schwarzenberku zjistit informace o věku a plánované kariéře urozeného nápadníka, finančních příjmech rodu a „*pactorum familiae*“.²⁴³ Především se však oba tito zprostředkovatelé snažili v průběhu

²³⁷ Zdeněk VYBÍRAL, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005 (= Monographia historica 6), s. 226-227. Dále ke komunikační praxi šlechty v raném novověku v. BŮŽEK, „Dobré přátelství“ v listech Pětipeských z Chýš na sklonku předbělohorské doby, *Porta Bohemica* 1, 2001, s. 27-42; Týž, „Gute Freundschaft“ - *Informelle Kommunikation in der frühneuzeitlichen Gesellschaft der böhmischen Länder*, in: Stefan Brakensiek - Heide Wunder (edd.), *Ergebene Diener ihrer Herren? Herrschaftsvermittlung im alten Europa*, Köln-Weimar-Wien 2005, s. 79-96; Týž, „Páni a přátelé“, s. 229-264; V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA, *Dvory velmožů*, s. 161-165; V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 236-243; J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové*, s. 289-419; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 292-452; Týž, *Jan Adam Questenberk mezi Vídní a Jaroměřicemi*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 331-354; Týž, *Komunikační síť*, s. 333-355; Týž, *Důvěra nebo nenávisť? Obraz Španěla v korespondenci císaře Leopolda I. s knížetem Ferdinandem z Ditrichštejna*, *Časopis Matice moravské* 123, 2004, s. 47-76.

²³⁸ R. SMÍŠEK, *Das Tagebuch*, s. 631.

²³⁹ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 190.

²⁴⁰ R. SMÍŠEK, *Šlechtic a snátek*, s. 178.

²⁴¹ Pravděpodobně během srpna 1691 se stal František Jan Wetzl vyslancem trevírského kurfiřta v Řezně. Koncept dopisu Antonína Františka Nikolaie Františkovi Janu Wetzlovi z 6. září 1691. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

²⁴² Koncept dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Janu Jindřichovi Anethanovi z 10. července 1692. Tamtéž.

²⁴³ O rodinných smlouvách se píše v souvislosti s pojištěním věna a vdovským zaopatřením. Jednalo se tedy podle všeho o smlouvy, které řešily uspořádání majetkových záležitostí rodu. Jejich součástí byly

vyjednávání prosadit požadavky svých pánů, popřípadě mezi nimi nalézt kompromis. Nešlo o žádný lehký úkol, neboť se poměrně brzy dostaly na povrch odlišné představy obou stran i zvykové rozdíly.²⁴⁴ V důsledku toho pak docházelo k různým rozporům a nedorozuměním.²⁴⁵ Zároveň se svobodní pánové Wetzel a Nikolai museli potýkat s pokusy o překažení plánované sňatkové aliance krádeží dopisů či s pomluvami vůči nim samotným třetí stranou.²⁴⁶ Nepříjemnosti spojené se svým posláním například pocítil Antonín František Nikolai v roce 1692, kdy se ho jistý baron Blumberg pokusil zdiskreditovat. Tento šlechtic napsal blíže nejmenovanému řediteli hadamarské kanceláře, že Marie Anna ze Schwarzenberku již nadále nehodlala využívat služeb říšského dvorního rady. Hadamarský úředník tuto informaci následně předal Františkovi Janu Wetzlovi, který z ní byl natolik zmatený, že nevěděl, s kým měl vlastně komunikovat. Nakonec se celá záležitost vyjasnila jako nepodložená pomluva a oba zprostředkovatelé spolu vedli čilou korespondenci do konce roku 1693.²⁴⁷ Františka Jana Wetzla poté využívali rodiče Marie Františky ze Schwarzenberku i poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru k vzájemné komunikaci až do konce vyjednávání na podzim 1694. Vedla je k tomu předchozí negativní zkušenost se zcizením korespondence, jejímuž opakování se snažili vyhnout využíváním důvěryhodné třetí osoby.²⁴⁸

Obavy z prozrazení citlivých informací nebyly v dobové písemné komunikaci šlechty žádným vzácným jevem. Dopisy obsahující údaje, které bylo třeba uchovat v tajnosti, označovali urození pisatelé jako „*vertrauliche Briefe*“.²⁴⁹ Ty obsahovaly

například dědické smlouvy. O tom kupříkladu koncept dopisu Antonína Františka Nikolaie Františkovi Janu Wetzlovi z 2. dubna 1692. Tamtéž. A také dopis Františka Jana Wetzla Antonínu Františkovi Nikolaiovi z 27. 2. 1692. Tamtéž.

²⁴⁴ Šlo například o zvyk, kdo přinášel do manželství kočár. Zatímco podle Schwarzenberků to byla povinnost ženicha, knížata z Nassau-Hadamaru a Nassau-Siegenu tento úkol přisuzovali nevěstě. Zároveň rodina Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru neznala jehelné. O tom „*Fürst[liche] Schw[arzen]b[er]g[isch]e gegenErinnerung[en]*“, které byly součástí konceptu dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Františkovi Janu Wetzlovi z 11. února 1693. Tamtéž.

²⁴⁵ O tom podrobněji v následující kapitole.

²⁴⁶ V konceptu dopisu Františkovi Janu Wetzlovi z 12. června 1694 se Marie Anna ze Schwarzenberku zmínila, že jí a jejímu manželovi nepřišlo kvůli „*intercipirung*“ psaní, které obsahovalo připomínky nassavských knížat k návrhu uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru. Koncept dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Františkovi Janu Wetzlovi z 12. června 1694. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

²⁴⁷ Poslední dochovaný dopis mezi oběma muži, týkající se sňatku Marie Františky ze Schwarzenberku s Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, poslal František Jan Wetzel Antonínu Františkovi Nikolaiovi 29. prosince 1693. Tamtéž.

²⁴⁸ Dopis Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru Marie Anně ze Schwarzenberku z 28. června 1694. Tamtéž.

²⁴⁹ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 295.

zprávy jak politického, tak soukromého rázu. V rámci jejich utajení se šlechtici nezdávka uchýlovali k používání šifer, přezdivek a zástupných výrazů.²⁵⁰ Pokud se však ani tímto způsobem neodvážili svěřit nějaké informace dopisnímu papíru, odkazovali ve svých psaních na osobní setkání. Také v korespondenci vedené v záležitosti sňatku Marie Františky ze Schwarzenberku s Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru nechyběly požadavky tajného získávání a sdělování zpráv. Schwarzenberkové se tímto způsobem snažili opatřit informace o nápadníkovi,²⁵¹ poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru se zase snažili diskrétně dozvědět, jaké výhody by jim přinesl sňatek jejich svěřence s Marií Františkou ze Schwarzenberku.²⁵² Celé jednání o uzavření manželského svazku obvykle provázela snaha o co největší utajení ještě z jednoho důvodu. Pokud by na veřejnost pronikly informace o jeho neúspěšném výsledku, mohlo dojít k vážnému ohrožení společenské prestiže obou urozených rodin.²⁵³

Ze svých úředníků se Ferdinand ze Schwarzenberku rozhodl využít k získání informací o nápadníkovi starostu Koblence a bývalého schwarzenberského registrátora Jana Matyáše Backese.²⁵⁴ V červnu 1691 ho prostřednictvím svého sekretáře Jana Jiřího Bendela požádal o zjištění údajů o věku, osobních kvalitách, chování, majetku a „*and[eren] concurrenzien*“ Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru. Zároveň ho zajímala výše případného zadlužení rodu.²⁵⁵

Informace získané Janem Matyášem Backesem však nepovažovala Marie Anna ze Schwarzenberku za příliš spolehlivé. Pocházely totiž od blíže nejmenovaného rektora jezuitské koleje v Hadamaru, který se díky blízkému vztahu s Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru nezdál být zcela objektivní.²⁵⁶ Manželka Ferdinanda ze Schwarzenberku proto využila kontakty, které měla díky svému původu v Římsko-německé říši. Do opatrování dalších údajů o urozeném nápadníkovi zapojila vlastního informátora. Stal se jím vrchní úředník v Tiengenu Jan Jindřich Anethan, kterého

²⁵⁰ Tamtéž, s. 194-195; Z. VYBÍRAL, *Politická komunikace*, s. 249. Šifrované výrazy se často objevovaly v korespondenci Polyxeny z Pernštejna s jejím manželem Zdeňkem Vojtěchem Popelem z Lobkovic. Více o tom Pavel MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna*, České Budějovice 2005 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století. Řada B/1).

²⁵¹ Koncept dopisu Jana Jiřího Bendela Janu Matyášovi Backesovi z 21. června 1691. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

²⁵² Dopis Františka Jana Wetzla Antonínu Františkovi Nikolaiovi z 14. července 1691. Tamtéž.

²⁵³ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 189-190.

²⁵⁴ Dopis Marie Anny ze Schwarzenberku Janu Jindřichovi Anethanovi z 13. července 1692. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415. Více k Janu Matyáši Backesovi R. SMÍŠEK (ed.), *Das Tagebuch*, s. 26-27.

²⁵⁵ Koncept dopisu Jana Jiřího Bendela Janu Matyášovi Backesovi z 21. června 1691. Tamtéž.

²⁵⁶ Koncept dopisu Anny ze Schwarzenberku Janu Jindřichovi Anethanovi z 13. července 1692. Tamtéž.

kněžna ze Schwarzenberku v červenci 1692 pověřila inkognito cestou po nassavsko-hadamarském knížectví.²⁵⁷ Přitom měl nenápadně zjistit informace o vzhledu, osobních kvalitách, vzdělání, chování a zálibách Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru. Dále Marii Annu ze Schwarzenberku zajímaly možné majetkové nároky jeho nevlastní matky Anny Ludviky z Nassau-Hadamaru, rozené z Manderscheidu-Blankenheimu, a strýce Františka Bernarda z Nassau-Hadamaru. U nevlastní sestry mladíka Johanetty z Nassau-Hadamaru upřela pozornost k jejímu věku, vzhledu a možným požadavkům na věno a výbavu. Kromě toho se chtěla dozvědět o náboženském životě ve městě, vybavení knížecí rezidence a životě v ní. Na rozdíl od Ferdinanda ze Schwarzenberku, kterého zajímaly především hospodářské záležitosti, kladla jeho manželka velký důraz na vzhled a osobnost mladého kavalíra.²⁵⁸

Díky tomu, že se Janu Jindřichovi Anethanovi podařilo proniknout na dvůr knížat z Nassau-Hadamaru a dostat se do blízkosti samotného Františka Alexandra, byly jím získané informace přesné a spolehlivé. O urozeném nápadníkovi se vyjadřoval velice příznivě. Podle něj šlo o rozumného a mravného mladého muže klidné povahy, jemuž nechyběl smysl pro humor. Rok a půl se na bruselské akademii věnoval šermu, tanci, jízdě na koni a výuce cizích jazyků.²⁵⁹ Hovořil plynule francouzsky, údajně ovládal i italštinu. K jeho největším zálibám patřil lov. U vzhledu urozence chválil jak proporcionální postavu, tak hezký, i když poněkud pobledlý obličej s červenými rty a čistě upravené světle kaštanové vlasy. Jedinou drobnou nedokonalost představoval důlek asi o velikosti hrášku nacházející se na pravé tváři, který vznikl následkem lékařského zákroku při bolesti zubů.²⁶⁰

²⁵⁷ Koncept dopisu Anny ze Schwarzenberku Janu Jindřichovi Anethanovi z 10. července 1692. Tamtéž.

²⁵⁸ Tamtéž; R. SMÍŠEK, *Die Heiratsstrategien*, s. 139-140.

²⁵⁹ Ve vzdělávání mladých kavalírů a jejich přípravě na budoucí veřejný život a kariéru hrála klíčovou roli kavalírská cesta. Během ní měli urození mladíci dosáhnout prostřednictvím studia na univerzitách, akademiích či pod vedením soukromých učitelů řady znalostí a dovedností. Ze šlechtických cvičení se věnovali jízdě na koni, šermu, voltíži, cvičení s píkou, tanci a umění opevňování. Kromě těchto exercicií bylo nezbytné absolvovat různá studia. Důraz se kladl především na znalosti jazyků, historie, zeměpisu a právní vědy. Mladí urozenci se rovněž museli naučit pohybovat ve šlechtické společnosti, vhodně se oblékat a cestovat odpovídajícími dopravními prostředky - ideálně kočárem. J. KUBEŠ, *Náročná dospívání*, s. 235-243. Ke vzdělávání šlechticů dále Ivo CERMAN, *Zrození osvícenského kavalíra. Vzdělání a cestování Jana Karla z Dietrichsteina*, Časopis Národního muzea 173, 2004, č. 3-4, s. 157-190; Tomáš FOLTÝN, *Výchova barokních knížat. Lobkovicové, cestovní instrukce a kavalírské cesty*, *Porta Bohemica. Sborník historických prací* 4, 2007, s. 163-180; Zdeněk, HOJDA, „Kavalírské cesty“ v 17. století a zájem české šlechty o Itálii, in: *Itálie, Čechy a střední Evropa*, Praha 1986, s. 216-239; Martin HOLÝ, *Výchova a vzdělání české a moravské šlechty v 16. a v první třetině 17. století*, *Folia historica bohemia* 21, 2005, s. 111-210; týž, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*, Praha 2010; Jiří KROUPA, *Dietrichštejnové v polovině 17. století a model tzv. kavalírské cesty*, *Historická Olomouc a její současné problémy* 4, 1983, s. 109-115.

²⁶⁰ Dopis Jana Jindřicha Anethana Marii Anně a Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 14. srpna 1692. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

Velký dojem udělala na Jana Jindřicha Anethana svým luxusním zařízením knížecí rezidence v Hadamaru. Její velikost poměřoval tím, že v ní údajně bylo možné náležitě hostit 2-3 kurfiřty s jejich doprovodem. Zlatý nápis na portálu prý udával, že byla vystavěna v letech 1614-1617. Vrchnímu úředníkovi v Tiengenu se podařilo nahlédnout do přibližně 40 pokojů, které byly vybaveny nádhernými obrazy, křesly, ubrusy a baldachýny. Stěny místností pokrývaly buď zlaté kůže, turecké koberce, atlas nebo jiné drahocenné látky.²⁶¹ Přepych šlechtického sídla se odrážel i ve stolování, k němuž se využívalo několik stříbrných servisů.²⁶² Na jedné straně zámku se nacházela kuchyňská zahrada, jež byla o něco větší než takzvaný „Zwingeracker“²⁶³ v Tiengenu. Druhou stranu zámku obklopoval park s mnoha besídkami, které však na Jana Jindřicha Anethana moc velký dojem neudělaly. Tomu se naopak nejvíc líbila 400 kroků dlouhá alej tvořená vysokými buky rostoucími ve dvojitých řadách. Celkový dojem pak údajně dokreslovala řeka Labe protékající parkem.²⁶⁴

Pozornost, kterou Jan Jindřich Anethana věnoval estetické stránce knížecí rezidence s důrazem na luxusní vybavení interiérů, odpovídá dobovému vnímání šlechtických sídel. V průběhu raného novověku postupně upadala jejich obranná funkce a mnohem více se začalo dbát na pohodlí. To se odrazilo nejen v honosném mobiliáři, ale i v rozšiřování obytných prostor. Na zámku Duchcov tak například narostl počet místností obývaných urozenou rodinou Valdštejnů z pěti v roce 1657 na zhruba 38 o sto let později.²⁶⁵ Ke šlechtické rezidenci patřila také řada dalších staveb, čímž nezdědka vznikala rozsáhlý komplex mnoha budov. Jednalo se především o kostel či kapli, hospodářské a divadelní budovy nebo zahradu s altány a oranžériemi.²⁶⁶ Šlechtická sídla však neměla jen rezidenční funkci. Vedle reprezentativní úlohy měla rovněž kulturní význam.²⁶⁷ Konaly se v nich různé společenské akce jako plesy, turnaje, básnické

²⁶¹ Tamtéž.

²⁶² Dopis Jana Jindřicha Anethana Marii Anně a Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 17. srpna 1692. Tamtéž.

²⁶³ Zámecká zahrada v Tiengenu. Heinz VOELLNER, *Die alte Klettgauhauptstadt Tiengen. Entwicklung und Gestalt*, Badische Heimat 33, 1953, č. 2, s. 96.

²⁶⁴ Dopis Jana Jindřicha Anethana Marii Anně a Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 14. srpna 1692. Tamtéž.

²⁶⁵ J. HRBEK, *Proměny Valdštejnské reprezentace. Symbolické sítě valdštejnského rodu v 17. a 18. století*, Praha 2015, s. 129.

²⁶⁶ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 250.

²⁶⁷ P. VOREL, *Šlechtická aristokracie barokní doby a její sídla ve východních Čechách*, in: V. BŮŽEK (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 346.

soutěže, koncerty nebo divadelní produkce.²⁶⁸ Proslulé se ve své době staly například divadlo a kapela udržované na eggenberském dvoře v Českém Krumlově.²⁶⁹

Zatímco na osobě Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru ani na hadamarské rezidenci nenašel Jan Jindřich Anethan nic k vytknutí, působila mu starosti nepříliš příznivá finanční situace nápadníka rodu. Podle informací poskytnutých za náležitý úplatek tamním důchodním dosahovaly příjmy urozené rodiny pouhých 10-12 000 říšských tolarů ročně.²⁷⁰ Rodina navíc měla dluhy v hodnotě přibližně 30 000 říšských tolarů. Z nich mělo být 16 000 zapláceno knížeti Ferdinandovi Augustovi z Lobkovic²⁷¹ za nevyplacené věno jeho první manželky Klaudie Františky, rozené z Nassau-Hadamaru.²⁷² Zbylých 14 000 říšských tolarů příslušelo vedlejší rodové větvi z Nassau-Dillenburgu.²⁷³ Nízké příjmy vyvolávaly u Marie Anny ze Schwarzenberku obavu, zda vůbec František Alexandr z Nassau-Hadamaru mohl vést stavovsky přiměřený život.²⁷⁴ Jan Jindřich Anethan ji však záhy uklidňoval s tím, že v tom nebyl problém, neboť většina u dvora zkonsumovaných potravin pocházela z vlastní produkce. Jediné, co se muselo kupovat, bylo víno, ošacení a „*Speceray[en]*“. Finanční situaci urozeného nápadníka neohrožoval ani jeho strýc František Bernard z Nassau-Hadamaru. Nejenže žil z výnosů z vlastních duchovních lén, avšak ani za poručnictví nedostával žádnou odměnu. Navíc od něj jeho synovec mohl v budoucnu očekávat dědictví v podobě značné hotovosti.²⁷⁵

²⁶⁸ Týž, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*, Pardubice 2001, s. 63.

²⁶⁹ J. ZÁLOHA, *Hudba a divadlo na českokrumlovském zámku v době Eggenberků a Schwarzenberků*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 549-551. Více ke šlechtickým rezidencím Lenka BOBKOVÁ (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století*, Ústí nad Labem 1992 (= Acta Universitatis Purkinianae, Philosophica et Historica 1, Studia historica 1); V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů*, Praha 1997; V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7); Z. HOJDA, *Rezidence české šlechty v baroku (Několik tezí)*, in: L. Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle*, s. 161-178; J. HRDLIČKA, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*, České Budějovice 2000 (= Monographia historica 1); J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury II/1*; A. VALENTA, *Lesk a bída*, s. 38-47.

²⁷⁰ V porovnání s příjmy Schwarzenberků šlo o téměř nepatrnou částku, neboť roku 1692 dosahoval celkový výnos schwarzenberských panství více než 600 000 rýnských zlatých. A. Valenta, *Lesk a bída*, s. 78.

²⁷¹ [[Http://genealogy.euweb.cz/nassau/nassau11.html#FAH](http://genealogy.euweb.cz/nassau/nassau11.html#FAH), odkaz funkční k 24. červenci 2017].

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Blíže nedatovaný dopis Jana Jindřicha Anethana adresovaný s největší pravděpodobností Marii Anně a Ferdinandovi ze Schwarzenberku. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

²⁷⁴ Koncept dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Janu Jindřichovi Anethanovi z 24. srpna 1692. Tamtéž.

²⁷⁵ Dopis Jana Jindřicha Anethana Marii Anně a Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 4. září 1692. Tamtéž.

Po získání potřebných údajů zamířil Jan Jindřicha Anethan do Koblence, odkud písemně informoval knížete a kněžnu ze Schwarzenberku. Následně se v září roku 1694 odebral zpět do Tiengenu.²⁷⁶

IV. 4. Průběh jednání

Počátky plánování sňatkové aliance mezi Schwarzenberky a rodem Nassau-Hadamar sahají pravděpodobně na přelom let 1690-1691. V té době přišel svobodný pán František Jan Wetzel, který právě pobýval ve Vídni, nejprve za Antonínem Františkem Nikolaiem a následně za samotným Ferdinandem ze Schwarzenberku s návrhem na možné uzavření manželství jeho dcery Marie Františky s Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru.²⁷⁷ Říšského dvorního radu neoslovil náhodou, neboť oba muže pojil patronátní vztah. O tom svědčí oslovení ve vzájemné korespondenci, kdy František Jan Wetzel oslovoval Antonína Františka Nikolaie „*Hochgeehrtister Herr und Patron*“ a podepisoval se jako „*Gehorsahm und gantzergebener schuldiger diener*“. Vztah klienta a patrona založený na sociální, majetkové či mocenské nerovnosti byl oboustranně výhodný.²⁷⁸ Patron poskytoval níže postavené osobě ochranu a podporu. Na oplátku pak požadoval od klienta jeho oddanost a různé protislužby.²⁷⁹ Na základě těchto společenských zvyklostí se tedy František Jan Wetzel rozhodl využít svého patrona, aby mu dopomohl přednést návrh na uzavření sňatkové aliance Ferdinandovi ze Schwarzenberku. Knížeti se nabídka zamlouvala, přičemž souhlasné stanovisko zaujali také poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru.²⁸⁰ Jejich zájem nebyl nijak překvapivý. Vyhlédnutá nevěsta pocházela z katolického říšského rodu, který se honosil knížecím titulem, i když prozatím předávaným pouze v primogenituře. Předně se však jednalo o potenciální bohatou dědičku. Pokud by její bratr František Adam ze Schwarzenberku zemřel bezdětný, zdělila by po otci, po matce, popřípadě i po své tetě nemalý majetek.²⁸¹ Plánovaným sňatkem by navíc „*zwischen diesen beeden fürstlichen*

²⁷⁶ Tamtéž.

²⁷⁷ Dopis Františka Jana Wetzla Antonínu Františkovi Nikolaiovi z 22. dubna 1691. Tamtéž.

²⁷⁸ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 298-299.

²⁷⁹ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 657.

²⁸⁰ Koncept dopisu Antonína Františka Nikolaie Františkovi Janu Wetzlovi z 17. června 1691. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

²⁸¹ Koncept dopisu Antonína Františka Nikolaie Františkovi Janu Wetzlovi z 6. září 1691. Tamtéž.

*haußern schon vorhero verhanden, von dem haur Königsegg herrührende anverwandt- undt freundschaftt erneuert werden möchte.*²⁸²

Poté, co se oba knížecí rody ujistily o společném zájmu na sňatkové alianci, začali Antonín František Nikolai a František Jan Wetzel jednat o konkrétních záležitostech. Prvním zásadním bodem, který se postupně stal i největším úskalím, byla otázka věna. Brzy se totiž ukázalo, že každá ze zainteresovaných stran měla zcela jiné představy o jeho velikosti. Antonín František Nikolai Františkovi Janu Wetzlovi v dopise z 6. září 1691 oznámil, že by Ferdinand ze Schwarzenberku mohl dát své nejstarší dceři částku 40 000 rýnských zlatých. Z nich by polovinu vyplatil „*nach vollzogener Hochzeit undt beschenem beylager*“, zbytek pak na konci druhého roku manželství v hotovosti.²⁸³ Oproti tomu poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru počítali podle tvrzení Františka Jana Wetzla se sumou alespoň 100 000 říšských tolarů. Z této částky mělo být 50 000 říšských tolarů zapláceno v hotovosti ve stanoveném termínu a druhá část měla být převedena na „*die an berg- und Märkischen Landen angränzende Fürstliche Schwartzenbergische güter*“.²⁸⁴ Pro otce nevěsty by vzhledem k velikosti jeho majetku neměl být problém takový obnos vyplatit. Zmíněné statky by pak kvůli jejich vzdálenosti a malým výnosům ani nepostrádal.²⁸⁵

Antonín František Nikolai ovšem viděl situaci jinak a jasně Františka Jana Wetzla upozornil, že ze strany Schwarzenberků ke zvýšení věna v žádném případě nedojde. Požadovaná částka 100 000 říšských tolarů by totiž mohla ve společnosti vyvolat dojem většího zájmu o schwarzenberský majetek, než o samotnou osobu nevěsty. Podle jeho názoru se takto vysoké sumy obvykle dávaly v případě nerovnosti věku a postavení manželů, což by mohlo vrhnout negativní světlo na rodinu Marie Františky ze Schwarzenberku.²⁸⁶ Samotné říšské statky pak nebylo možné poskytnout, neboť se dědily pouze mezi mužskými příslušníky rodu. Navíc byla jejich hodnota mnohem vyšší než zmiňovaných 50 000 říšských tolarů.²⁸⁷

František Jan Wetzel naproti tomu argumentoval tím, že velikost věna se obvykle určovala podle majetku toho, kdo ho poskytoval, přičemž licitování o jeho výši

²⁸² Babičky Marie Františky ze Schwarzenberku, Marie Alžběta z Königsegg-Aulendorfu, a Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru, Johanna Claudie z Königsegg-Aulendorfu, z matčiny strany byly vlastní sestry. O tom [http://gw.geneanet.org, odkaz funkční k 24. červenci 2017].

²⁸³ Koncept dopisu Antonína Františka Nikolaie Františkovi Janu Wetzlovi z 6. září 1691. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

²⁸⁴ Dopis Františka Jana Wetzla Antonínu Janu Nikolaiovi z 5. prosince 1591. Tamtéž.

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ Koncept dopisu Antonína Františka Nikolaie Františkovi Janu Wetzlovi z 17. ledna 1692. Tamtéž.

²⁸⁷ Tamtéž.

nebylo od samého počátku jednání nijak výjimečné. Současně Antonína Františka Nikolaie ujistil, že obavy z potencionálně viděné majetkové a sociální nerovnosti jsou zbytečné. Požadovaná částka věna byla vzhledem k velikosti majetku Ferdinanda ze Schwarzenberku zcela adekvátní. K samotnému manželství nerovnorodých osob nemohlo vůbec dojít, neboť žádný z příslušníků rodu Nassau-Hadamar nikdy neuzavřel mesalianční sňatek a neučinil by tak ani v budoucnu. Navíc by se takový manželský svazek „*nicht mit ein, zwey, oder drey auch wohl doppelt so viel hunderttausend Reichsthaler wurde ersetzt lassen.*“²⁸⁸ Oba knížecí rody mezi sebou nedokázaly ohledně věna najít společnou řeč. Pro Schwarzenberky představovala velký problém také skutečnost, že se vůbec neřešilo zaopatření Marie Františky po manželově smrti. Kvůli neschopnosti dosáhnout kompromisního řešení přišel Antonín František Nikolai ve svém dopise Františkovi Janu Wetzlovi z 2. dubna 1692 s návrhem na přerušení jednání.²⁸⁹ Zatímco poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru si to vyložili jako nezájem Ferdinanda ze Schwarzenberku o uzavření sňatkové aliance, podle svobodného pana Wetzla mohly za neshody mezi oběma rody pomluvy namířené proti jeho pánům.²⁹⁰

V první fázi jednání se kromě výše a formy věna řešily také rodinné a svatební smlouvy rodu z Nassau-Hadamaru. Antonín František Nikolai dlouhou dobu usiloval o získání jejich kopií, přičemž narážel na neochotu zákonných zástupců nápadníka. Důvodem jejich odporu bylo, že se týkaly vedlejších větví rodu a také údajně obsahovaly „*arcana domus*“. Nakonec pouze zveřejnili podle nich nejvýznamnější část smluv, která se týkala záležitostí manželek knížat z Nassau-Hadamaru. Podle nich příslušelo každému vládnoucímu knížeti právo zaopatřit svou manželku pro případ ovdovění podle vlastního uvážení na základě výše jejího věna.²⁹¹ Proč Schwarzenberkové žádali tyto důvěrné informace, není zcela jasné. Odpověď z nassavské strany na jejich požadavek se však týkala pouze zaopatření ovdovělé manželky knížete. Podle všeho se tedy rodina Marie Františky ze Schwarzenberku snažila zjistit, nakolik by byla dívka zajištěná po smrti svého potencionálního manžela.

²⁸⁸ Dopis Františka Jana Wetzla Antonínu Františkovi Nikolaiovi z 27. ledna 1692. Tamtéž.

²⁸⁹ Koncept dopisu Antonína Františka Nikolaie Františkovi Janu Wetzlovi z 2. dubna 1692. Tamtéž.

²⁹⁰ Dopis Františka Jana Wetzla Antonínu Františkovi Nikolaiovi z 15. června 1692. Tamtéž.

²⁹¹ Dopis Františka Jana Wetzla Antonínu Františkovi Nikolaiovi z 27. února 1692. Tamtéž. Podobné dopisy z 14. července a 5. prosince 1691. Tamtéž.

Další intenzivně řešené téma představovala finanční situace rodu Nassau-Hadamar, neboť poměrně dlouhou dobu nebyla zcela jasná.²⁹² Světlo do této záležitosti vnesly až svrchu zmiňované informace získané Janem Jindřichem Anethanem.²⁹³ Současně se v té době objevily návrhy na vykonání cesty Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru do Vídně.²⁹⁴

Díky usilovné snaze Františka Jana Wetzla došlo ještě v září 1692 k obnovení přerušovaných jednání. Stejně jako předtím, i tentokrát požadovali poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru stanovení definitivní částky věna. Na základě její výše se mělo následně určit „*Wittibliche gegenversicherung*“. Samotný nápadník si v této době vyžádal portrét Marie Františky ze Schwarzenberku, přičemž jí následně hodlal poslat svůj vlastní. Podle svobodného pana Wetzla mohlo po vzájemné výměně podobizen dojít k osobnímu setkání potencionálních manželů.²⁹⁵

Počátkem následujícího roku se začalo řešit také vyslání nassavsko-hadamarského poselstva ke Schwarzenberkům. Pověřený prostředník měl rodině Marie Františky ze Schwarzenberku přednést oficiální žádost, koncipovat manželské smlouvy a dohodnout termín svatebního obřadu.²⁹⁶ Marie Anna ze Schwarzenberku však ještě před uskutečněním takového závažného životního kroku žádala, aby svůj souhlas se sňatkem vyjádřila také Marie Arnoštka z Eggenberku.²⁹⁷ Argumentovala tím, že sestra Ferdinanda ze Schwarzenberku měla na výchově své neteře podíl srovnatelný s dívčiny rodiči. Poručníkům Františka Alexandra Nassau-Hadamaru se ovšem tento požadavek příliš nelíbil, neboť podle nich představoval další zdržení. Navíc bylo u říšských knížecích rodů zvykem žádat příbuzné o svolení se sňatkem až po příslibu manželství a výměně portrétů.²⁹⁸ Marie Anna ze Schwarzenberku se však tímto postojem nenechala odradit a žádala, aby se v tomto případě učinila výjimka.²⁹⁹

Nedílnou součástí procesu vyjednávání sňatkové aliance tvořila nápadníková návštěva rodiny vyhlédnuté nevěsty. Během ní neměl mladý kavalír pouze blíže poznat

²⁹² Koncepty dopisů Antonína Františka Nikolaie Františkovi Janu Wetzlovi z 17. června a 6. září 1691 a 17. ledna 1692. Tamtéž.

²⁹³ Dopisy Jana Jindřicha Anethana Marii Anně ze Schwarzenberku z 14. srpna a 4. září 1692. Tamtéž.

²⁹⁴ Koncept dopisu Antonína Františka Nikolaie Františkovi Janu Wetzlovi z 6. září 1692. Tamtéž.

²⁹⁵ Dopis Františka Jana Wetzla Marii Anně ze Schwarzenberku z 21. září 1692. Tamtéž.

²⁹⁶ Dopis Františka Jana Wetzla Antonínu Františkovi Nikolaiovi z 11. ledna 1693. Tamtéž.

²⁹⁷ Koncept dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Františkovi Janu Wetzlovi z 11. února 1693. Tamtéž.

²⁹⁸ Dopis Františka Jana Wetzla Marii Anně ze Schwarzenberku z 31. května 1693. Tamtéž. V českých zemích bylo podle dobového zvyku i nařízení Obnoveného zřízení zemského nutné, aby se příbuzní vyjádřili již k samotnému výběru ženicha či nevěsty. P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 623-624.

²⁹⁹ Koncept dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Františkovi Janu Wetzlovi z 17. června 1693. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

svou vyvolenou a získat její náklonnost. Zároveň bylo nezbytně nutné zajistit si přízeň otce mladé šlechtičny.³⁰⁰ Proto František Jan Wetzel začal v červenci 1693 domlouvat s Marií Annou ze Schwarzenberku a poté i s jejím manželem schůzku potencionálních budoucích manželů. K tomuto účelu se měla využít zpáteční cesta Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru z Apeninského poloostrova. Matka Marie Františky ze Schwarzenberku navrhovala jako nejvhodnější místo pro schůzku schwarzenberský zámek Murau. Současně však neviděla problém v jejím uskutečnění na treboňském či hlubockém panství v Čechách. František Jan Wetzel se vyslovoval pro druhou možnost, případně pro nějaké místo blíže Vídni či samotnou metropoli habsburského soustátí. Z důvodu přetrvávajícího neúměrného horka v Itálii se totiž odjezd mladého kavalíra z Říma zpozdil natolik, že by do rakouských zemí přijel v době, kdy už by byla ve Štýrsku zima. Murau proto nepřicházelo v úvahu, neboť chladné počasí znemožňovalo kněžně ze Schwarzenberku kvůli jejímu křehkému zdraví cestovat.³⁰¹ Ferdinandovi ze Schwarzenberku se zdálo nejlepší volbou některé z jeho českých panství.³⁰² Nakonec však mladý kníže z Nassau-Hadamaru dorazil pravděpodobně během prosince 1693 do Vídně.³⁰³

O průběhu vzájemného setkání Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru s Marií Františkou ze Schwarzenberku se bohužel nedochovaly žádné zprávy. Zdá se však, že urozený nápadník na mladou šlechtičnu nejspíš příliš velký dojem neudělal. V případném odporu vůči plánovanému sňatku mohla dívce pomoci i její teta Marie Arnoštka z Eggenberku. Tato šlechtična se nestarala pouze o spokojenost své neteře, ale kladla také důraz na prospěch, který by zamýšlená sňatková aliance přinesla Schwarzenberkům. V tomto směru nepovažovala spojení s rodem Nassau-Hadamar za dostatečně výhodné. Lepšího ženicha pro Marii Františku ze Schwarzenberku viděla v osobě blíže nejmenovaného porýnského hraběte. Ferdinandovi ze Schwarzenberku se ovšem plány jeho sestry nijak nelíbily a brzy ji donutil přestat se v záležitosti angažovat.³⁰⁴

³⁰⁰ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 192.

³⁰¹ Dopis Františka Jana Wetzla Marii Anně ze Schwarzenberku z 7. srpna 1693. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

³⁰² Koncept dopisu Ferdinanda ze Schwarzenberku Františkovi Janu Wetzlovi z 12. srpna 1693. Tamtéž.

³⁰³ Dopis Františka Jana Wetzla Antonínovi Františku Nikolaiovi z 29. prosince 1693. Tamtéž.

³⁰⁴ Nedatovaný koncept dopisu blíže neznámého pisatele. Tamtéž.

Ani samotný pobyt Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru ve Vídni se neobešel bez komplikací v podobě onemocnění mladého šlechtice.³⁰⁵ Přesto mezi ním a Ferdinandem ze Schwarzenberku nepochybně proběhla jakási osobní jednání o případném uspořádání majetkových poměrů mezi budoucími manželi.³⁰⁶ K samotnému zasnoubení mladého páru ovšem nedošlo, i když František Alexandr z Nassau-Hadamaru několikrát nabídl „*sponsalia de futuro*“. Pokaždé byl jeho návrh odmítnut, neboť Ferdinand ze Schwarzenberku nehodlal porušit obecně uznávané vzorce chování a podniknout cokoli bez vědomí nápadníkových poručníků.³⁰⁷

Význam vídeňské schůzky a jednání se odrazil i ve vztahu obou zainteresovaných rodů. V počáteční fázi vyjednávání sňatkové aliance se podle dobového zvyku obě strany vyhýbaly přímému kontaktu a k vzájemné komunikaci využívaly další osoby.³⁰⁸ Navázání osobního styku tedy znamenalo významný předěl. Od února 1694 již spolu Ferdinand ze Schwarzenberku a poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru začaly vést vzájemnou korespondenci. Urození jedinci používali v dopisech oslovení „*Freundlich geehrter herr Vetter*“. Tento výraz vyjadřující přátelský vztah k druhé osobě se používal nejen mezi pokrevně a nepokrevně příbuznými osobami, ale také mezi těmi, kteří spolu nebyli nijak spřízněni.³⁰⁹ Samotný František Alexandr z Nassau-Hadamaru oslovil ve svém psaní z 28. června 1694 Marii Annu ze Schwarzenberku „*durchleuchtige fürstin gnädigste fraw mutter*“.³¹⁰ V obou případech se nepochybně rovněž odráží vděk za péči poskytnutou mladému šlechtici v době jeho ochoření a také naděje a přesvědčení o brzkém uzavření sňatkové aliance.

Ačkoli se situace po návštěvě Františka Alexandra ve Vídni zdála velmi příznivá, čekalo knížete a kněžnu ze Schwarzenberku nepříjemné překvapení. Poručníci urozeného nápadníka totiž žili na základě tvrzení svého svěřence v domnění, že již došlo k zasnoubám.³¹¹ Následné prohlášení Ferdinanda ze Schwarzenberku o opaku u

³⁰⁵ Koncept dopisu Ferdinanda ze Schwarzenberku Františku Bernardovi z Nassau-Hadamaru z 20. ledna 1694. Tamtéž.

³⁰⁶ Dopis Františka Bernarda z Nassau-Hadamaru a Jana Františka z Nassau-Siegeny Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 20. června 1694. Tamtéž.

³⁰⁷ Koncept dopisu, s největší pravděpodobností Ferdinanda ze Schwarzenberku, Františku Janu Wetzlovi z 28. července 1694. Tamtéž.

³⁰⁸ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 190.

³⁰⁹ Lenka MARŠÁLKOVÁ, *Aristokratická korespondence doby vrcholného baroka – její specifika, problémy a možnosti výzkumu* (v tisku).

³¹⁰ Dopis Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru Marii Anně ze Schwarzenberku z 28. června 1694. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

³¹¹ Dopis Františka Bernarda z Nassau-Hadamaru a Jana Františka z Nassau-Siegeny Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 20. června 1694. Tamtéž.

nich vyvolalo značné rozčarování.³¹² Mnohem větší šok však pro rodiče mladé šlechtičny představoval opětovný požadavek knížat z Nassau-Hadamaru a Nassau-Siegeny ohledně věna ve výši 100 000 říšských tolarů. Pro Marii Annu a Ferdinanda ze Schwarzenberku bylo něco takového nečekané. V prohlášení poručníků mladého knížete ohledně majetkových záležitostí budoucích manželů z ledna 1693 nebyla uvedena žádná konkrétní suma. Proto počítali s částkou 40 000 zlatých. Navíc i samotný František Alexandr z Nassau-Hadamaru během svého pobytu ve Vídni přijal vysvětlení, proč nemůže počítat s vyšším obnosem a nijak proti tomu neprotestoval. Především Ferdinanda ze Schwarzenberku pak pohoršilo, že se vyjednávalo pouze o výši věna a zaopatření jeho dcery po manželově smrti se téměř neřešilo.³¹³ Navrhovaná suma vdovského důchodu³¹⁴ 3 000 zlatých ročně se jemu i jeho manželce zdála naprosto nedostatečná a požadovali její navýšení.³¹⁵ Jednání se tak ocitlo ve stejné patové situaci jako o dva roky dříve. Zatímco v očích Ferdinanda ze Schwarzenberku a jeho manželky představoval přehnaný požadavek na věno výraz pouhé touhy po majetku, zákonní zástupci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru považovali požadovanou sumu vzhledem k majetku otce Marie Františky za zcela adekvátní. Rovněž se jim zdál přiměřený obnos vdovského důchodu. Uznávali sice, že ve Vídni nebo podobně drahém městě s ním nešlo vyžít, v Římsko-německé říši ovšem nebyl problém vystačit i s menší částkou. Jan František Wetzel se snažil podepřít toto tvrzení příkladem nevlastní matky Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru Anny Ludviky. Přestože s sebou do manželství přinesla majetek v hodnotě několika set tisíc zlatých, dokázala podobně jako řada nassavsko-hadamarských vdov před ní vyžít s výše zmiňovanými 3 000 zlatými ročně.³¹⁶ Tento příklad však nebyl příliš přesvědčivý, neboť se právě tato šlechtična soudila s příbuznými svého zesnulého manžela o vdovský důchod a další výhody, na něž měla po ovdovění nárok.³¹⁷

³¹² Dopis Františka Bernarda z Nassau-Hadamaru a Jana Františka z Nassau-Siegeny Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 29. července 1694. Tamtéž.

³¹³ Koncepty dopisů Ferdinanda ze Schwarzenberku Františkovi Janu Wetzlovi z 10. a 28. července 1694. Tamtéž.

³¹⁴ Částka, která byla vdově každoročně vyplácena v hotovosti. B. BASTL, *Tugend*, s. 80.

³¹⁵ Koncept dopisu Ferdinanda ze Schwarzenberku Františkovi Bernardovi z Nassau-Hadamaru a Janu Františkovi z Nassau-Siegeny z 10. července 1694 a koncept dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Františkovi Janu Wetzlovi z 25. srpna 1694. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

³¹⁶ Dopis Františka Jana Wetzla Marii Anně ze Schwarzenberku z 19. září 1694. Tamtéž.

³¹⁷ Dopis Jana Jindřicha Anethana Marii Anně a Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 17. srpna 1692. Tamtéž.

František Bernard z Nassau-Hadamaru a Jan František z Nassau-Siegeny nakonec ustoupili a zvýšili vdovský důchod o 1 000 zlatých v očekávání, že se dočkají naplnění svých požadavků. Místo toho ale došlo k opačné situaci. Ferdinand ze Schwarzenberku poslal pravděpodobně v průběhu října 1694 Františkovi Janu Wetzlovi dopis se svým konečným stanoviskem, jehož koncept se bohužel v Rodinném archivu Schwarzenberků nezachoval. Na základě předchozích představ a názorů knížete a jeho choti lze ovšem předpokládat, jaký byl jeho obsah. Otec Marie Františky ze Schwarzenberku patrně jednou pro vždy odmítl dát své dceři v jeho očích přemrštěné věno 100 000 říšských tolarů. Jeho odpor byl vcelku oprávněný, neboť většina urozených nevěst v té době dostávala mnohem menší částku. Například Marie Alžběta z Harrachu, provdaná za Karla Ferdinanda z Valdštejna, obdržela věno 8 000 zlatých. Marie Alžběta z Fürstenberka, která se stala manželkou Františka Arnošta z Valdštejna, dostala dokonce o 5 000 zlatých méně.³¹⁸ Vyšší věno se objevovalo u Lichtenštejnů, kde v druhé polovině 17. století dostávaly nevěsty 75 000 zlatých. I když po roce 1700 došlo ke zvýšení sumy o další 3 000 zlatých, stále šlo o mnohem nižší sumu, než požadovali poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru.³¹⁹ Ferdinand ze Schwarzenberku rovněž spatřoval další problém ve vdovském důchodu, který i přes určité navýšení naopak nepovažoval za dostatečný.

Neúspěšné snahy o provdání své nejstarší dcery za Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru litoval Ferdinand ze Schwarzenberku ještě po několika letech. Roku 1697 se o Marii Františku ze Schwarzenberku ucházel František Damián ze Šternberka. Avšak ani v tomto případě nedošlo k uzavření sňatkové aliance. Otce mladé hraběnky ovšem tento nezdar příliš nemrzelo, neboť žádný z potencionálních nápadníků se v jeho mysli nemohl vyrovnat knížeti z Nassau-Hadamaru.³²⁰ Ne náhodou si ve svém deníku 24. srpna 1697 posteskl: *„Ich hette quasi umb Gottes willen dieselben gebetten, den fursten von Nassau zu nemmen, versicher undt vorsehendt, das keine so sortable parti nicht mehr kommen wurde, mit welicher dieselbe aber gedachte meine Richter sich nicht vergniget.“*³²¹

³¹⁸ J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové*, s. 308-310.

³¹⁹ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 190.

³²⁰ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra*, s. 187-188.

³²¹ Tamtéž, s. 188; Týž, *Das Tagebuch*, s. 536.

IV. 5 Uspořádání majetkových poměrů mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru

Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, hrála při vyjednávání sňatkové aliance mezi Schwarzenberky a knížaty z Nassau-Hadamaru klíčovou roli ekonomická stránka plánovaného sňatku. Ačkoli se jednalo především o věnu a vdovském důchodu, poměrně intenzivně se řešily i další materiální záležitosti. O jejich přesné podobě vypovídají dochované návrhy uspořádání majetkových poměrů mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau Hadamaru. V souladu s konceptem systému darů Beatrix Bastlové se rokovalo kromě již uvedeného věna a vdovského důchodu o obvěnění, vdovském sídle a řadě dalších dávek zahrnutých pod termín vdovské zajištění.³²² Celkově tyto dary tvořily nejen základ samotné svatební smlouvy, ale i budoucího testamentu, přičemž jejich hlavním úkolem bylo zajistit ženě stavovsky přiměřený způsob života po manželově smrti³²³

Jednotlivé nabídky a požadavky ohledně darů svědčí nejen o tom, po jakých materiálních ziscích oba rody toužily, ale i o rozdílných zvycích, kterými se řídily. Poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru například neznali jehelné - částku, kterou žena každoročně dostávala pro osobní potřebu.³²⁴ Odlišná představa panovala i ohledně osobního kočáru šlechtičny. Zatímco podle nápadníkovy rodiny ho měla do manželství přinést nevěsta, Ferdinand ze Schwarzenberku údajně o takovém zvyku nikdy neslyšel a pokládal tento dar za ženichovu povinnost.³²⁵ O materiálních hodnotách a hodnotovém žebříčku obou rodů vůbec svědčí také (ne)ochota ustoupit požadavku druhé strany. Zatímco u některých majetkových nároků dospěly urozené rodiny bez větších problémů ke kompromisu, u jiných byl podobný krok kvůli odlišným zvykům a obavám z případného pošpinění společenské vážnosti nepřijatelný.

Jako první prezentovali své představy o podobě ekonomických vztahů mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru nápadníkovi poručníci. Jejich sedmibodový návrh řešící otázku věna, obvěnění, jitřního daru, vdovského důchodu, darování kočáru, vdovského sídla a dalších výhod pro

³²² B. BASTL, *Tugend*, s. 50; K tomu také výše, kapitola Sňatkové strategie šlechty od počátku 16. do poloviny 18. století.

³²³ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 197.

³²⁴ Tamtéž.

³²⁵ „Fürst[liche] Schw[arzen]b[er]g[ische] gegenErinnerung[en]“, které byly součástí konceptu dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Janu Františkovi Wetzlovi z 11. února 1693. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

ovdovělou kněžnu poslal František Jan Wetzel rodině Marie Františky ze Schwarzenberku 11. ledna 1693.³²⁶ Odpověď odeslala Marie Anna ze Schwarzenberku přesně o měsíc později. Kromě vyjádření k jednotlivým částkám se v ní objevil údiv nad absencí jehelného. Konkrétnější podobu jednotlivých nabídek a požadavků vykazoval až návrh zkoncipovaný s největší pravděpodobností v lednu 1694 Ferdinandem ze Schwarzenberku. Vedle dříve zmíněných záležitostí se dotkl také dceřina dědictví po rodičích, svatebního obdarování, požadavku na přesné znění svatebních smluv a jehelného.³²⁷

Původní dopis obsahující vyjádření poručníků Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru k těmto bodům byl zcizen. Proto se muselo vyhotovit nové psaní, které bylo posláno až 20. června 1694. Ferdinand ze Schwarzenberku rychle sepsal připomínky k návrhům knížat z Nassau-Hadamaru a Nassau-Siegeneru a 10. července je odeslal Františku Janovi Wetzlovi.³²⁸ Na jejich základě sestavila knížata z Nassau-Hadamaru a Nassau-Siegeneru finální prohlášení, jež jejich zástupce zaslal knížeti a kněžně ze Schwarzenberku.³²⁹ Ferdinand ze Schwarzenberku následně poslal patrně v průběhu října 1694 svobodnému panu Wetzlovi své konečné stanovisko ohledně plánovaného sňatku.

Přestože poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru toužili po věnu ve výši 100 000 říšských tolarů, ve svém prvním návrhu majetkového vypořádání budoucích manželů konkrétní sumu neuvedli.³³⁰ To se do budoucna ukázalo jako zásadní nedostatek, neboť obě strany počítaly každá s jinou částkou. Následná konfrontace odlišných představ vedla nejprve k přerušení a nakonec ke ztroskotání samotného jednání. Knížata z Nassau-Hadamaru a Nassau-Siegeneru v této písemnosti pouze požadovala, aby bylo věno pojištěno na určité farnosti a jeho suma se rovnala

³²⁶ Návrh uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, který byl součástí dopisu Františka Jana Wetzla Antonínovi Františkovi Nikolaiovi z 11. ledna 1693. Tamtéž.

³²⁷ Koncept návrhu Ferdinanda ze Schwarzenberku na uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, pocházející s největší pravděpodobností z ledna 1694. Tamtéž.

³²⁸ „*Anderweithes Schw[arzen]b[er]g[isch]e Anmerckungen Welche auf die mit einem fürst[lichen] Nassawisch[en] d[en] 20t[en] Juny 1694 datirtem schreiben einkom[m]en*“ odeslané 10. července 1694. Tamtéž.

³²⁹ „*Erweitert und Finale Nassawische Erklärung*“, který byl součástí dopisu Františka Jana Wetzla Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 19. září 1694. Tamtéž.

³³⁰ Dopis Františka Jana Wetzla Antonínu Františkovi Nikolaiovi z 5. prosince 1691. Tamtéž.

výši obvěnění.³³¹ Pojištění věna dávalo ženě jistotu, že se slíbeného obnosu po manželově smrti skutečně dočká, neboť ne vždy byli dědicové ochotní ho vyplatit.³³² Pro rodinu zesnulého muže totiž péče o vdovu často znamenala značné finanční zatížení. Problém představovaly především vysoké částky věna a na jejich základě obvykle stanovené obvěnění.³³³

Ferdinand ze Schwarzenberku využil toho, že nápadníkovi poručníci ve svém prohlášení neuvedli přesnou částku věna, a kalkuloval s jím již dříve nabídnutými 40 000 zlatých. Z nich měla polovina sloužit k obvěnění a zbylá část měla mít podobu parafernálního majetku³³⁴ Řada šlechticů se poskytnutím částek nad věno snažila zajistit alespoň částečnou ekonomickou nezávislost svých dcer na jejich manželech. Marie Eleonora z Rottalu tímto způsobem dostala u příležitosti svého sňatku s Maxmiliánem z Valdštejna roku 1630 od svého otce Jana 110 000 zlatých.³³⁵ Ferdinand ze Schwarzenberku trval na 40 000 zlatých i ve svém dalším návrhu z ledna 1694. Tentokrát se ovšem rozhodl ponechat určení výše samotného věna a parafernálií na rozhodnutí budoucího manžela své dcery.³³⁶

František Bernard z Nassau-Hadamaru a Jan František z Nassau-Siegeny se s takovou částkou nechtěli smířit. Prohlásili, že na základě informací o výši majetku schwarzenberského rodu chovali naději na přinejmenším 100 000 říšských tolarů. Ty měla Marie Františka ze Schwarzenberku dostat i vzhledem k tomu, že by se musela vzdát nároků na otcovský majetek.³³⁷ Po obdržení věna byla totiž dívka považována za „vybytou“ a dědit mohla pouze, pokud se v rodě již nevyskytovali žádní mužští příslušníci.³³⁸ Z požadované sumy 100 000 říšských tolarů měla pětina tvořit samotné věno. Zbytek by pak byl ponechán mladé šlechtice jako parafernální jmění. Výnosy

³³¹ Návrh uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, který byl součástí dopisu Františka Jana Wetzla Antonínovi Františkovi Nikolaiovi z 11. ledna 1694. Tamtéž.

³³² P. KRÁL, *Smrt a pohřby*, s. 156.

³³³ M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 23.

³³⁴ „Fürst[liche] Schw[arzen]b[er]g[isch]e gegenErinnerung[en]“, které byly součástí konceptu dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Janu Františkovi Wetzlovi z 11. února 1693. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415. Parafernální majetek byl osobní majetek ženy, který s sebou přinesla do manželství, a nebyl součástí věna. Petra MERTOVIČOVÁ, *Právní postavení ženy v římském právu*, Brno 2012, s. 57 (diplomová práce).

³³⁵ J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové*, s. 306.

³³⁶ Koncept návrhu Ferdinanda ze Schwarzenberku na uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, pocházející s největší pravděpodobností z ledna 1694. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

³³⁷ „Ohnmasgebliche Erinnerung[en] auff den Schwartzenbergisch[en] entwurf“, které byly součástí dopisu Františka Ferdinanda z Nassau-Hadamaru a Jana Františka z Nassau-Siegeny Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 20. června 1694. Tamtéž.

³³⁸ P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí*, s. 48-50.

z něj, které by se s jejím vědomím používaly na potřeby jejího chotě či obou manželů, se jí však neměly vracet.³³⁹

Ferdinand ze Schwarzenberku však nehodlal v otázce věna ustoupit a v červenci 1694 druhou stranu důrazně upozornil, že jeho výše byla jednou pro vždy stanovena na 40 000 zlatých.³⁴⁰ Stejně zatvrzelý postoj zaujímali rovněž poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru. Věno se podle nich určovalo na základě majetku nevěstina otce, a ten jim v tomto případě dal plné právo očekávat a požadovat 100 000 říšských tolarů.³⁴¹

Žena od svého muže tradičně dostávala také jitřní dar.³⁴² Podle nassavského návrhu mělo dojít k obdarování Marie Františky ze Schwarzenberku jejím chotěm „nach beschlagenen Ehebett“ ve formě klenotu nebo hotovosti.³⁴³ Otec mladé šlechtičny ve své odpovědi požadoval stanovení konkrétní částky, která by byla následně zanesena do dotálních smluv.³⁴⁴ Na Františkovi Alexandrovi z Nassau-Hadamaru se rozhodl ponechat velikost jitřního daru, svatebního obdarování i pořadí, v jakém by následovaly.³⁴⁵ Další výměna názorů mezi nápadníkovými poručníky a Ferdinandem ze Schwarzenberku se nesla v duchu požadavku schwarzenberského knížete na přesný výčet forem obou darů ve svatebních smlouvách. Nakonec František Bernard z Nassau-Hadamaru a Jan František z Nassau-Siegeny stanovili jitřní dar na částku 4 000 zlatých. Marie Františka ze Schwarzenberku ho měla dostat ihned po svatbě v podobě šperků a klenotů, nebo měla být uvedena suma „Capitaliter angeschriben und verpensioniret.“³⁴⁶ Svatební obdarování se podle nassavského zvyku

³³⁹ „Ohnmasgebliche Erinnerung[en] auff den Schwartzenbergisch[en] entwurff“, které byly součástí dopisu Františka Ferdinanda z Nassau-Hadamaru a Jana Františka z Nassau-Siegeny Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 20. června 1694. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

³⁴⁰ „Anderweithe Schw[arzen]b[e]rg[isch]e Anmerckungen Welche auff die mit einem fürst[lichen] Nassawisch[en] d[en] 20t[en] Juny 1694 datirtem schreiben einkom[m]en“ odeslané 10. července 1694. Tamtéž.

³⁴¹ „Erweitert und Finale Nassawische Erklärung“, které bylo součástí dopisu Františka Jana Wetzla Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 19. září 1694. Tamtéž.

³⁴² Viz kapitola *Sňatkové strategie šlechty od počátku 16. do poloviny 18. století*.

³⁴³ Návrh uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, který byl součástí dopisu Františka Jana Wetzla Antonínovi Františkovi Nikolaiovi z 11. ledna 1693. Tamtéž.

³⁴⁴ Dotální smlouvy umožňovaly stanovit věno nezávisle na platných zákonech. Klára JELÍNKOVÁ, *Právní postavení ženy v římském právu*, Brno 2009, s. 42 (Diplomová práce).

³⁴⁵ Koncept návrhu Ferdinanda ze Schwarzenberku na uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, pocházející s největší pravděpodobností z ledna 1694. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, června 1694. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

³⁴⁶ „Erweitert und Finale Nassawische Erklärung“, které bylo součástí dopisu Františka Jana Wetzla Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 19. září 1694. Tamtéž.

neurčovalo předem a záleželo zcela na vůli manžela, jaký stavovsky přiměřený klenot se rozhodl své choti dát.³⁴⁷

Problematickou záležitostí se stalo rovněž hledání shody v otázce výše případného vdovského důchodu. Zákonní zástupci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru navrhovali 3 000 zlatých ročně. Dvě třetiny z nich měly být vyplaceny v hotovosti, zbylá třetina ve vikuáliích.³⁴⁸

Ferdinand ze Schwarzenberku ovšem tuto částku odmítnul jako nedostatečnou a stavovsky nepřiměřenou, neboť podle něj takto malou sumu nedostávaly ani hraběnky.³⁴⁹ Nebyl daleko od pravdy, neboť vdovy po vládnoucích knížatech z Lichtenštejna dostávaly 6 000-7 000 zlatých. Ostatní ovdovělé manželky příslušníků tohoto rodu mohly počítat s 3 000 a od roku 1650 se 4 000 zlatých.³⁵⁰ V lednu 1694 proto otec Marie Františky ze Schwarzenberku navrhl ustanovení vdovského důchodu na nejméně 5 500 zlatých rýnských.³⁵¹ Poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru však považovali jimi navrhovanou sumu za zcela dostatečnou pro život v Římsko-německé říši. Přesto byli nakonec ochotni poněkud ustoupit a slíbili přidat k vdovskému důchodu Marie Františky ze Schwarzenberku 1 000 zlatých, pokud její otec zvýší věno na 100 000 říšských tolarů.³⁵²

Ve snaze předejít případné nevraživosti mezi vdovou a dalšími příbuznými určovali urození muži svým manželkám samostatné vdovské sídlo. Jeho podoba se s ohledem na majetek šlechtice pohybovala od jednotlivých místností až po celé panství s tvrzí či zámekem.³⁵³ Původně bylo Marii Františce ze Schwarzenberku přislíbeno vdovské sídlo na zámku Hadamar včetně stavovsky přiměřených tapisérií a mobiliáře.³⁵⁴ Počátkem roku 1694 její otec navrhl, aby po ovdovění žila ve zmíněném Hadamaru nebo Mengerskirchenu. Zároveň měla s tímto obydlím získat odpovídající

³⁴⁷ Tamtéž.

³⁴⁸ Návrh uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, který byl součástí dopisu Františka Jana Wetzla Antonínovi Františkovi Nikolaiovi z 11. ledna 1693. Tamtéž.

³⁴⁹ Koncept návrhu Ferdinanda ze Schwarzenberku na uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, pocházející s největší pravděpodobností z ledna 1694. Tamtéž.

³⁵⁰ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 196.

³⁵¹ Koncept návrhu Ferdinanda ze Schwarzenberku na uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, pocházející s největší pravděpodobností z ledna 1694. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

³⁵² „*Erweitert und Finale Nassawische Erklärung*“, které bylo součástí dopisu Františka Jana Wetzla Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 19. září 1694. Tamtéž.

³⁵³ P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí*, s. 89; též, *Vdovy ve šlechtické společnosti*, s. 146.

³⁵⁴ Návrh uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, který byl součástí dopisu Františka Jana Wetzla Antonínovi Františkovi Nikolaiovi z 11. ledna 1693. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

mobiliář, tapisérie, zahrady a honitby, popřípadě deputát na zvěřinu. Pokud by se odstěhovala do jiného města v Římsko-německé říši či v dědičných habsburských zemích, připadla by jejím dědicům povinnost posílat jí v hotovosti ujednaný vdovský důchod namísto výše uvedených výhod.³⁵⁵ Proti tomuto bodu se ani na jedné straně neobjevily žádné námitky.

Z důvodu větší finanční nezávislosti na manželích dostávaly ženy každoročně jehelné, z něhož si hradily své osobní potřeby. Jeho výše byla značně různorodá. U šlechticů provdaných do lichtenštejnského rodu dosahovalo počátkem 18. století 2 000 zlatých. V pozdější době dostávaly manželky vládnoucích knížat dokonce 6 000 zlatých.³⁵⁶ Pro poručníky Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru ovšem byl tento dar zcela neznámý. S jeho požadavkem proto přišli až rodiče Marie Františky ze Schwarzenberku, přičemž navrhli podle jejich zkušeností obvykle darovanou částku 3 000 zlatých ročně. Ta měla být rozdělena do tří dávek po 1 000 zlatých.³⁵⁷ František Bernard z Nassau-Hadamaru a Jan František z Nassau-Siegeny ovšem nechtěli na tuto dávku přistoupit. Jednak neodpovídala jejich zvykům, jednak si v jejich rodě mohly manželky knížat s vědomím svých mužů hradit osobní potřeby z „*rhentgefäll[en]*“. Problém spatřovali také v dalším možném finančním zatížení rodu, pokud by ovdovělá šlechtična vymáhala nezaplacené jehelné, přestože o ni bylo náležitě postaráno.³⁵⁸

Ženy od svých manželů také obvykle dostávaly kočár se spřežením.³⁵⁹ Zde se však projevil další zvykový rozdíl, neboť v rodě Nassau-Hadamar si ho s sebou do manželství přinášely nevěsty.³⁶⁰ Poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru byli i přes počáteční rozpaky nakonec ochotní vyjednávat o konkrétních podmínkách poskytnutí tohoto daru.³⁶¹

³⁵⁵ Koncept návrhu Ferdinanda ze Schwarzenberku na uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, pocházející s největší pravděpodobností z ledna 1694. Tamtéž.

³⁵⁶ E. OBERHAMMER, *Gesegnet sei dies Band*, s. 196-197.

³⁵⁷ „*Fürst[liche] Schw[arzen]b[er]g[isch]e gegen Erinnerung[en]*“, které byly součástí konceptu dopisu Marie Anny ze Schwarzenberku Janu Františkovi Wetzlovi z 11. února 1693. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

³⁵⁸ „*Ohnmasgebliche Erinnerung[en] auff den Schwartzenbergisch[en] entwurff*“, které byly součástí dopisu Františka Ferdinanda z Nassau-Hadamaru a Jana Františka z Nassau-Siegeny Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 20. června 1694. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

³⁵⁹ P. KRÁL, *Smrt a pohřby*, s. 111.

³⁶⁰ Návrh uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, který byl součástí dopisu Františka Jana Wetzla Antonínovi Františkovi Nikolaiovi z 11. ledna 1693. SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

³⁶¹ „*Ohnmasgebliche Erinnerung[en] auff den Schwartzenbergisch[en] entwurff*“, které byly součástí dopisu Františka Ferdinanda z Nassau-Hadamaru a Jana Františka z Nassau-Siegeny Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 20. června 1694. Tamtéž.

Ovdovělé Marii Františce měly následující život ulehčit také některé další výhody, dávky a nemovitý majetek. Poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru jí navrhli dát na určitých „*wittumbs- kirspeln*“³⁶² k dispozici malou honitbu, právo rybolovu a také každoroční „*ein gewisse provision an hüirschwildbrät... auch an brennholtz biß 1000 Karn.*“³⁶³ Kromě toho měla dostat stavovsky přiměřený stříbrný servis, dostatečné množství plátna, cínové nádoby a další mobiliář.³⁶⁴ Její otec oproti tomu preferoval, aby místo honitby získala určité množství velké a malé zvěřiny, ryb a potravin.³⁶⁵ Návrat stříbrného servisu rodu Nassau-Hadamar po její smrti či novém sňatku měl zajistit revers, který by vydala svým dědicům.³⁶⁶

³⁶² Tento termín s největší pravděpodobností označoval majetky patřící určité farnosti, které mohly využívat vdovy.

³⁶³ Návrh uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, který byl součástí dopisu Františka Jana Wetzla Antonínovi Františkovi Nikolaiovi z 11. ledna 1693. Tamtéž.

³⁶⁴ Tamtéž.

³⁶⁵ „*Anderweithe Schw[arzen]b[er]g[isch]e Anmerckungen Welche auf die mit einem fürst[lichen] Nassawisch[en] d[en] 20t[en] Juny 1694 datirtem schreiben einkom[m]en*“ odeslané 10. července 1694. Tamtéž.

³⁶⁶ Koncept návrhu Ferdinanda ze Schwarzenberku na uspořádání majetkových záležitostí mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, pocházející s největší pravděpodobností z ledna 1694. Tamtéž.

V. Závěr

Cílem předkládané bakalářské práce bylo zrekonstruovat průběh jednání ohledně sňatku Marie Františky ze Schwarzenberku s Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru, které probíhalo v letech 1691-1694. Autorka ve svém bádání vycházela z bohatě dochované osobní korespondence zahrnující poměrně početnou skupinu osob zapojených do vyjednávání sňatkové aliance. Proto se hned v úvodu práce pokusila tyto pisatele rozdělit do několika kvalitativně odlišných okruhů, v nichž vzájemná komunikace probíhala. Současně neopomněla tematizovat ani časové vymezení vytvořených uskupení.

Stranou pozornosti autorky nezůstal ani přehled dějin schwarzenberkského rodu až po Ferdinanda ze Schwarzenberku, otce nevěsty. Nezbytnou součástí předkládané práce představovalo seznámení se sňatkovými strategiemi šlechty v období od 16. do poloviny 18. století. Důraz byl kladen především na rozbor kritérií výběru budoucího partnera či partnerky. Autorka zde věnovala pozornost proměnám těchto požadavků v raném novověku. Stranou jejího zájmu ovšem nezůstala ani analýza následného procesu vedoucího k samotnému svatebnímu obřadu. Nastínila rovněž funkci svatební smlouvy a zmínila její součásti, především věno, obvěnění a jitítní dar.

Poté se autorka na základě dostupné literatury pokusila vytvořit obraz ideálního ženicha pro dceru v očích Ferdinanda ze Schwarzenberku. Kníže kladl v první řadě důraz na sociální postavení nápadníka. Nezbytná byla rovněž jeho katolická víra a dostatečný majetek. Stranou zájmu Ferdinanda ze Schwarzenberku nezůstal ani věk a povaha uchazeče o ruku jeho dcery.

Následně autorka porovnávala tuto obecnou představu knížete ze Schwarzenberku s osobou Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru. Na základě dopisu Ferdinanda ze Schwarzenberku pro dceru Marii Františku se snažila proniknout do myšlenkového světa urozeného otce a zjistit, proč právě knížete z Nassau-Hadamaru považoval za ideálního ženicha. Urozený nápadník splňoval kritéria urozenosti i požadovaného katolického vyznání, což z něj činilo mimořádně ceněnou osobu v očích knížete ze Schwarzenberku. František Alexandr z Nassau-Hadamaru měl rovněž dostatečné finanční prostředky, aby mohl žít stavovsky přiměřený život, vhodné povahové vlastnosti a nacházel se v ideálním věku.

Stranou pozornosti nezůstaly ani osoby zapojené do vyjednávání ohledně plánované sňatkové aliance. V první řadě se zaměřila na osoby zprostředkovatelů jednotlivých stran Františka Jana Wetzla a Antonína Františka Nikolaie, kteří prostřednictvím vzájemné korespondence vedli jednání po více než dva roky. Důležitou roli hráli také informátoři, kteří měli zjišťovat informace o Františkovi Alexandrovi z Nassau-Hadamaru. Nejprve Ferdinand a Marie Anna ze Schwarzenberku využívali služeb bývalého schwarzenberského registrátora Jana Matyáše Backese a později vrchního úředníka v Tiengenu Jana Jindřicha Anethana. Informace získané prvně zmíněným informátorem pocházely od osoby, kterou pojil k urozenému nápadníkovi důvěrný vztah, tudíž nebyly příliš objektivní. Jan Jindřich Anethan naopak získal spolehlivé údaje, neboť se mu podařilo navštívit knížecí rezidenci v Hadamaru a proniknout do blízkosti samotného Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru.

Jádro celé práce představovalo zachycení průběhu jednání. To od počátku provázely komplikace v podobě odlišných majetkových představ a požadavků jednotlivých stran. Zatímco poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru požadovali věno ve výši 100 000 říšských tolarů, Schwarzenberkové byli ochotní dát maximálně 40 000 zlatých. Kvůli neschopnosti dosáhnout kompromisního řešení došlo v průběhu roku 1692 ke krátkému přerušení jednání. Problémy ohledně výše věna vyvstaly opět v roce 1694, po návratu Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru z Vídně. Rodiče Marie Františky navíc požadovali, aby se řešil také vdovský důchod jejich dcery. Knížaty z Nassau-Hadamaru a Nassau-Siegeneru navržená částka 3 000 říšských tolarů se jim zdála zcela nedostatečná a žádali její navýšení. Poručníci Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru nakonec ustoupili nátlaku a navrhli navýšit vdovský důchod o 1 000 říšských tolarů. Za to ovšem požadovali věno ve výši 100 000 říšských tolarů. Protože ani tentokrát nebyly oba rody schopné najít shodu, skončilo jednání v říjnu 1694 naprostým krachem. V neposlední řadě se autorka pokusila zrekonstruovat podobu plánovaných majetkových poměrů mezi Marií Františkou ze Schwarzenberku a Františkem Alexandrem z Nassau-Hadamaru. Kromě již zmíněného věna a vdovského důchodu obě strany jednaly o obvěnění, jitřním daru, jehelném, vdovském sídle, kočáru a dalších výhodách, které měly ovdovělé dceři Ferdinanda ze Schwarzenberku zajistit důstojný život.

Bakalářská práce věnovaná Marii Františce ze Schwarzenberku umožňuje nahlédnout pouze do určitého úseku jejího života. Jelikož je osobnost této šlechtičny téměř neprozkoumaná, zůstává většina jejích životních osudů nejen badatelské

veřejnosti prozatím neznámá. Před historiky se tak otevírá takřka nezpracované téma s řadou možností dalšího výzkumu. Jednu z nich představuje například sňatek nejstarší dcery Ferdinanda ze Schwarzenberku s landkrabětem Karlem Egonem z Fürstenberku. Následné srovnání výsledků tohoto výzkumu se závěry předkládané práce by jistě přineslo řadu zajímavých poznatků. Další možnost budoucího bádání představuje studium osobních a pozůstalostních inventářů Marie Františky ze Schwarzenberku. Cenným přínosem by bylo také zpracování její biografie, která v odborné literatuře doposud chybí.

VI. Seznam použitých pramenů a literatury

VI. 1. Archivní prameny

SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415.

V. 2. Vydané prameny

KALISTA, Zdeněk (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Černínem z Chudenic*, Praha 1941.

MAREK, Pavel (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna*, České Budějovice 2005 (= Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.-XVIII. Illustrantia B/D).

SMÍŠEK, Rostislav (ed.), *Das Tagebuch Ferdinands zu Schwarzenberg aus den Jahren 1686-1688 und 1696-1697. Eine vollständige kritische Edition*, České Budějovice 2015 (= Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.-XVIII. Illustrantia B/5).

VI. 3. Literatura

BASTL, Beatrix, *Eheliche Sexualität in der Frühen Neuzeit zwischen Lust und Last. Die Instruktion des Fürsten Karl Eusebius von Liechtenstein*, Archiv für Kulturgeschichte 78, 1996, s. 277-301.

BASTL, Beatrix, *Gabentausch. Wiener Adelshochzeiten und ihre Bedeutung für die interkulturelle Kommunikation*, Wiener Geschichtsblätter 54, 1999, s. 257-271.

BASTL, Beatrix, *Hochzeitsrituale. Zur Sozialanthropologie von Verhaltensweisen innerhalb des österreichischen Adels der Frühen Neuzeit*, in: Wolfgang Adam (ed.), *Geselligkeit und Gesellschaft im Barockzeitalter. Unter Mitwirkung von Knut Kiesant, Winfried Schulze und Christoph Strosetzki II*, Wiesbaden 1997, s. 751-764.

BASTL, Beatrix, *Macht der Emotionen? Refugiem der Intimität?. Die Erhaltung des Namens und die Ordnung der aristokratischen Familie*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 495-534.

BASTL, Beatrix, *Mezi mocí a bezmocí. Úvahy o každodenním životě šlechticů v raném novověku*, Dějiny a současnost 3, 1994, s. 24-26.

- BASTL, Beatrix, *Tugend, Liebe, Ehe. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit*, Wien 2000.
- BASTL, Beatrix, *Wan ich nur bei dier sein mecht/ würden mier alle beschwerden leichter. Zur Bedeutung von Ehe und Liebe innerhalb des österreichischen Adels in der Frühen Neuzeit*, *Unsere Heimat* 66, 1995, s. 4-44.
- BAUEROVÁ, Kristýna, *Jan Adolf ze Schwarzenberku a řád Zlatého rouna*, České Budějovice 2014 (Bakalářská práce).
- BENDER, Eva, *Die Prinzenreise. Bildungsaufenthalten und Kavalierstour im höfischen Kontext gegen Ende des 17. Jahrhunderts*, Berlin 2011.
- BENEŠ, Zdeněk, *Fakt, slovo, znak (Pět tezí ke vztahu sémiologie a historie)*, in: *Verba et historia. Igoru Němcovi k 80. narozeninám*, Praha 2005, s. 21-29.
- BERGER, Adolph, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866.
- BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005 (= *Monographia historica* 5).
- BOBKOVÁ, Lenka (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století*, Ústí nad Labem 1992 (= *Acta Universitatis Purkinianae, Philosophica et Historica* 1, *Studia historica* 1).
- BŮŽEK, Václav, *"Dobré přátelství" v listech Pětipeských z Chýš na sklonku předbělohorské doby*, *Porta Bohemica* 1, 2001, s. 27-42.
- BŮŽEK, Václav, *"Gute Freundschaft" – Informelle Kommunikation in der frühneuzeitlichen Gesellschaft der böhmischen Länder*, in: Stefan Brakensiek - Heide Wunder (edd.), *Ergebene Diener ihrer Herren? Herrschaftsvermittlung im alten Europa*, Köln-Weimar-Wien 2005, s. 79-96.
- BŮŽEK, Václav, *„Páni a přátelé“ v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku*, *ČČH* 100, 2002, s. 254.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha – Litomyšl 2002.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= *Opera historica* 7).
- BŮŽEK, Václav – ŠTEFANOVÁ, Dana (edd.), *Mensche-Handlungen-Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= *Opera historica* 9).

- BOKOVÁ, Hildegard – SPÁČILOVÁ, Libuše, *Stručný raně novohornoněmecký glosář*, Olomouc 2003.
- CERMAN, Ivo, *Zrození osvícenského kavalíra. Vzdělání a cestování Jana Karla z Dietrichsteina*, Časopis Národního muzea 173, 2004, č. 3-4, s. 157-190.
- van DÜLMEN, Richard, *Heirat und Eheleben in der Frühen Neuzeit*, Archiv für Kulturgeschichte 72, 1990, s. 155-171.
- van DÜLMEN, Richard, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.
- van DÜLMEN, Richard, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16-18. století) I. Dům a jeho lidé*, Praha 1999.
- FOLTÝN, Tomáš, *Výchova barokních knížat. Lobkovicové, cestovní instrukce a kavalírské cesty*, Porta Bohemica 4, 2007, s. 163-180.
- FRANCEK, Jindřich, *Eliška Kateřina ze Smiřic a příběh její lásky*, Východočeský sborník historický 3, 1993, s. 173-198.
- FRANCEK, Jindřich, *Příběh tajné lásky. Eliška Kateřina ze Smiřic a její sexuální skandál*, Praha 2005.
- FRANCEK, Jindřich, *Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*, Praha 2000.
- FRITZOVÁ, Charlotte – RŮŽIČKA, Jindřich, *Španělský sňatek Vratislava z Pernštejna (1555)*, Sborník prací východočeských archivů 3, 1975, s. 63-77.
- GAŽI, Martin (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.
- van GENNEP, Arnold, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997.
- GRULICH, Josef, *"Slavnostní okamžiky" - svatební a křestní obřad v období raného novověku (Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století)*, Historická demografie 23, 2000, s. 49-82.
- HALADA, Jiří, *Lexikon české šlechty*, Praha 1992.
- HOJDA, Zdeněk, „Kavalírské cesty“ v 17. století a zájem české šlechty o Itálii, in: Itálie, Čechy a střední Evropa, Praha 1986, s. 216-239.
- HOJDA, Zdeněk, *Rezidence české šlechty v baroku (Několik tezí)*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle*, s. 161-178.
- HOLÝ, Martin, „Čehož sem také při ní, panně šlechtičně, aby mě za manžela sobě oblíbila, vyhledávati neobmeškal.“ Sňatky české a moravské šlechty na prahu novověku (1500 - 1620), in: *Oznamuje se láskám našim*, Pardubice 2007, s. 7-18.

- HOLÝ, Martin, *Šlechtické sňatky v českých zemích v letech 1500 až 1650*, Historická demografie 27, 2003, s. 5-35.
- HOLÝ, Martin, *Výchova a vzdělání české a moravské šlechty v 16. a v první třetině 17. století*, Folia historica bohemica 21, 2005, s. 111-210.
- HOLÝ, Martin, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*, Praha 2010.
- HORSKÝ, Jan, *Historická antropologie*, Historická demografie 17, 1993, s. 241-270.
- HRBEK, Jiří, *Barokní Valdštejnové v Čechách 1640-1740*, Praha 2013.
- HRBEK, Jiří, *Proměny Valdštejnské reprezentace. Symbolické sítě valdštejnského rodu v 17. a 18. století*, Praha 2015.
- HRDLIČKA, Josef, *Hodovní stůl a dvorská společnost. Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*, České Budějovice 2000 (= Monographia historica 1).
- HRDLIČKA, Josef, *Sňatek Zikmunda z Tiefenbachu a Kateřiny Meziříčské z Lomnice v kontextu sňatkových aliancí evangelické šlechty na předbělohorské Moravě*, Opera historica 17, 2016, č. 1, s. 7-33.
- JANÁČEK, Josef, *Ženy české renesance*, Praha 1996.
- JELÍNKOVÁ, Klára, *Právní postavení ženy v římském právu*, Brno 2009, (Diplomová práce).
- JIROUŠKOVÁ, Jana (ed.), *Svatební rituály u nás a ve světě*, Praha 2012.
- JÜNGLING, Hans Jürgen, *Die Heiraten des Hauses Liechtenstein im 17. und 18. Jahrhundert. Konubium und soziale Verflechtungen am Beispiel der habsburgischen Hocharistokratie*, in: Volker Press – Dietmar Willoweit (edd.), *Liechtenstein – Fürstliches Haus und staatliche Ordnung. Geschichtliche Grundlagen und moderne Perspektiven*, Vaduz-München-Wien 1988, s. 329-346.
- JUŘÍK, Pavel, *Jihočeské dominium: Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buqoyové v jižních Čechách*, Praha 2008.
- KAPRAS, Jan, *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského*, Praha 1908.
- KAŠNÝ, Jiří, *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006.
- KELLER, Katrin, *Hofdamen. Amtsträgerinnen im Wiener Hofstaat des 17. Jahrhundert*, Wien-Köln-Weimar 2005.
- KOLDINSKÁ, Marie, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2001.
- KOZÁKOVÁ, Anděla, *Právní postavení ženy v českém právu zemském*, Praha 1926.

- KRÁL, Pavel, *Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku*, Opera historica 16, 2015, č. 2, s. 185-206.
- KRÁL, Pavel, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439-456.
- KRÁL, Pavel, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550-1650*, České Budějovice 2002 (= Monographia historica 2).
- KRÁL, Pavel, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004 (= Monographia historica 4).
- KRÁL, Pavel, *Vdovy ve šlechtické společnosti raného novověku*, in: Tünde Lengyeolová (ed.), *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*, Bratislava 2004, s. 142-152.
- KRÁL, Pavel, *Žena ve šlechtických testamentech v 16. a 17. století*, Česko-slovenská historická ročenka 2001, s. 157-167.
- KROUPA, Jiří, *Ditrichštejnové v polovině 17. století a model tzv. kavalírské cesty*, Historická Olomouc a její současné problémy 4, 1983, s. 109-115.
- KUBEŠ, Jiří, *Rodinné vztahy pánů z Hradce a Rožmberků v předbělohorském století*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 273-318.
- KUBEŠ, Jiří, *Náročné dospívání urozených. Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*, Pelhřimov 2013.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Kterak Schwarzenberkové ke Krumlovu přišli*, Obnovená tradice 26, 2015, č. 52, s. 54-58.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Stopy Schwarzenbergů v Českém Krumlově*, Obnovená tradice 20, 2009, č. 40, s. 24-28.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Ferdinand ze Schwarzenberku. 300 let od úmrtí*, Obnovená tradice 14, 2003, č. 28, s. 30-31.
- LEMBERGOVÁ, Margret, *Hanavské zasnuby Albrechta Jana Smiřického*, Dějiny a současnost 16, 1994, č. 6, s. 15-18.
- LENDEROVÁ, Milena – KOPIČKOVÁ, Božena – BUREŠOVÁ, Jana – MAUR, Eduard, *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, Praha 2009.
- von LILIENSTERN, August Friedemann Ruehle, *Weisthum der Gesetze, Ordnungen und Vorschriften, welche in die Nassauische teutsche Länder Ottoischer Linie, von den*

ältesten Zeiten bis hierhin ergangen sind: aufgestellt nach der Zeit- und Buchstabenfolge I, Hadamar 1803.

LOBKOWICZ, František, *Encyklopedie řádů a vyznamenání*, Praha 1995.

MACEK, Josef, *Historická sémantika*. Český časopis historický 89, 1991, s. 1-30.

MARKUS, Antonín, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Schwarzenberská ročenka 1935.

MARŠÁLKOVÁ, Lenka, *Aristokratická korespondence doby vrcholného baroka – její specifika, problémy a možnosti výzkumu* (v tisku).

MAŠEK, Petr, *Modrá krev*, Praha 2003.

MAŤA, Petr, *Rituál zásnub v deníku renesančního kavalíra*, Dějiny a současnost 18, 1996, č. 6, s. 11-15.

MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

MAUERER, Esteban, *Südwestdeutscher Reichsadel im 17. und 18. Jahrhundert. Geld, Reputation, Karriere: Das Haus Fürstenberg*, Göttingen 2001.

MAUR, Eduard – ŠTORCH, Václav, *K demografii české šlechty v 16. století (Hynek krabice z Weitmile a jeho pět manželek)*, Historická demografie 26, 2002, s. 5-27.

MERTOŤOVÁ, Petra, *Právní postavení ženy v římském právu*, Brno 2012 (diplomová práce).

MICHŇOVÁ, Nikola, *Svatba Adama ze Schwarzenberku s Markétou z Pallantu roku 1613*, České Budějovice 2011 (Bakalářská práce).

MICHŇOVÁ, Nikola, *Svatební hostina Adama ze Schwarzenberku a Markéty z Pallantu 27. listopadu 1613 (Příspěvek k sebe prezentaci šlechty na prahu novověku)*, Jihočeský sborník historický 93, 2014, s. 425-444.

MITTERAUER, Michael, *Zur Frage des Heiratsverhaltens im österreichischen Adel*, in: Heinrich Fichtenau – Erich Zöllner (edd.), *Beiträge zur neueren Geschichte Österreichs*, Wien 1974, s. 174-194.

MÜLLER, Helmut – KRIEGER, Karl Friedrich – VOLLRATH, Hanna, *Dějiny Německa*, Praha 1995.

NEŠPOR, Zdeněk R. – HORSKÝ, Jan, *Historická antropologie? Metodické problémy a paradoxy na pomezí dějepiscetví, sociologie a sociální antropologie*, Kuděj 6, 2004, č. 1, s. 61-81.

NODL, Martin – TINKOVÁ, Daniela (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007.

- OBBERHAMMER, Evelin, *Gesegnet sei dies Band. Eheprojekte, Heiratspakten und Hochzeit im fürstlichen Haus*, in: táž (ed.), *Der Ganze Welt ein Lob und Spiegel. Das Fürstenhaus Lichtenstein in der Frühen Neuzeit*, München 1990, s. 182-203.
- PALECZEK, Raimund, *350 let Schwarzenberků v Čechách*, *Obnovená tradice* 16, 2005, č. 31, s. 23-27.
- PÁNEK, Jaroslav, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989.
- PÁNEK, Jaroslav, *Říšská sňatková politika Viléma z Rožmberka*, *Zlatá stezka* 4, 1997, s. 41-56.
- PETRÁŇ, Josef a kol., *Dějiny hmotné kultury. Kultura každodenního života od 16. do 18. století II/1*.
- PUTNA, Martin C. (ed.), *Karel VI. Schwarzenberg. Torzo díla*, Praha 2007.
- RADIMSKÁ, Jitka – LENDEROVÁ, Milena, *Barokní čtenářky Eleonora a Anna Kateřina Šporkovy, Marie Arnoštka Eggenbergová*, in: Milena Lenderová (ed.), *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 131-154.
- RADIMSKÁ, Jitka, *Barokní čtenářka Marie Arnoštka z Eggenberku a její knihovna*, in: táž (ed.), *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Čtenář a jeho knihovna, České Budějovice 2003 (= Opera romanica 4)*, s. 227-238.
- RADIMSKÁ, Jitka, *Knihovna šlechtičny. Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenbergu na zámku v Českém Krumlově*, České Budějovice 2007.
- RADIMSKÁ, Jitka, *Ve znamení havranů. Knižní sbírka rodiny Eggenbergů na zámku v Českém Krumlově*, Pelhřimov, 2011.
- RAMEŠ, Václav, *Schwarzenbergové v našich zemích*, *Obnovená tradice* 10, 1999, č. 20, s. 23-27.
- RATAJOVÁ, Jana – STORCHOVÁ, Lucie (edd.), *Nádoby mdlé, hlavy nemající? Diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*, Praha 2008.
- RATAJOVÁ, Jana – STORCHOVÁ, Lucie (edd.), *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření boží. Diskursy manželství v české literatuře raného novověku*, Praha 2009.
- SCHWARZENBERG, Karl, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg I*, Neustadt an der Aisch 1963.
- SMÍŠEK, Rostislav, *"Dvorská" kariéra očima knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku*, *Jihočeský sborník historický* 73, 2004, s. 94-120.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= *Monographia historica* 11).

SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr v polovině 17. století očima nejvyššího hofmistra arciknížete Leopolda Viléma. Deník Jana Adolfa ze Schwarzenberku z roku 1657*, Folia historica bohemia 27, 2012, s. 263-314.

SMÍŠEK, Rostislav, *Die Heiratsstrategien der Fürsten zu Schwarzenberg 1600 bis 1750*, in: Ronald G. Asch – Václav Bůžek – Volker Trugenberger (edd.), *Adel in Südwestdeutschland und Böhmen 1450-1850*, Stuttgart 2013 (= Veröffentlichungen der Kommission für geschichtliche Landeskunde in Baden-Württemberg 191, Reihe B), s. 127-154.

SMÍŠEK, Rostislav, *Důvěra nebo nenávisť? Obraz Španěla v korespondenci císaře Leopolda I. s knížetem Ferdinandem z Ditrichštejna*, Časopis Matice moravské 123, 2004, s. 47-76.

SMÍŠEK, Rostislav, *Jan Adam Questenberk mezi Vídní a Jaroměřicemi*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 331-354.

SMÍŠEK, Rostislav, *Komunikační síť knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku na přelomu 17. a 18. století*, Theatrum historiae 9, 2011, s. 333-355.

SMÍŠEK, Rostislav, *Šlechtic a sňatek ve druhé polovině 17. století. Sňatkové strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku*, Folia historica bohemia 24, 2009, č. 1, s. 167-198.

von STRAMBERG, Christian, *Denkwürdiger und nützlicher Rheinischer Antiquarius, welcher die wichtigsten und angenehmsten geographischen, historischen und politischen Merkwürdigkeiten des ganzen Rheinstroms von seinem Ausfluß in das Meer bis zu seinem Ursprunge darstellt, von einem Nachforscher in historischen Dingen. Mittelrhein II. 14*, Koblenz 1866.

STORCHOVÁ, Lucie (ed.), *Conditio humana konstanta či historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*, Praha 2007.

SWIDEROVÁ, Kristýna, *Adam František a Eleonora Amálie ze Schwarzenberku. Příčina a průběh jejich manželské krize v letech 1710-1722*, Theatrum historiae 9, 2011 s. 357-374.

ŠTEFANOVÁ, Dana, *Vdovy v raném novověku. Studie k právnímu postavení a jednání „viditelných“ žen na příkladu praxe panství Frýdlant v Čechách mezi léty 1550-1750*, Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity, C 51, 2002, s. 49-69.

- TLAMSOVÁ, Hanka, *Marie Justina ze Schwarzenberku. Obraz (nemocné) šlechtičny v polovině 17. století*, České Budějovice 2012 (Bakalářská práce).
- VALENTA, Aleš, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011.
- VOELLNER, Heinz, *Die alte Klettgauhauptstadt Tiengen. Entwicklung und Gestalt*, Badische Heimat 33, 1953, č. 2, s. 87-100.
- VOKÁČOVÁ, Petra, *Příběhy o hrdé pokoře*, Praha 2014.
- VOREL, Petr, *Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 191-206.
- VOREL, Petr, *Pernštejnská svatba v Prostějově roku 1550*, Časopis Matice moravské 114, 1995, s. 139-162.
- VOREL, Petr, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*, Pardubice 2001.
- VOREL, Petr, *Šlechtická aristokracie barokní doby a její sídla ve východních Čechách*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 335-363.
- VYBÍRAL, Zdeněk, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005 (= Monographia historica 6).
- WAGNER Jakob, *Die Regentenfamilie von Nassau-Hadamar. Geschichte des Fürstenthums Hadamar mit besonderer Rücksicht auf seine Kirchengeschichte, von der ältesten Zeiten bis auf unsere Tage, nach Urkunden bearbeitet I-II*, Wien 1863.
- WOLF, Adam, *Fürst Ferdinand von Schwarzenberg. 1652-1703*, in: týž (ed.), *Geschichtliche binder aus Oesterreich II. Aus dem Zeitalter des Absolutismus und der Aufklärung (1648-1792)*, Wien 1880, s. 146-197.
- ZÁLOHA Jiří, *Schwarzenberkové- knížata česká*, Obnovená tradice 6, 1995, č. 12, s. 7-8.
- ZÁLOHA, Jiří, *Do hraběcího stavu*, Obnovená tradice 9, 1998, č. 18, s. 21-23.
- ZÁLOHA, Jiří, *Hrabata ze Schwarzenberku -1599*, Obnovená tradice 10, 1999, č. 19, s. 34-37.
- ZÁLOHA, Jiří, *Hudba a divadlo na českokrumlovském zámku v době Eggenberků a Schwarzenberků*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 549-551.

ZÁLOHA, Jiří, *Neznámé znakové exlibris Marie Arnoštky z Eggenberku*, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 33, 1996, č. 3, s. 220-222.

ZÁLOHA, Jiří, *O původu Schwarzenberků*, Obnovená tradice 12, 2001, č. 24. s. 55-57.

ZÁLOHA, Jiří, *Schwarzenberkové v Čechách*, Obnovená tradice 6, 1996, č. 14, s. 5-6.

VI. 4. Internetové zdroje

[<http://genealogy.euweb.cz/nassau/nassau11.html#FAH>, odkaz funkční k 24. červenci 2017].

[<http://gw.geneanet.org>, odkaz funkční k 24. červenci 2017].

[http://woerterbuchnetz.de/cgi-bin/WBNetz/wbgui_py?sigle=DWB, odkaz funkční k 24. červenci 2017].

[<http://bara.ujc.cas.cz/slovniky/dobrovsky/dbsearch.php?database=gbsgb653sd>, odkaz funkční k 24. červenci 2017].

VII. Přílohy

1. Svatební portrét Ferdinanda ze Schwarzenberku [převzato z Rostislav Smíšek, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica 11)].
2. Svatební portrét Marie Anny ze Schwarzenberku, rozené ze Sulzu [převzato tamtéž].
3. Portrét Marie Arnoštky z Eggenberku [převzato z Pavel Juřík, *Jihočeské dominium: Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buqoyové v jižních Čechách*, Praha 2008, s. 117].
4. Portrét dětí Ferdinanda ze Schwarzenberku (Marie Františka druhá zleva) [převzato z Pavel Juřík, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buqoyové v jižních Čechách*, Praha 2008, s. 131].
5. Portrét Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru [převzato z https://en.wikipedia.org/wiki/Francis_Alexander,_Prince_of_Nassau-Hadamar#/media/File:Franzalexander_stadtmuseum.jpg, odkaz funkční k 24. červenci 2017].
6. Portrét Jana Františka z Nassau-Siegenu [převzato z [https://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Franz_Desideratus_\(Nassau-Siegen\)#/media/File:JohanFransDesideratus.jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Franz_Desideratus_(Nassau-Siegen)#/media/File:JohanFransDesideratus.jpg), odkaz funkční k 24. červenci 2017].
7. Zámek Hadamar [převzato z <http://mapio.net/o/588806/>, odkaz funkční k 24. červenci 2017].
8. Dopis Jana Jindřicha Anethana Marii Anně a Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 4. září 1692 [převzato z SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415].
9. Dopis Jana Matyáše Backese Janu Jiřímu Bendelovi z 19. července 1691 [převzato z SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415].
10. Koncept dopisu Ferdinanda ze Schwarzenberku Františku Bernardovi z Nassau-Hadamaru z 23. ledna 1694 [převzato z SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415].

11. Dopis Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru Marii Anně ze Schwarzenberku z 28. června 1694 [převzato z SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415].
12. Dopis Františka Jana Wetzla Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 2. července 1694 [převzato z SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415].
13. Podpis Marie Anny ze Schwarzenberku [převzato z SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415].
14. Podpis Ferdinanda ze Schwarzenberku [převzato z SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 415].

Obr. 1

Svatební portrét Ferdinanda ze Schwarzenberku

Obr. 2

Svatební portrét Marie Anny ze Schwarzenberku, rozené ze Sulzu

Obr. 4

Portrét Marie Arnoštky z Eggenberku

Obr. 4

Portrét dětí Ferdinanda ze Schwarzenberku (Marie Františka druhá zleva)

Obr. 5

Portrét Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru

Obr. 6

Portrét Jana Františka z Nassau-Siegeneru

Obr. 7

Zámek Hadamar

Luciflunflighe flichter dem flucht
 gnädigste Herr Am Hof

Ihre: Hoch: seynliche Befehle sind dem
 rescript vom 24. febr. 1747. bei dem
 ordinar. mit Andachtfamigstem respect als
 Befehl, dem gleich wie darauß mit punctualer
 conplation nachsich das einfallen meine Andacht
 14.7. eiusdem Ihre firmanis nebst dem gestempelten
 relation in gnädigstem gefallig außgesehen
 also sollen in weitem gnädigst Andachtfamig
 geforsamelt mit Befehl, das es sich selbsten
 andicht nicht, sondern gnädig sich das in Stadens
 marische gefallig mir machet nicht als 10. die fünf
 in 17. 1747. jährlig importirung, allomerg
 in selbsten nicht allomerg die dazumal in
 dem mir nebst andt sein amtl. Befehl
 und auf dem dem sein gnädigst
 welche fast drey jahren monat in
 die Commission in gedachte Stadens
 dem dem Statum selbst jährlig
 woff nehmend, also in dem
 brauch, dem sein in dem
 selbsten Summa

Obr. 8

Dopis Jana Jindřicha Anethana Marii Anně a Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 4. září

1692

Handwritten text in German, likely a draft of a letter or official document. The text is written in a cursive script and is arranged in two columns. The left column contains a few lines of text, including the name 'Zu Nassau'. The right column contains the main body of the text, which appears to be a formal address or a declaration of intent. The text is somewhat faded and difficult to read in some places.

Obr. 10

Konzept dopisu Ferdinanda ze Schwarzenberku Františku Bernardovi z Nassau-Hadamaru z 23. ledna 1694

Liebeswürdiges Fürstin gnädigste Frau milt...

Wie ich habe mich vorzeiten...
Krieges Tag...
wunder...
In diesem Brief...
wird...
in diesem...
Abdruck...
dem Herrn von Wechel...
Wan...
nur...
wollt...
Land als

Lohr

Antonianer...
für die...
Kauf

Hadamaraden 28 Junij 1694

Obr. 11

Dopis Františka Alexandra z Nassau-Hadamaru Marii Anně ze Schwarzenberku z 28.

června 1694

Unverwundlichster Fürst
Präsident von Böhmen.

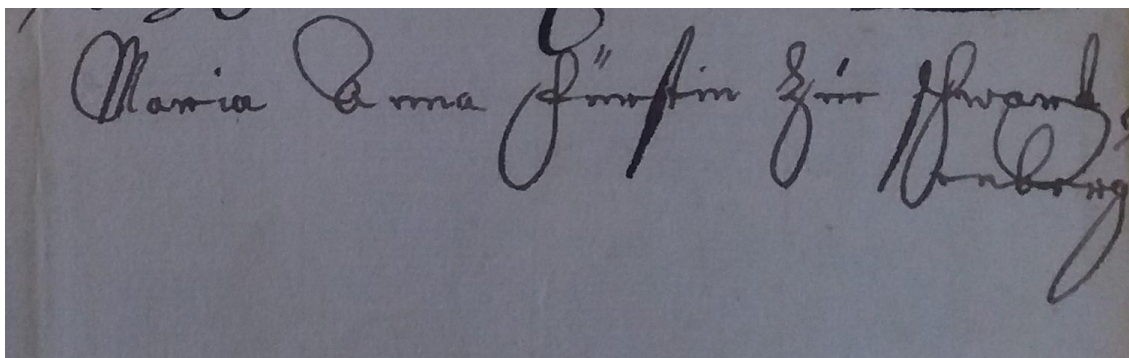
Sehr geehrter Herr Präsident
In dem ich Ihnen mit diesem Briefe die in demselben
Danks wegen der in demselben Briefe
nicht gemeintem Schreiben abgeben, wird ihm selbst mit dem anhangenden
andere Erklärung zu sende anzuweisen. Es ist nicht notwendig, da
in demselben Briefe, am Ende zu sein, in presentem, nicht zu sein, da
insgesamt als annehmlich sein, da man nun die Erklärung der ganzen
näher, diesen Brief steht in diesem Briefe die Erklärung der ganzen
die demselben Briefe die Erklärung der ganzen Briefe die Erklärung der ganzen
nicht unbedeutend, wird es sich in demselben Briefe die Erklärung der ganzen

Präsident von Böhmen

Präsident von Böhmen

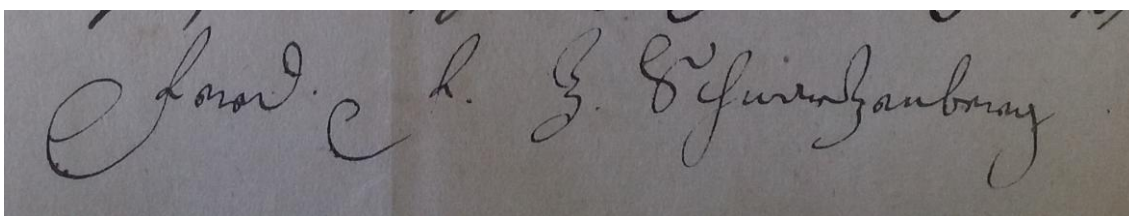
Obr. 12

Dopis Františka Jana Wetzla Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 2. července 1694

A photograph of a handwritten signature in cursive script. The text reads "Marie Anna Josefine ze Schwarzenberku". The ink is dark and the paper is light-colored.

Obr. 13

Podpis Marie Anny ze Schwarzenberku

A photograph of a handwritten signature in cursive script. The text reads "Ferdinand ze Schwarzenberku". The ink is dark and the paper is light-colored.

Obr. 14

Podpis Ferdinanda ze Schwarzenberku